

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER (HUKUK)
ANABİLİM DALI

**AKDENİZ ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK AVRUPA
BİRLİĞİ MALİ YARDIMLARININ ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Erkan YÜCEL

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER (HUKUK)
ANABİLİM DALI

**AKDENİZ ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK AVRUPA
BİRLİĞİ MALİ YARDIMLARININ ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Erkan YÜCEL

Tez Danışmanları
Prof. Dr. Belgin AKÇAY
Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ

Ankara-2009

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLOLAR	vi
EKLER.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE AKDENİZ ÜLKELERİ MALİ İŞBİRLİĞİNE GENEL BAKIŞ ve BARCELONA SÜRECİ

1. MEDA PROGRAMI	7
2. AVRUPA KOMŞULUK POLİTİKASI VE AKDENİZ BÖLGESİ	15

İKİNCİ BÖLÜM

AKDENİZ ÜLKELERİNİN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ, AVRUPA BİRLİĞİ İLE TİCARİ, SİYASİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ, AB TARAFINDAN SAĞLANAN MALİ YARDIMLARIN ANALİZİ

1. CEZAYİR	19
1.1. Cezayir-AB Ticari İlişkiler.....	19
1.2. Cezayir-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	20
1.3. Cezayir'e Yapılan AB Mali Yardımları	21
1.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999).....	21
1.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)	23
1.3.3. 2007-2010 Dönemi Mali Yardımları ve Avrupa Komşuluk Ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Instrument-ENPI)	24
1.3.4. Cezayir'e Yönelik Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri	25
2. FAS	26
2.1. Fas-AB Ticari İlişkileri	27
2.2. Fas -AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	28
2.3. Fas'a Yapılan AB Mali Yardımları	30
2.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999).....	30
2.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)	32
2.3.3. Fas İçin Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) 2007 – 2010	33
3. FİLİSTİN	35
3.1. Filistin-AB Ticari İlişkiler.....	35
3.2. Filistin-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	36

3.3. Filistin'e Yapılan AB Mali Yardımları (1995-2006)	38
3.3.1. Filistin'e Yönelik 2006 Yılı AB Yardımları	40
4. İSRAIL	41
4.1. İsrail-AB Ticari İlişkiler	42
4.2. İsrail-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	44
4.3. İsrail'e Yapılan AB Mali Yardımları (1995 – 2006).....	45
4.3.1. İsrail için Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Policy Instrument-ENPI).....	47
5. LÜBNAN.....	49
5.1. Lübnan-AB Arası Ticari İlişkiler	49
5.2. Lübnan-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	50
5.3. Lübnan'a Yapılan AB Mali Yardımları	51
5.3.1. Lübnan'a MEDA II kapsamında (2000-2006) Yapılan AB Mali Yardımları ve Program İçerikleri	53
5.3.2. Lübnan İçin AB Mali Yardımları 2007-2010 Dönemi.....	56
6. MİSİR.....	58
6.1. Mısır-AB Ticari İlişkiler	58
6.2. Mısır-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	59
6.3. Mısır'a Yapılan AB Mali Yardımları.....	60
6.3.1. Mısır'a MEDA Dönemi (1995-2006) Yapılan Mali Yardımlar	60
6.3.2. Mısır'a Yapılan 2002-2004 Yılı Mali Yardımları ve Ulusal Program (NIP)...	62
6.3.3. Mısır'a Yapılan 2005-2006 Yılı Mali Yardımları ve Ulusal Program (NIP)...	63
6.3.4. Mısır'a Yapılan 2007-2010 Yılı Mali Yardımları ve Avrupa Komşuluk Ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Instrument-ENPI)	64
6.3.5. Mısır'a Yönelik Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Diğer Hususlar.....	65
7. SURİYE.....	67
7.1. Suriye AB Arası Ticari İlişkiler	68
7.2. Suriye-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	69
7.3. Suriye'ye Yapılan AB Mali Yardımları	70
7.3.1. Avrupa Birliği'nin Suriye ile 1995-2010 Dönemi Mali İşbirliği	70
7.3.2. 2002-2004 Suriye Ulusal Programının Bütçe ve Dönemi.....	73
8. TUNUS	76
8.1. Tunus-AB Ticari İlişkiler	77
8.2. Tunus-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler.....	77
8.3. Tunus'a Yapılan AB Mali Yardımları	79
8.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999).....	79
8.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)	80
8.3.4. Tunus İçin Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) 2007 – 2010	81
9. ÜRDÜN	83
9.1. Ürdün-AB Ticari İlişkiler.....	83
9.2. Ürdün-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler	84
9.3. Ürdün'e Yapılan AB Mali Yardımları	86

9.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999).....	86
9.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)	88
9.3.3. 2007-2010 Dönemi Mali Yardımlar.....	92

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'YE SAĞLANAN AVRUPA BİRLİĞİ MALİ YARDIMLARI

1. GÜMRÜK BİRLİĞİ ÖNCESİ DÖNEM MALİ YARDIMLARI (1964-1995)..... 97

1.1. Birinci Mali Protokol (1964-1969)	97
1.2. İkinci Mali Protokol (1971-1977)	97
1.3. Ek Protokol (Kredi).....	97
1.4. Üçüncü Mali Protokol (1979-1982)	98
1.5. Özel İşbirliği Fonu -Hibe (1980-1988)	98
1.6. Yenileştirilmiş Akdeniz Programı - Kredi (1992-1996)	99
1.7. Özel Mali İşbirliği (İdari İşbirliği Fonu (1993) 3 milyon ECU – (Hibe).....	99
1.8. Körfez Savaşı Kredileri – 175 milyon ECU (Kredi).....	99

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ SONRASI DÖNEM MALİ YARDIMLARI (1996-1999) 99

2.1. MEDA-I Kapsamında -Hibe (1996-1999)	99
2.2. EURO-MED-I Kapsamında- Kredi (1995-2000).....	99
2.3. Diğer Mali Yardımlar	100
2.4. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Sonrasında Yapılan Mali Yardımlar.....	100

2. ADAYLIK SONRASI DÖNEM MALİ YARDIMLARI (2000 - 2006) 101

2.1. 2000 Yılı AB Mali Yardımları	101
2.2. 2001 Yılı AB Mali Yardımları	101
2.3. 2002 Yılı AB Mali Yardımları	101
2.4. 2003 Yılı AB Mali Yardımları	102
2.5. MEDA II Programı Kapsamında Krediler	102
2.6. Özel Eylem Programı Kapsamında- Kredi.....	102
2.7. Katılım Öncesi Kolaylığı	102
2.8. 2004 Yılı AB Mali Yardımları	103
2.9. 2005 Yılı AB Mali Yardımları	103
2.10 2006 Yılı AB Mali Yardımları	103

3. 2007-2013 AB MALİ YARDIMLARI VE TÜRKİYE PERSPEKTİFİ 103

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 108

KAYNAKÇA 116

EKLER..... 122

ÖZET..... 151

İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT)..... 152

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
ECHO	European Community Humanitarian Aid Department (Avrupa Toplulukları İnsani Yardım Departmanı)
ECU	European Currency Unit (Avrupa Para Birimi)
EIDHR	European Initiative for Democracy and Human Rights (Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Girişimi)
ENP	European Neighbourhood Policy
ENPI	European Neighbourhood and Partnership Instrument (Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
IPA	Instrument Pre-Accession (Katılım Öncesi Mali Yardım Enstrümanı)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession (Katılım Öncesi Yapısal Politika Araçları)
KDV	Katma Değer Vergisi
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
MEDA	Mediterranean Economic Development Area (Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı)
MIP	Multi-Annual Indicative Programme (Çok Yıllı Gösterge Program)
NIP	National Indicative Programme (Ulusal Gösterge Programı)

PHARE	Poland and Hungary Assistance for the Restructuring of the Economy (Polonya ve Macaristan Ekonomiyi Yeniden Yapılandırma Aracı)
SAPARD	Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development (Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Programı)
YAP	Yenileştirilmiş Akdeniz Programı

TABLÖLAR

TABLO 1: MEDA YARDIMLARI 1995-2000.....	11
TABLO 2: 1995-2004 MEDA I ve MEDA II YILLARA GÖRE TAAHHÜT/ÖDEME MİKTAR VE ORANLARI	12
TABLO 3: 1995-2004 MEDA DÖNEMİ TAAHHÜT/ÖDEME RASYOLARI VE MİKTARLARI.....	13
TABLO 4: 1995-2006 MEDA I-II TAAHHÜTLERİ.....	14
TABLO 5: MEDA I, MEDA II ÖDEME VE TAAHHÜT MİKTARLARI.....	15
TABLO 6: CEZAYİR TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007).....	19
TABLO 7: CEZAYİR'E YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTARLARI.....	22
TABLO 8: CEZAYİR'E YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT-ÖDEME MİKTAR VE RASYOLARI.....	23
TABLO 9: CEZAYİR MEDA II MALİ YARDIMLARI (2000 – 2006)	24
TABLO 10: CEZAYİR'E YAPILAN 2007-2010 DÖNEMİ AB MALİ YARDIMLARI	25
TABLO 11: FAS TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007).....	26
TABLO 12: FAS'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR ve KONULARI.....	31
TABLO 13: FAS'A YAPILAN 2000 YILI MEDA YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI.....	32
TABLO 14: FAS'A YÖNELİK MEDA I VE MEDA II MALİ YARDIMLARI TOPLAMI.	33
TABLO 15: FAS'A ULUSAL PROGRAM (NIP) (2007 – 2010) KAPSAMINDA TAHSİS EDİLEN AB FONLARININ KONU VE MİKTARLARI	34
TABLO 16: FİLİSTİN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2005).....	35
TABLO 17: FİLİSTİN'E YAPILAN (1995 – 1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI.....	39
TABLO 18: FİLİSTİN'E YÖNELİK 2007 YILI AB YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI.....	41
TABLO 19: İSRAİL TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ (2007).....	42
TABLO 20:İSRAİL'E TAHSİS EDİLEN 2007-2010 ULUSAL PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE AB YARDIMLARININ MİKTAR VE KONULARI.....	48
TABLO 21: LÜBNAN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007).....	49

TABLO 22: LÜBNAN'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI	52
TABLO 23: LÜBNAN'A YÖNELİK AB ULUSAL PROGRAMI (2007 – 2010) KAPSAMINDAKİ AB YARDIMLARININ MİKTARI VE KONULARI	56
TABLO 24: LÜBNAN ULUSAL PROGRAMI 2007 – 2010 İÇERİSİNDEKİ AB YARDIMLARININ ÖNCELİKLERİNE GÖRE DAĞITIMI	57
TABLO 25: MISIR TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)	58
TABLO 26: MISIR'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI.....	61
TABLO 27: MISIR'A YÖNELİK 2002-2004 YILLARI AB MALİ YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI.....	63
TABLO 28: MISIR'A YAPILAN (2007-2010) AB MALİ YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI.....	65
TABLO 29: SURİYE TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007).....	68
TABLO 30: SURİYE'YE YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI	71
TABLO 31: SURİYE'YE YAPILAN 2000 YILI MEDA YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI.....	72
TABLO 32: SURİYE İÇİN 2002 – 2004 DÖNEMİ AVRUPA BİRLİĞİ ULUSAL PROGRAMI BÜTÇE TAHSİSATI	73
TABLO 33: 1995-2010 SURİYE'YE TAHSİS EDİLEN AB MALİ YARDIMLARI	74
TABLO 34 : 2007-2010 DÖNEMİNDE AVRUPA KOMŞULUK VE ORTAKLIK ARACI (ENPI) ÇERÇEVESİNDE SURİYE'YE TAHSİS EDİLEN YARDIMLAR VE KONULARI	75
TABLO 35: TUNUS TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007).....	76
TABLO 36: TUNUS'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI.....	79
TABLO 37: TUNUS'A YAPILAN 2000 YILI MEDA YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI	80
TABLO 38: TUNUS-AB (1995-2006) MEDA DÖNEMİ MALİ İŞBİRLİĞİ	81
TABLO 39 :TUNUS AB ULUSAL PROGRAMI (2007 – 2010) KAPSAMINDA FONLARIN YARDIM KONULARINA GÖRE DAĞITIMI	82
TABLO 40: ÜRDÜN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)	83

TABLO 41: ÜRDÜN'E YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI.....	87
TABLO 42: ÜRDÜN'E YAPILAN 2002-2004 DÖNEMİ AB MALİ YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI.....	89
TABLO 43 : ÜRDÜN 2005-2006 AB MALİ YARDIMLARI BÜTÇESİ VE PROGRAM AŞAMALARI.....	90
TABLO 44: ÜRDÜN ULUSAL PROGRAMI İÇERİSİNDEKİ 2007 – 2010 AB YARDIMLARININ MİKTAR VE KONULARI	93
TABLO 45: 2007-2012 DÖNEMİ TÜRKİYE'YE YÖNELİK AB MALİ YARDIMLARI PERSPEKTİFİ	107
TABLO 46: 1995 – 2006 DÖNEMİ KİŞİ BAŞINA DÜŞEN AKDENİZ ÜLKELERİNE YÖNELİK AB MALİ YARDIMLARI.....	109
TABLO 47: 1995-2006 DÖNEMİ TÜRKİYE'NİN AB'DEN SAĞLADIĞI MALİ YARDIMLAR.....	110
TABLO 48: 2007-2010 DÖNEMİ TÜRKİYE VE AKDENİZ ÜLKELERİNE SAĞLANAN AB MALİ YARDIMLARI.....	112

EKLER

Ek 1: Birinci Mali Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları— 175.000.000 ECU (Kredi)	122
Ek 2: İkinci Mali Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları- 220.000.000 ECU (Kredi)	124
Ek 3: İkinci Mali Protokole Ek Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları—47.000.000 ECU (Kredi).....	127
Ek 4: Üçüncü Mali Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları— 310.000.000 ECU (Kredi)	128
Ek 5: Özel İşbirliği Fonu Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları — 75.000.000 ECU (Hibe)	131
Ek 6: Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası Çerçevesinde AYB'den Finanse Edilen Projeler (339.500.000 ECU)	132
Ek 7: MEDA-I Programı Kapsamında 1996-1999 Döneminde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları(376.000.000 ECU).....	133
Ek 8: EURO-MED-I Kapsamında (1995-2000) AB Yardımları (205.000.000 ECU).....	136
Ek 9: Türkiye'ye (17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Sonrası) AB Tarafından Sağlanan Deprem Yardımları (635.000.000 Avro).....	137
Ek 10: 2000 yılında AB'den Sağlanan Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (209.058.000 Avro)	138
Ek 11: 2001 yılında AB'den Sağlanan Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (214.000.000 Avro)	139
Ek 12: 2002 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (126.000.000Avro)	140
Ek 13: 2003Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilecek Projeler (144.000.000 Avro)...	141
Ek 14: MEDA II Kapsamında Türkiye'ye Kredi Sağlanan Projeler (870.000.000 Avro).....	143
Ek 15: Özel Eylem Programı Kapsamında Türkiye'ye Kredi Sağlanan Projeler (230.000.000 Avro)	144
Ek 16: 2004 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (235.600.000 Avro)	145
Ek 17: 2005 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (276.000.000 Avro)	147
Ek 18: 2006 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (500.000.000 Avro)	149

GİRİŞ

Avrupa bütünleşmesi hareketinde, ulusal egemenliğin en hassas konularından birisi olan siyasi entegrasyondan daha çok ekonomik entegrasyonun uluslararası bir örgüt çatısı altında sağlanması, bütünleşmenin nihai hedeflerden birisi olmuştur. Bu bağlamda, neofonksiyonalist teori çerçevesinde değerlendirilen bu bütünleşme hareketi kapsamında, Avrupa Birliği'ni oluşturan üye ülkeler ve AB'ye üye olmayan ancak siyasi ve ekonomik işbirliği içerisinde bulunan diğer ülkelerin mali açıdan desteklenmesi ve AB ile güçlü ekonomik işbirliği içerisinde olmaları, Avrupa Birliği'nin ekonomik entegrasyona ulaşma hedefi çerçevesinde komşuluk ilişkisi içerisinde olduğu üçüncü ülkelere ve hinterlandlara yönelik mali yardımlarını doğurmuştur.

Bu bağlamda, gerek Avrupa Birliği'nin gerekse bizatihi Birliğe üye devletlerin geçmişten bu yana siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerinin olduğu Akdeniz Ülkelerine yönelik mali yardımları da bu maksatla irdelenmesi gereken bir konudur. Akdeniz Bölgesiyle ticari ve ekonomik ilişkilerdeki karşılıklı bağımlılıklar ve Bölgenin barışı, güvenliği, globalleşen ekonomiyle birlikte artan refahtan pay alması açısından, dış politikada güneye doğru açılarak AB ve Akdeniz ülkeleri arasında daha yakın ve güçlü ilişkilerin kurulması, Akdeniz havzasındaki ülkelerin de AB'nin yeni oluşumundan faydalanmak amacıyla Avrupa pazarına giriş kolaylığı sağlayabilmek düşüncesiyle Topluluk ile özel bağlar oluşturmak istemeleri mali işbirliğini zorunlu kılmıştır.

Bu çalışmanın amacı; AB'nin Akdeniz Ülkeleri ve Türkiye'ye tahsis ettiği mali yardımlar çerçevesinde; Türkiye ve Akdeniz Havzası içerisinde yer alan Cezayir, Fas, Tunus, Mısır, İsrail, Ürdün, Filistin, Suriye, Lübnan'a yönelik AB mali yardımlarının incelenmesini,

mali yardımların gerekçelerini, yardımların tahsisinde kullanılan programları ve özellikle yardımların finansmanında kullanıldığı proje ve programların ayrıntılı olarak değerlendirilmesini ve mali yardımların Türkiye ile Akdeniz Ülkeleri açısından karşılaştırmalı analizini içermektedir.

İlk bölümde AB ve Akdeniz Ülkeleri mali işbirliğine dair genel bilgi verilmekte, siyasi, mali ve ticari işbirliği sürecinde en önemli dönüm noktası olan Barselona Süreci hakkında ayrıntılı inceleme yapılmaktadır.

İkinci bölümde Akdeniz Ülkelerinin temel ekonomik göstergeleri, AB ile ticari, siyasi, ekonomik ilişkileri ve bu ülkelerin AB'den aldıkları mali yardımların miktarları ile finansmanında kullanıldığı plan ve projelerin ayrıntıları açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde 1963 tarihli Türkiye- AET Ortaklık Anlaşması'ndan 2013 yılına kadar Türkiye'ye yönelik AB mali yardımları, finansmanında kullanılan plan ve projelerin ayrıntıları ile birlikte incelenmektedir.

Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise Türkiye ve Akdeniz Ülkelerine yönelik mali yardımların karşılaştırmalı analizi yapılmakta, ayrıca Türkiye'ye ve Akdeniz Ülkelerine yönelik mali yardımların genel olarak değerlendirilmesi suretiyle mali yardımların artması ve başarıya ulaşmasında Türkiye'nin proje yönetim metodolojisine sahip programlar ile AB ile mali ilişkilerini düzenlemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE AKDENİZ ÜLKELERİ MALİ İŞBİRLİĞİNE GENEL BAKIŞ ve BARSELONA SÜRECİ

Akdeniz Ülkeleri, kuruluşundan bugüne değin AB'nin en büyük önemi verdiği ülke gruplarından biri olarak öne çıkmış olup, AB ve Akdeniz Ülkelerinin mali işbirliğinin gerekçeleri için bir çok sebep gösterilebilir.

Temel olarak; Akdeniz Ülkelerinin sınır komşuluğu avantajları nedeniyle AB ile yoğun ticari ilişkileri bulunması, AB'ye yönelik Arap Yarımadası menşeli petrol ve diğer hammadde ithalinde Akdeniz Ülkelerinin enerji yolu olması dolayısıyla bu ticari yolun güvenli kalması, jeopolitik açıdan kritik bir bölgede yer alan Akdeniz Ülkelerinde siyasi istikrarsızlığa dair iç karışıklarının önlenmesi, Akdeniz Havzasının güvenliğinin sağlanması ve göç hareketlerinin doğrudan AB'yi etkileyecek olması hususları nazara alınarak AB, Akdeniz Ülkeleri ile mali işbirliğine gitmiştir.¹ Özellikle Bölgede Fas, Cezayir, Tunus gibi eski Fransız sömürgelerinin varlığı ve Fransa'nın bu ülkelerle yoğun ticari bağlarının bulunması², AB üyesi ülkelerde Akdeniz Ülkeleri kökenli 10 milyon civarında insanın yaşamakta olması³ nedeniyle Akdeniz ülkeleri AB mali yardımlarından yararlanmışlardır.

Avrupa Birliği, yıllardır Akdeniz ülkeleri ile ayrı işbirliği anlaşmaları imzalamış, fakat bu bölge için tek ve ortak bir politika belirlememiştir. Avrupa-Akdeniz İşbirliği kapsamında sağlanan imkânlar esasen AB'nin izlediği Akdeniz politikası ile şekillenmiş ve sağlanan mali desteğin kullanım alanları bu politika hedefleri doğrultusunda belirlenmiştir.

¹ Senem Çeşmecioğlu, “Avrupa Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye”, İstanbul Ticaret Odası, Sayı 34, İstanbul, 2003, s.3

² Kevin Featherstone, *The Mediterranean Challenge: Cohesion and External Preferences, The European Community and The Challenge of The Future*, London, 1990, s.187.

³ Nurettin Bilici, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Genel Bilgiler, İktisadi-Mali Konular, Vergilendirme*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 72.

AB ile Akdeniz Ülkeleri arasında ticari ortaklık 1960’larda imzalanan imtiyazlı ticaret anlaşmaları ile başlamış, 1970’lerde mali ve ekonomik işbirliğini de içine alacak şekilde genişlemiş ve 1990 yılında “Yeni Bir Akdeniz Politikasına Doğru⁴” bildirisinin Konsey tarafından benimsenmesi ile yeni bir aşamaya girilmiştir. Bu bildiri ile Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası’nın temel ilkeleri belirlenmiştir. Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası ile bu ülkelerdeki ekonomik reformların desteklenmesi, özel yatırımların teşviki, bu ülke grubunun ürünlerine Topluluk pazarının açık tutulması gibi konular benimsenmiştir.⁵

Bu bağlamda, uzun yıllar mali protokoller kanalıyla Akdeniz ülkelerine yönelik mali yardımlar 1992-1996 döneminde Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası altında yürütölmeye başlanmıştır.⁶

Akdeniz ölkelerine yönelik mali yardımlar Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Ürdün, G. Kıbrıs, Mısır, Malta, Tunus, Cezayir, Fas, Filistin Yönetimi’ne sağlanmaktadır. Güney Kıbrıs ve Malta, 2004 yılında AB’ye üye olmalarıyla birlikte mali yardımların kapsamından çıkmışlardır.

27-28 Kasım 1995’de Barselona’da, Avrupa Konseyi kararını takiben, Avrupa-Akdeniz Dışışleri Bakanları Konferans şeklinde toplanarak Avrupa-Akdeniz Ortaklığını oluşturan Barselona Deklarasyonu’ nu imzalamışlardır.

Aynı zamanda Barselona Süreci olarak da anılan bu süreç, Avrupa-Akdeniz İşbirliği’nin başlangıç noktasını işaret etmektedir. 1995 yılında Barselona’da gerçekleştirilen Avrupa-Akdeniz Konferansı ve Konferans sonucunda yayımlanan Barselona Deklarasyonu ile

⁴ European Commission, **Towards a new Mediterranean Policy** - November 23rd 1989 – SEC (89) 1961 – Commission Communication to the Council

⁵ Hakan Karabacak, “**Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye ile Mali İşbirliği**”, Maliye Dergisi, Sayı 146, Ankara, 2004, s. 81.

⁶ Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 5. baskı, Ankara, 2002, ss. 158-159.

Avrupa Akdeniz İşbirliği güç kazanmıştır.⁷ Barselona Deklarasyonu'nun temel amacı; Akdeniz ülkelerinde yaşanan ekonomik geçişe büyük miktarda AB mali desteği sağlayarak yardımcı olmaktır. Bu süreç sonunda hedef istikrarlı belirli bir refah düzeyine sahip bir Akdeniz havzası yaratılarak ileride bir serbest ticaret alanı yaratmaktır.⁸

Sözü edilen Avrupa-Akdeniz Konferansı neticesinde imzalanan Barselona Deklarasyonunu: AB Konseyi, AB Komisyonu ve 15 üye ülke temsilcileri ile Cezayir, Güney Kıbrıs, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye ve Filistin Yönetimi tarafından imzalanmıştır. Barselona Bildirgesi'nde;

- Kapsamlı işbirliği ve dayanışma temelinde ve komşuluk ilişkileri ile tarihin biçimlendirdiği bağların ayrıcalıklı niteliği doğrultusunda, Akdeniz'in stratejik önemini vurgulayarak ve gelecekteki ilişkilerine yeni bir boyut katma arzusuyla hareket ederek;
- Akdeniz'in her iki tarafındaki yeni siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunların, koordine edilmiş ve bütüncül bir biçimde karşılanması gereken ortak sorunlar olduğunun bilincinde olarak;
- Bu amaçla, ortaklık ruhuna dayanan, çok taraflı ve kalıcı bir ilişkiler çerçevesi kurma kararıyla;
- Bu çok taraflı çerçeveyi, korunması önemli olan ve nitelikleri vurgulanması gereken ikili ilişkilerin tamamlayıcı unsuru sayarak;
- Avrupa-Akdeniz girişiminin bölgede barış, istikrar ve gelişmeye yönelik diğer girişimlerin başarısına katkıda bulunacağını vurgulayarak;⁹

⁷ Nicholas Moussis, **Guide to European Policies**, 10th revised edition, European Study Service, Belgium, 2004, s. 431.

⁸ Hakan Karabacak, 2004, op.cit., s. 81.

⁹ Maya Arakon, **Avrupa Akdeniz Ortaklığı Mali Aracı MEDA ve Türkiye**, İKV Yayınları, Sayı 169, 2002, s.3

Akdeniz havzasını barış, istikrar ve refahı güvenceye alacak bir diyalog, değişim ve işbirliği alanına dönüştürmek genel hedefinin, demokrasi ve insan haklarına saygının güçlendirilmesini, sürdürülebilir ve dengeli bir ekonomik ve sosyal gelişmeyi, yoksullukla mücadele önlemlerini ve kültürler arasındaki karşılıklı anlayışın artmasını gerekli kıldığı ve bunların tümünün ortaklığın vazgeçilmez unsurları olduğu inancıyla katılımcılar arasında kapsamlı bir Avrupa-Akdeniz Ortaklığı kurmak konusunda anlaşmaya varılmıştır.¹⁰

Barselona Süreci temel olarak üç amaca işaret etmektedir:

- Siyasi ve Güvenlik Konularında Ortaklık: Ortak Bir Barış ve İstikrar Alanının Kurulması
- Ekonomik ve Mali Ortaklık: Ortak Bir Refah Alanının Kurulması
- Sosyal, Kültürel ve Beşeri Alanlarda Ortaklık: Bu hedefler doğrultusunda Deklarasyona taraf ülkelerin kuracağı "Ekonomik ve Mali Ortaklık" Bir serbest ticaret bölgesinin aşamalı olarak kurulması, uygun ekonomik işbirliği ve ilgili alanlarda koordinasyonun uygulanması, AB 'nin ortaklarına sağladığı mali yardımlarda önemli bir artış gerçekleştirilmesi unsurlarını içermektedir.¹¹

Burada bahsedilen Serbest Ticaret Bölgesi'nin yeni Avrupa - Akdeniz Anlaşmaları (Association Agreements - Ortaklık Anlaşmaları) ve AB 'nin ortakları arasındaki serbest ticaret anlaşmaları yoluyla kurulması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede taraflar, Dünya Ticaret Örgütü'nden kaynaklanan yükümlülöklere de uygun olarak, ticaretin büyük bölümünü kapsayacak bu bölgenin aşamalı olarak kuruluşu için 2010 yılını hedef tarih olarak belirlemişlerdir.¹²

¹⁰ Ibid , s.4

¹¹ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, Barselona Süreci, Mart 1997

http://min.avrupa.info.tr/QA/forum/viewthread.php?lang=1&forum_id=117&thread_id=3776
(16.07.2008)

¹² Senem Çeşmecioğlu, “Avrupa Akdeniz Otaklığı ve Türkiye”, İstanbul Ticaret Odası, Sayı 34, İstanbul, 2003, s.24

AB'nin Akdeniz Politikası, Barselona Bildirgesiyle farklı politika alanlarında denge gözeten, tutarlı ve global bir yaklaşıma dönüşmüştür. AB'nin güneyinde yer alan komşu ülkelerin AB için taşıdığı büyük stratejik önem bu bölgeye yönelik taahhütlerin artması ile sonuçlanmış; bir başka deyişle Barselona süreci bir yakınlaştırma politikası oluşturmuştur.

1. MEDA PROGRAMI

Barselona Deklarasyonu sürecinde öngörülen en önemli hedeflerden biri Akdeniz Bölgesi'ne fon tahsisi için salt bu amaca yönelik bir programın oluşturulması ve uygulanmasıdır. Bu amaçla, Avrupa - Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde ekonomik ve sosyal yapıların reformuna yönelik mali ve teknik destek önlemlerine dair MEDA¹³ adı altında 23 Temmuz 1996 tarih 1488/96 sayılı Konsey Tüzüğü ile sağlanacak yardımın yasal dayanağı ve ilgili düzenlemeler oluşturulmuştur.¹⁴

MEDA I Programı adı verilen bu program 1995-1999 döneminde Akdeniz Bölgesi ülkelerine yönelik olarak AB 'nin, Avrupa - Akdeniz İşbirliği süreci için kullandığı temel finansman aracı olmuştur. Bu program Akdenizli ortakların ekonomik ve sosyal yapılarında reform gerçekleştirecek teknik ve finansal destek ölçülerini içermektedir. AB, Akdeniz ülkelerine yönelik olarak MEDA I programı kapsamında 1995-1999 döneminde 3057 milyon avro'luk yardım taahhüdünde bulunmuştur.¹⁵

Ancak, MEDA I programı kapsamında Akdeniz ülkelerine yönelik ödemelerin toplam taahhütlerin ancak %26'sını oluşturması, karar-alma sürecinin daha stratejik ve etkin programlama ile rasyonelleştirilmesi, programlama ve uygulama kapasitelerinin artırılması,

¹³ Mediterranean Economic Development Area-Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı)

¹⁴ Council Regulation (EC) No 1488/96, of 23 July 1996 on Financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership, OJ NO. L 189, 30/07/1996 pp.1-9

¹⁵ European Commission, **EuroMed, Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities**, 2005, http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf, s.13, (21.11.2008)

kabul edilen önlemlerin daha hızlı ve daha etkin bir şekilde uygulanması hususları nazara alınarak, prosedürlerin kısaltılması amacıyla 1995-1999 dönemi için geçerli olan MEDA I uygulamasının geleceği ile ilgili olarak Konsey tarafından MEDA tüzüğü revize edilmiştir. Bu çerçevede ilgili tüzük karşılaşılan sorunlar dikkate alınarak daha etkin bir işleyiş mekanizmasının sağlanması amacıyla 27 Kasım 2000 tarih ve (EC) 2698/2000 sayılı Konsey Tüzüğü ile getirilen değişiklik neticesinde MEDA II programı oluşturulmuştur.¹⁶ Bu değişiklikle MEDA I kapsamında Akdeniz Bölgesi ülkelerine yapılan mali yardımlar 2000-2006 döneminde MEDA II adı altında verilmeye başlanmıştır. AB, Akdeniz ülkelerine yönelik olarak MEDA II programı kapsamında 2000-2006 döneminde 5350 milyon avro'luk yardım taahhüdünde bulunmuştur.¹⁷

Akdeniz Bölgesi içerisindeki ülkelere (Cezayir, Mısır, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Filistin, Suriye ve Tunus) yapılan mali yardımların 2000-2006 MEDA II altında verilmeye başlanmasının gerekçeleri aşağıda belirtilmektedir.¹⁸

- MEDA I'in uygulanışında müzakerelerin uzunluğu ve bazı ülkelerle çerçeve anlaşmalarının uygulanmasındaki yöntemler sebebiyle gecikmesi;
- Bazı işlemlerin (örneğin ekonomik geçiş özel sektörün kalkınması, geleneksel kalkınma) 4 ila 6 yıl arasında daha uzun bir uygulama esnekliği gerektirmesi;
- Bölgesel projelerin sıklıkla kapsamlı yasal ve mali çerçeve gerektirmesi ve etkinin maksimize edilmesi için birden fazla yılı içermesi (3-5 yıl);
- Ortak ülkelere yapısal reformların uygulanışının yavaş ilerlemesi ve idari kapasitelerinin fonları kullanmada sınırlı kalması,

¹⁶ Council Regulation (EC) No 2698/2000 of 27 November 2000 amending Regulation (EC) No 1488/96 on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership, OJ NO. L 311, 12/12/2000 pp.1-8

¹⁷ Ibid.s13

¹⁸ Maya Arakon, **Avrupa Akdeniz Ortaklığı Mali Aracı MEDA ve Türkiye**, İKV Yayınları, Sayı 169, 2002, s.15- 16

MEDA Programı ve Programın işleyişine yardım edecek mali araçların yönetimi MED Komitesi tarafından yürütülmektedir. Mali yardımlar genel olarak; hibeler, risk sermayesi işlemleri ve bütçe kaynaklarından özel koşullarda tahsis edilen krediler şeklinde yapılmaktadır. Avrupa - Akdeniz Ortaliğının temel mali aracı olan MEDA Programı, Barselona sürecinin 3 ana faaliyet alanına (siyasi ve güvenlik, ekonomik ve mali, sosyal, kültürel, insani) ilişkin program ve projelere kaynak sağlamaktadır.¹⁹

MEDA Programı genel çerçevede:

- Ortaklığa taraf olan ülkelerde ekonomik geçişin sağlanması ve rekabetçi piyasaların gelişmesini teşvik etmeyi, siyasi ve sosyal reformları güçlendirmeyi, sadece makroekonomik yapısal uyumun sağlanmasında değil mikroekonomik düzeyde de katalizör işlevi görmeyi,
- Bu tip uyum çalışmalarında karşılaşılan ilköğrenim, sağlık sistemi, kırsal kalkınma gibi sorunların desteklenmesini amaçlamaktadır.

MEDA kapsamında hibeler, öncelikle, Avrupa - Akdeniz serbest ticaret alanının oluşturulması sırasındaki ekonomik geçişin geliştirilmesi amacıyla iş alanları yaratılması, özel sektöre ve KOBİ'lere destek, AB ve Akdenizli ortaklar arasında yatırım, sanayi ve ticari işbirliğinin teşviki ile maliye ve vergilendirme sistemlerini de içeren ekonomik altyapı sisteminin geliştirilmesi gibi çalışmalarda kullanılmaktadır.²⁰

Barselona Deklarasyonu kapsamında MEDA kaynakları ikili ve bölgesel programlar kapsamında aşağıda belirtilen projelere aktarılabilir:

- Serbest piyasa ekonomisine geçiş destek,
- Sosyo-ekonomik gelişme,
- Demokratikleşme ve sivil toplumun güçlenmesi,

¹⁹ European Commission, op.cit. s. 13

²⁰ Melahat Kutlu, **Avrupa Akdeniz Ortaklığı**, ATAUM Yayınları, Ankara, 1997, s.40-41

- Kırsal kalkınma,
- Çevre.

İkili düzeyde MEDA Programının kaynaklar bakımından önceliklerini ise:

- Özellikle özel sektörün kalkınması sağlanarak sürdürülebilir bir ekonomik büyüme hedefine ulaşılmasını teminen rekabet gücünün arttırılması ve bu sayede serbest ticaretin gerçekleştirilmesi için hazırlığın yapılması,
- Sosyo - ekonomik dengenin güçlendirilmesi açısından, sosyal politika alanında gerekli önlemleri almak suretiyle serbest piyasa ekonomisine geçişin kısa vadeli maliyetinin hafifletilmesi oluşturmaktadır.
- MEDA aracılığı ile bölgesel işbirliği kapsamında yapılan mali yardımların konularını;
- Siyasi alanlarda; İnsan hakları ve silahsızlanma, sivil koruma hareketleri, iki taraflı anlaşmalar sicili oluşturulması , uluslararası anlaşmalar üzerinde bilgi alışverişi;
- Ekonomik alanlarda; yatırımlarda ilerleme, yenilik ve kalite, Euromed piyasa programının mekanizmaları ve araçları ile KOBİ'lerin gelişimi;
- Sosyal, kültürel, beşeri alanlarda; eğitim sistemine uygulanacak bilgi ve iletişim teknikleri, elektronik ticaret ve ekonomik işbirliği, sağlık-bakım ağları; kültürel miras ve turizme multimedya erişimi; çevre eylem programı, gençlik programları

oluşturmaktadır.²¹

MEDA Programı kapsamında Birlik bütçesinden ayrılan kaynaklar ikili anlaşmalar ve

²¹ European Commission, **EuroMed, Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities**, 2005 http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf , s.15-17, (21.11.2008)

bölgesel programlar çerçevesinde hibe olarak kullanılmaktadır. Akdeniz Bölgesi içerisinde Cezayir, Mısır, Ürdün, Lübnan, Malta, Fas, Filistin Yönetimi, Suriye, Tunus MEDA yardımlarından büyük ölçüde faydalanmışlardır. Ancak, İsrail, Malta ve Güney Kıbrıs R.Y. ekonomik gelişmişlik seviyelerinin yüksekliği nedeniyle iki taraflı yardımlardan faydalanamamaktadır.

Aşağıdaki tablolarda Akdeniz Ülkelerine yapılan MEDA yardımları 1995-2000, 1995-2004, 1995-2006 dönemleri itibariyle görülmektedir.

TABLO 1: MEDA YARDIMLARI 1995-2000

(Milyon Avro)

MEDA	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1995-2000
İkili Anlaşmalar							
Fas	30		235	219	172	140,6	796,6
Cezayir			41	95	28	30,2	194,2
Tunus	20	120	138	19	131	75,7	503,7
Mısır		75	203	397	11	12,7	698,7
Ürdün	7	100	10	8	129	15	269
Lübnan		10	86		86		182
Suriye		13	42		44	38	137
Filistin	3	20	41	5	42	96,7	207,7
Türkiye		33	70	132	140	310,4	551**
İkili Anlaşmalar	60	370	866	875	783	719,3	3.540**
Bölgesel Anlaşma	113	33	93	46	133	159,8	577
Teknik Yardımlar							63
GENEL TOPLAM	173	403	981	941	937	879	4179,8**

**Türkiye'ye 2000 yılında yapılan 310,4 milyon Euro yapılan yardım içerisinde, 1995-99 yılında 4 proje için verilen ve 2000 yılında tekrar onaylanan 134,3 milyon Euro yardım dahildir.

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme**, 2000

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> ,s.12-13, 02.12.2008

**TABLO 2: 1995-2004 MEDA I ve MEDA II YILLARA GÖRE
TAAHHÜT/ÖDEME MİKTAR VE ORANLARI**

YIL	TAAHHÜT	ÖDEME	ORAN(ÖDEME / TAAHHÜT)
1995	173	50	%29
1996	370	155	%42
1997	911	208	%23
1998	809	222	%27
1999	797	240	%30
TOPLAM MEDA I (1995-1999)	3.060	875	%29
2000	569	315	%55
2001	603	318	%53
2002	612	454	%74
2003	615	498	%81
2004	697,6	801,1	%115
TOPLAM MEDA II (2000-2004)	3.096	2.386	%77

Kaynak: European Commission, EuroMed, **Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities**, 2005, http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf , s.19 (14.01.2009)

MEDA Programı kapsamında 1995-2004 yılları arasında AB tarafından Akdeniz Ülkelerine 6.156 milyon Avro mali yardım taahhüdünde bulunulmuş olup, aynı süreçte 3.261 milyon Avro yardımı kullanılabilmektedir.

2004 yılı Akdeniz Ülkeleri tarafından rekor düzeyde kullanılan 801.1 milyon Avro fiili yardım miktarı ile ön plana çıkmakta olup, bu yıl için ödeme / taahhüt oranı %115 olmuştur. MEDA II döneminde Akdeniz ülkelerinin fiilen kullandığı toplam yardım miktarı MEDA I dönemine göre iki katından daha fazla bir tutarı oluşturmaktadır.

TABLO 3: 1995-2004 MEDA DÖNEMİ TAAHHÜT/ÖDEME RASYOLARI VE MİKTARLARI

İKİLİ ANLAŞMALAR	MEDA 1995-1999		T/Ö ORANI %	2000		2001		2002		2003		2004		2000-2004	
	T	Ö		T	Ö	T	Ö	T	Ö	T	Ö	T	Ö	T	Ö
Cezayir	164	30,2	18	30,2	0,4	60	5,5	50	11	41,6	15,8	51	42	232,8	74,7
Filistin	111	54	49	96,7	31,2	--	62,2	100	80,6	81,1	60,3	72,5	93,3	350,3	327,6
Mısır	686	157,1	23	12,7	64,4	--	62,5	78	25,7	103,8	56,9	159	150,6	353,5	360,1
Ürdün	254	108,4	43	15	84,5	20	10,9	92	49,7	42,4	46,9	35	50,6	204,4	242,6
Lübnan	182	1,2	1	--	30,7	--	2	12	5,7	43,7	24,1	18	40,9	73,7	103,4
Fas	656	127,6	19	140,6	39,9	120	41,1	122	101,9	142,7	102,4	151,8	157,7	677,1	443
Suriye	99	0	0	38	0,3	8	1,9	36	8,5	0,7	10,1	53	18,2	135,7	39
Tunus	428	168	39	75,7	15,9	90	69	92,2	89,5	48,7	69,3	22	74	328,6	317,7
İkili Anlaşma Toplamı	2.580	646,5	25	408,9	267,3	298	255,1	582,2	372,6	504,7	385,8	562,3	627,3	2.356,1	1908
Bölgesel İşbirliği	480	228,8	48	159,8	48	305,3	62,7	29,4	81,4	110	111,9	135,3	173,8	739,8	477,8
TOPLAM	3.060	875	29	568,7	315,3	603,3	317,8	611,6	454	614,7	497,7	697,6	801,1	3.096	2.386
Taahhüt / Ödeme Oranı					55%		53%		74%		81%		115%		

Kaynak: Ibid, s.20

TABLO 4: 1995-2006 MEDA I-II TAAHHÜTLERİ**(Milyon Avro)**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Toplam MEDA I	Toplam MEDA II
Cezayir	0	0	41	95	29	30	60	50	42	51	40	66	165	339
Mısır	0	75	203	397	11	13	0	78	104	159	110	129	685	593
Ürdün	7	100	10	8	129	15	20	92	43	35	58	69	254	332
Lübnan	0	10	86	0	86	0	0	12	44	18	27	32	182	133
Fas	30	0	236	219	176	141	120	122	143	152	135	168	660	980
Suriye	0	13	42	0	46	38	8	36	1	53	22	22	101	180
Tunus	20	120	138	19	132	76	90	92	49	22	118	71	428	517
Filistin	3	20	41	5	42	97	0	100	81	73	80	92	111	522
İkili Anlaşmalar Toplamı	60	337	797	743	650	409	298	582	505	562	590	649	2 587	3 596
Bölgesel İşbirliği Toplamı	113	33	114	66	145	160	305	29	110	135	145	168	471	740
GENEL TOPLAM	173	369	912	809	802	569	603	612	615	698	735	817	3 057	4 336

Kaynak 1: United Nations,

<http://domino.un.org/unispal.NSF/bc8b0c56b7bf621185256cbf005ac05f/7abdc950e26ea27c85257328005207b9!OpenDocument>
(18.01.2009)Kaynak 2 : European Parliament, **European Parliament resolution of 21 June 2007 on MEDA and financial support**<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//EN> (23.01.2009)

TABLO 5: MEDA I, MEDA II ÖDEME VE TAAHHÜT MİKTARLARI
(Milyon Avro)

	MEDA I		MEDA II		GENEL TOPLAM	
	1995-1999		2000-2006		MEDA I+MEDA II	
	TAAHHÜT	ÖDEME	TAAHHÜT	ÖDEME	TAAHHÜT	ÖDEME
Cezayir	164	30	339	142	504	172
Mısır	686	157	592	695	1279	852
Ürdün	254	108	331	345	585	454
Lübnan	182	1	133	182	315	183
Fas	660	128	980	917	1 640	1 045
Suriye	101	0	180	91	281	91
Tunus	428	168	517	489	946	657
Filistin	111	59	522	486	633	546
İkili Anlaşmalar	2 586	651	3 595	3 349	6 182	4 000
Bölgesel İşbirliği	471	223	1 052	712	1 483	934
TOPLAM	3 060	874	4 647	4 060	7 705	4 934

Kaynak:1 European Commission, EuroMed, **Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities**,
http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf ,s.20 (12.02.2009)

Kaynak:2 Tenth Anniversary of the Euro-mediterranean Partnership, 2005
http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/barcelona_10/docs/10th_comm_en.pdf ,s.37 (12.12.2008)

2. AVRUPA KOMŞULUK POLİTİKASI VE AKDENİZ BÖLGESİ

Avrupa Birliği'nin sınırlarının ve dolayısıyla da komşularının değişmesi yeni fırsatların yanı sıra yeni zorlukları da ortaya çıkarmış olup, 2003 yılında AB, 5. kuşak genişlemesi sonrası komşu ülkelerle ilişkilerini daha da güçlendirmek amacıyla “Daha Geniş Avrupa-Yeni Komşuluk” (Wider Europe-New Neighbourhood) adı altında oluşturulan politika kapsamında 2007-2013 döneminde, 2000-2006 döneminde Akdeniz ülkelerine destek sağlayan MEDA (Ayrıca diğer mali araçlar) kaldırılarak onların yerine tek bir mali araç,

Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood and Partnership Instrument - ENPI) oluşturulması amaçlanmıştır.²²

Avrupa Komşuluk Politikası (ENP-European Neighbourhood Policy) AB'nin 1 Mayıs 2004'deki son genişlemesiyle birlikte Doğu ve Güney komşuları ile güvenlik ve ekonomik kazanımlarını paylaşması prensibine dayanmaktadır. AB 25 ve komşularının; AB aktivitelerinin daha ileri boyutta politik, güvenlik, ekonomi ve kültürel açılardan işbirliğine girmesi amaçlanmakta olup, Genişleyen Avrupa'nın sınırlarına yakın komşu ülkeler ile çıkar ortağı olması Avrupa Komşuluk Politikasının temel misyonudur. AB'ne katılımı ile ilgisi olmayan, üyelik görüşmesine dahil olması beklenmeyen ülkelerin bu politika kapsamı içerisine girmiştir.

Komşuluk politikası kapsamındaki söz konusu projelerinin ortak amaçları üç ana başlık altında toplanabilir²³:

- Ortak değerler ve çıkarlar çerçevesinde siyasi işbirliğini geliştirerek özgürlük ve demokrasinin yayılması,
- Önemli boyutta ekonomik bütünleşme sağlamak ve ekonomik reform süreçlerini desteklemek yoluyla komşu ülkelerde refah düzeyinin artırılması,
- Avrupa Güvenlik Stratejisi'yle de paralel olarak komşu ülkelerle kalkınma, çevre, silahsızlanma ve terörizm konularında ortak çalışmalar yürüterek, istikrar ve güvenliğin artırılması.

Kapsamlı bir komşuluk politikası, komşu ülkelerin, AB genişlemesinden istikrar, güvenlik ve refah açısından azami düzeyde faydalanmalarını öngörmektedir.

²² Regulation (EC) No 1638/2006 of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument, OJ L 310,

²³ Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Komşuluk Politikası Temel Unsuru ve Amaçları**, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/SanayiSektorDb/ABKomsuluk.doc> (10.01.2009)

AB'nin Komşuluk Politikası, AB'nin aday statüsünde olmayan yakın komşuları olan: İsrail, Ürdün, Moldavya, Fas, Tunus, Filistin, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Mısır, Gürcistan, Lübnan, Cezayir, Suriye, Libya ve Belarus olmak üzere toplam on altı ülkeyi kapsamaktadır.

Bu bağlamda, Akdeniz havzası için 9 ortak; Mısır, Cezayir, İsrail, Ürdün, Fas , Tunus, Lübnan, Filistin ve Suriye bu politikanın paydaşları olarak 1995'de tesis edilen Barselona Sürecini devam ettireceklerdir. Komisyon 12 Mayıs 2004'de konu ile ilgili Strateji Belgesi'ni ve Ülkeler Raporunu yayımlamıştır.²⁴ Anılan Strateji Belgesi söz konusu politika ile ilgili kriterleri, kapsamı, araçları bölgesel işbirliğini dahil edecek şekilde ayrıntıları içermektedir. Strateji Belgesi; ayrıca Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında komşu ülkelere yapılacak ekonomik, sosyal, ticari ve enerji alanlar başta olmak üzere yapılacak mali yardımları kapsamaktadır.²⁵ Söz konusu ülkeler ile Ortaklık Anlaşmaları imzalanmakta, daha sonra da bu anlaşma çerçevesinde Ulusal Programlar (National Indicative Plan-NIP) hazırlanmaktadır.

Komisyonun bu politika kapsamında ortak devletler hakkında yayımladığı yukarıda bahsedilen Ülke Raporları; ikili anlaşmalar ve ülkelerin öncelikli alanlarda yapması gereken reformları içermektedir. Bu raporlarda Avrupa Komşuluk Politikasının birincil alanlarında ekonomik, sosyal ve kurumsal açılardan ülke profilleri çizilmektedir.

Avrupa Komşuluk Politikası ve Avrupa-Akdeniz Ortaklığı aynı temeli yani, ülkelerle ikili ortaklık antlaşmalarını içermektedir. Mevcut Ortaklık Antlaşmaları'nın yapıları aracılığıyla çalışması, bu politikaya halihazırdaki ilişkilerin potansiyelini kullanabilme ve buradan yeni zeminler kazanabilme olanağı sağlamaktadır.

²⁴ European Commission, **European Neighbourhood & Partnership Instrument, Cross Border Cooperation, Strategy Paper 2007-2013, National Indicative Programme, 2007-2010**. 2004
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_cross-border_cooperation_strategy_paper_en.pdf (10.12.2008)

²⁵ European Commission, **Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities June 2005**
European Commission, 2005, http://www.euromeditds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf
(20.11.2008)

Çoğu hedefler ortak olmasına karşın, Avrupa-Akdeniz İşbirliği çok boyutlu bir yol izlerken, komşuluk politikasında iktisadi bütünleşme ve siyasi işbirliğine yol açan reformları uygulama ve modernleşme yönündeki karşılıklı yükümlülükleri de içeren ikili bir yaklaşıma öncelik vermektedir. İşte bu nedenle komşuluk politikası, her bir ülkeye kendine özgü ihtiyaçları ve kapasitesine bağlı olarak AB ile daha yakın bağlar kurabilme imkanını sağlayarak Avrupa-Akdeniz İşbirliği'ne önemli bir bütünleyicidir.²⁶

Mali yardımlar açısından, Avrupa Komşuluk Politikası 2007'den itibaren komşu ülkelere yapılacak mali yardımları Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI- European Neighbourhood Policy Instrument) ile sağlayacaktır. Diğer bir deyişle 1995-2006 dönemlerinde Akdeniz Havzası komşularına MEDA aracılığı ile yapılan AB mali yardımları 2007-2013 dönemi için ENPI kapsamında yapılacak olup, ENPI kapsamında 2007-2013 dönemi için AB kaynaklarından tahsis edilmesi planlanan tutar yaklaşık olarak 12 milyar avro civarındadır.

²⁶ Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, **Avrupa Komşuluk Politikası ve Akdeniz Ülkeleri**, http://min.avrupa.info.tr/QA/forum/viewthread.php?lang=0&forum_id=117&thread_id=3783 (10.01.2009)

İKİNCİ BÖLÜM

AKDENİZ ÜLKELERİNİN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ, AVRUPA BİRLİĞİ İLE TİCARİ, SİYASİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ, AB TARAFINDAN SAĞLANAN MALİ YARDIMLARIN ANALİZİ

1. CEZAYİR

2007 yılı itibariyle Cezayir'in temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 6: CEZAYİR TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	33,85
Yüzölçümü (bin km ²)	2381
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	258
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	7640
GSMH Artışı (Yıllık %)	3,1
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	4
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Yüzdesine Göre)	16,5
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	60.159
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	29.625
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	1.795

Kaynak: Worldbank, **Algeria Data Profile**, 2008, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEW_ADVANCED&HF=N&WSP=N (10.01.2009)
http://devdata.worldbank.org/AAG/dza_aag.pdf (10.01.2009)

1.1. Cezayir-AB Ticari İlişkiler

Cezayir, Akdeniz Bölgesinin en önde gelen ve AB'nin dünyadaki 21. en büyük ticari ortağıdır ve Cezayir ihracatının yaklaşık 2/3'lük payını oluşturmaktadır. 2002 Nisan ayında imzalanan işbirliği anlaşması çerçevesinde artan ticaret hacmi, 2003-2007 arasında yükselen petrol fiyatları ile ileri düzeylere gelmiştir. Cezayir, AB'nin en büyük 5. enerji sağlayıcı

ülkesi konumundadır. Cezayir'e olan AB doğrudan yatırımları özellikle olarak petrol sanayiinde kullanılan kazı, boru hattı ve ulaşım için asli unsurlardan birisi olan hidro-karbon sektörü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Amerika ve Mısır'dan sonra en büyük yabancı yatırımcı Fransa'dır.²⁷

2008 yılında Cezayir'in AB'ye mal ihracatı 28,6 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; bu ihracat içerisinde enerji %71 ile öne çıkmaktadır.

2008 yılında Cezayir'in AB'den ithalat rakamı 15,3 milyar avro olarak gerçekleşmiş, bu ithalatta makine ürünleri % 26, ulaşım araçları %13, tarımsal ürünler %17, kimyasal ürünler % 12, demir-çelik %14 pay almıştır.²⁸

Avrupa Birliği, Cezayir'in 1999'dan beri üyelik müzakerelerinin devam ettiği Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinde en güçlü destekçisi konumundadır.

1.2. Cezayir-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Cezayir ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibariyle gösterilmektedir.²⁹

- 1976 – Avrupa Birliği ve Cezayir ekonomik işbirliği için İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.
- 1978 - 1996 – AB, Cezayir'e; İşbirliği Anlaşması kapsamında dört adet mali ve teknik protokol çerçevesinde 949 milyon avro tahsis etmiştir.
- 1979 - AB Delegasyonu Cezayir'de açılmıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Cezayir bu programdan payına 30,2 milyon avro yardım sağlamıştır.

²⁷ European Commission, **External Trade and Trade Issues, Bilateral Trade Relations, Algeria** http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/algeria/index_en.htm (Erişim:09.10.2008)

²⁸ Ibid

²⁹ EuroMed, The EuroMed Partnership, Partner Countries, Algeria <http://www.euromedinfo.eu/site.156.content.en.html> (10.02.2009)

- 2000 - AB 5350 milyon avro'luk avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Cezayir bu programdan 2004 yılına kadar 74,7 milyon avro yardım sağlamıştır.
- 2002 (Nisan) - AB ve Cezayir İşbirliği Anlaşması'nın tamamlayıcısı niteliğinde Ortaklık Anlaşması imzalamış, bu anlaşma ile 2010 yılına kadar AB ve Cezayir arasında serbest ticaret alanı oluşturulması hedeflenmiştir.
- 2004- AB ve Cezayir tarafından Cezayir Ülke Strateji Raporu ve Ulusal Eylem Programı (NIP 2002-2004) kabul edilip, yayımlanmıştır.
- 2005 – AB ve Cezayir 2005-2006 Ulusal Eylem Programını kabul edip yayımlamışlardır.

1.3. Cezayir'e Yapılan AB Mali Yardımları

AB'nin Cezayir'le mali işbirliği 1995'den 2006'ya kadar Barselona Sürecinin başlıca operasyonel ve finansal aracı durumdaki MEDA Programı çatısı altında gerçekleşmiştir. Cezayir, MEDA finansal desteği alan Akdeniz ülkeleri arasında 6. sırada yer almaktadır. Toplamda 40 milyon avro MEDA (1995-2006) kapsamında yıllık olarak verilmiş olup, harcama oranı bu süre boyunca önemli bir biçimde artmış ve diğer Akdeniz ülkelerine yaklaşmıştır.

1.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999)

MEDA I Programı (1995–1999) özel sektörün gelişimi ve ülkenin sosyo-ekonomik gelişiminin canlandırılması konularına odaklanmaktadır. Mali yardım stratejisi; özel sektör ve ekonomik gelişim, eğitim-öğretim, bölgesel kalkınma, kurumsal destek ve altyapı yatırımları ile iyi yönetim alanlarındaki projelere yönelik olmuştur.

TABLO 7: CEZAYİR'E YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI
TAAHHÜT MİKTARLARI
(Milyon Avro)

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	129
Endüstriyel Kirliliğin Önlenmesi İçin AYB Kaynaklı Sübvansiyonlu Kredi	10,75
KOBİ Yardımları	57
Endüstriyel Faaliyetlerin Desteklenmesi	38
Mali Sektörün Modernizasyonu	23,25
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	30
Yapısal Uyum Faaliyetleri	30
C.Sosyo-Ekonomik Yardımlar	5
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımlar	5
TOPLAM	164

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme**, 2000, Algeria
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.28, (02.02.2009)

MEDA I kapsamında yıllık ortalama taahhüt 33 milyon avrodur. 1997 ve 1999 yıllarında ülkenin güvenlik durumu, zayıf idari hazmetme kapasitesi ve ekonomik reformlardaki gecikmeler yüzünden mali yardımlarda dağıtım oranı (taahhüt/ödeme) sıfıra yakın düzeyde gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tabloda MEDA I dönemi taahhüt ve ödeme miktar oranları rasyolar itibariyle gösterilmektedir:

**TABLO 8: CEZAYİR'E YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT-
ÖDEME MİKTAR VE RASYOLARI**

	Taahhüt(Milyon Avro)	Ödeme (Milyon Avro)	Ödeme/Taahhüt (%)
1995	-	-	-
1996	-	-	-
1997	41	-	0
1998	95	30	31,6
1999	28	0,2	0,7
Toplam	164	30,2	18,4

Kaynak: European Commission, **Algeria Strategy Paper 2007-2013 National Indicative Programme, 2007-2010**, 2004, s.13, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_algeria_en.pdf

1.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)

MEDIA II (2000-2006) işbirliği anlaşmasının yürürlüğe girmesi için hazırlık yapılmasını hedeflemiştir ve iyi yönetimle ilgilenen üçüncü-nesil programları içine almıştır. Anılan dönemde AB'nin tahsis ettiği mali yardım tutarı 339 milyon avro düzeyinde gerçekleşmiştir. (Hukuk reformu, sivil toplum kuruluşlarına ve medyaya destek verilmesi, ekonomi yönetimi) Yardımların dağıtımı giderek artmakta, ancak bölgesel ortalama ile kıyaslandığında düşük seviyede kalmaktadır. 2000-2006 finansal perspektifi için MEDA II kapsamında öngörülen yıllık ortalama taahhüt MEDA I kapsamındaki 33 milyon avroya karşılık, 48.4 milyon avro seviyesinde gerçekleşmiştir.

2006 yılında Avrupa Komisyonu Cezayir ile çoğunlukla teknik yardım gerektiren konularda finansal İşbirliği yolunu takip etmişlerdir. Amaç Cezayir hükümetinin kamu yönetiminin modernleşmesini ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesini destekleyecek Birlik Anlaşmasının uygulanmasıdır. Bu amaçlara ulaşabilmek için AB; ulaşım (20 milyon avro), birlik anlaşmasının uygulanması için ekonomik yardım (10 milyon avro), ticaretin

basitleştirilmesi (5 milyon avro), kırsal gelişim (11 milyon avro) alanlarına kaynak tahsisinde bulunmuştur.

Aşağıdaki tabloda MEDA II döneminde tahsis edilen mali yardımların taahhüt/ödeme miktar ve rasyolarına göre ayrıntıları bulunmaktadır:

TABLO 9: CEZAYİR MEDA II MALİ YARDIMLARI (2000 – 2006)

Yıllar	Taahhüt (Milyon Avro)	Ödeme (Milyon Avro)	Ödeme:Taahhüt (%)
2000	30,2	0,4	1,3
2001	60	5,5	9
2002	50	11	22
2003	41,6	15,8	38
2004	51	42	82,4
2005	40	39,4	98,5
2006	66		
TOPLAM	338,8		

Kaynak:European Commission, **Algeria Strategy Paper2007-2013 National Indicative Programme, 2007-2010, 2004**, s.14, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_algeria_en.pdf , (21.12.2008)

1.3.3. 2007-2010 Dönemi Mali Yardımları ve Avrupa Komşuluk Ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Instrument-ENPI)

2007-2010 dönemi mali işbirliği içerisinde desteklenecek özellikli alanlar arasında sosyal kalkınma, ekonomik büyüme, kurumsal yardım, iyi yönetim ve çevre konularıdır.

2007 ve 2010 yılları arasında uygulanacak çok yıllık eylem programı dahilinde (Multi-Annual Indicative Programme-MIP) gerçekleştirilecek proje ve programlara 220 Milyon Avro Destek sağlanmaktadır. Aşağıda 2007-2010 dönemi mali yardımlarına ilişkin tablo yer almaktadır.

TABLO 10: CEZAYİR'E YAPILAN 2007-2010 DÖNEMİ AB MALİ YARDIMLARI

PROJE VE PROGRAMLAR	2007-2010 (Milyon Avro)
Adalet Reformu	17
Cezaevi Sisteminin Modernize edilmesi	17
Ekonomik Büyüme ve İstihdam	119
KOBİ Destekleri	40
İstihdam	24
Ekonominin Çeşitlendirilmesi	25
Birlik Anlaşmasının Uygulanmasına destek	30
Temel Kamu Hizmetlerinin Güçlendirilmesi	84
Sağlık	30
Yüksek Öğrenim	30
Suların Temizlenmesi	24
TOPLAM	220

Kaynak: European Commission, Europeaid, **External Cooperation Programmes, Algeria**, 2008, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/algeria/algeria_en.htm

1.3.4. Cezayir'e Yönelik Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri

Avrupa Yatırım Bankası Cezayir'e, 1980'den bu yana (risk sermayesi ve Avrupa Komisyonu emrindeki özel krediler dahil) yaklaşık 2.243 milyar avro tutarında kredi sağlamıştır. AYB etkinliği kamu sektöründeki faaliyetlere odaklanmıştır: Kredi tahsis edilen başlıca alanlar ise şunlardır³⁰:

- Hidrokarbon ve enerji sektörü,

³⁰ European Commission, **Algeria Strategy Paper 2007-2013 National Indicative Programme, 2007-2010**, 2004, s.14 , http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_algeria_en.pdf (21.12.2008)

- Ulaşım (Yol, otoyol, kentsel karayolu ağları)
- Çevre koruma (Kanalizasyon ve endüstriyel atık kontrolü)
- Su (sulama, içme suyu ve barajlar)
- Doğal afetlerden sonra altyapının yeniden inşası

Cezayir Hükümeti, dış borcunu azaltmak için AYB dahil çok uluslu finans kuruluşlarından alınan kredilerin erken geri ödemelerini yapmaya gayret etmektedir.

AYB tarafından Cezayir' e 1995-2005 dönemi için toplam 1405 milyon avro kredi desteği sağlanmıştır.

2. FAS

2007 yılı itibariyle Fas'ın temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 11: FAS TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	30,86
Yüzölçümü (bin km2)	446,6
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	123,25
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	3990
GSMH Artışı (Yıllık %)	2,3
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	2
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Yüzdesine Göre)	2
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	13.637
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	25.741
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	2.699

Kaynak: Worldbank, **Morocco Data Profile**, 2008, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCE&HF=N&WSP=N (10.01.2009)

http://devdata.worldbank.org/AAG/mar_aag.pdf (10.01.2009)

2.1. Fas-AB Ticari İlişkileri

Fas ve AB arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler “İşbirliği anlaşmasından çok daha fazla, birlik üyesi olmasından daha az” bir seviyededir. AB, en büyük ticari ortak olarak tekstil ve tarımsal ürünler başta olmak üzere Fas ticaretinin % 60’a yakın kısmını teşkil etmektedir.³¹

2007 yılı Fas’ın AB’ye mal ihracatı 7,8 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; bu ihracat içerisinde tekstil ve tarımsal ürünler en önemli payı almakta ve anılan ürünler 2007’de mal ihracatının %56’sını karşılamaktadır.

2007 yılı Fas’ın AB’den ithalatı 12 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiştir.

Hizmet ihraç ve ithal rakamlarına bakıldığında Fas’ın AB’ye hizmet ihracı 3 milyar, AB’den hizmet ithali ise 1,3 milyar seviyesindedir.³²

Fas Mart 2000’den itibaren 10 yılı bir aşkın sürede gümrük vergisini kaldırmayı ve AB’nin halihazırda serbest giriş sağladığı endüstriyel ürünler için aşamalı olarak serbest pazar kurmasını hedeflemektedir. Tarım ürünleri konusunda ise yeni bir karşılıklı ticari imtiyaz Ocak 2004’de yürürlüğe girmiştir. Bu mallardaki gümrük vergisinin kaldırılmasını sürecinin devamı için 2007 öngörülmüştür. Faaliyetteki ticaretin serbestleştirilmesine konusunda, Avrupa Komisyonu ile Serbest Ticaret Antlaşması için görüşmelerin 2004 yılında başlamıştır. Dahası antlaşmanın kültürel işbirliği konusunda olduğu kadar yerleşim özgürlüğü ve hizmetlerin serbestleşmesi, sermayenin serbest dolaşımı ve rekabet kuralları, mümkün olan en

³¹European Commission, **Bilateral Trade Relations, Morocco**
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/morocco/index_en.htm 21.01.2009

³² Ibid

geniş temelde ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesi ve göç ve sosyal ilişkilerdeki işbirliği konularında da hazırlıklar yapılmaktadır.

Fas ve AB arasında 2000 yılından beri 3 kez toplanan İşbirliği Konseyi ve İşbirliği Komitesi kurulmuş olup, Şubat 2003'te tema tabanlı alt komitelerle yeni bir yapı ve çalışma metodu oluşturulmuştur. Bu bağlamda iç pazar, endüstri- ticaret , hizmet- taşıma, çevre - enerji, ar-ge, tarım-balıkçılık , adalet ve güvenlik konuları ile ilgili altı yeni alt komite kurulmuştur.

2.2. Fas -AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Fas ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibarıyla gösterilmektedir.³³

- 1976 – AB ve Fas aralarında ilk işbirliği anlaşmasını imzalamıştır.
- 1976 - 1996 – İşbirliği anlaşması kapsamında AB 1091 milyon avro Fas'a yardım tahsis etmiştir.
- 1996 - AB ve Fas; 2010 yılına kadar aralarında serbest ticaret alanı oluşturulması amacıyla ekonomik, siyasi ve sosyal alanları kapsayan İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Fas bu programdan payına 127,5 milyon avro yardım sağlamıştır .
- 2000 – İşbirliği anlaşmasının tamamlayıcısı niteliğinde olan ortaklık anlaşması Fas ve AB üyesi ülkeler tarafından tamamlanmıştır.
- 2000 -AB 5350 milyon avro'luk avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Fas bu programdan 2004 yılına kadar 443,2 milyon avro yardım sağlamıştır.

³³ EuroMed, **The EuroMed Partnership, Partner Countries, Morocco**
<http://www.euromedinfo.eu/site.161.content.en.html> (10.02.2009)

- 2001 - AB ve Fas tarafından Fas Ülke Strateji Raporu ve Ulusal Eylem Programı (NIP 2002-2004) kabul edilip, yayımlanmıştır .
- 2003 – AB Komisyonu ve Fas Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması imzalayarak, 2003-2006 AB 6. Araştırma Çerçeve Programına Fas üniversiteleri, firmaları ve araştırma merkezlerinin katılımını sağlamışlardır.
- 2003-İnsan Hakları, demokratikleşme ve idare konusunda yeni bir alt komite hakkında 2003 yılında anlaşmaya varılmış olup, göç ve sosyal ilişkiler hakkında çalışma grubu toplantıları yapılmıştır.
- 2004 (Şubat) – Fas, Ürdün, Mısır ve Tunus aralarında serbest ticaret bölgesi kurulmasını sağlayacak “Agadir Anlaşması” nı imzalamışlardır. Bu anlaşma diğer Bölge ülkelerine de açık olup, AB MEDA aracılığı ile bu anlaşmaya 4 milyon avro destek vermiştir.
- 2004 (Mayıs) - AB Komisyonu, Avrupa Komşuluk Politikası Fas Ülke Raporunu yayımlamıştır.
- 2005 – Fas ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planını kabul etmiştir.
- 2005 – AB ve Fas; 2005-2006 Fas Ulusal Eylem Planını kabul etmişlerdir.

1 Mart 2000 yılında yürürlüğe giren Antlaşması şu anda AB-Fas ilişkilerinin yasal temelini oluşturmaktadır. Antlaşma insan haklarının, demokratik ilkelerin ve ekonomik özgürlüğün önemine; barışın, politik istikrarın ve bölgesel işbirliğini teşvik ederek bölgedeki ekonomik gelişmenin güçlendirilmesinin gerekliliğine; kamu yararı içeren konularda karşılıklı ve uluslar arası çevrede düzenli bir siyasi diyalog oluşturulmasının gerekliliğine;

bilimsel, teknolojik, kültürel, görsel- işitsel ve iki tarafında çıkarına olan sosyal konularda diyalogun sürdürülmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. ³⁴

2.3. Fas’a Yapılan AB Mali Yardımları

1995’den 2006’ya kadar AB-Fas işbirliği Avrupa – Akdeniz Ortaklığının ana işlevsel ve finansal aracı olan Meda Programı çatısı altında devam etmiş olup, Bu süre içinde Fas 1,64 Milyar Avronun üzerinde finansal destek alarak Akdeniz ülkeleri arasında en çok yardım alan ülke konumundadır.

2.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999)

Fas Akdenizli ortaklarının arasında toplum yardımının başlıca lehdarlarından birisidir. 1995-1999 döneminde 660 milyon euro mali yardım almıştır. Yardımlar, hem geleneksel projeler hem de sektörel bütçe desteği şeklinde ulaştırılmıştır.

MEDA I (1995-1999) döneminde Fas’a yapılan mali yardımların ayrıntıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

³⁴ European Commission, European Neighbourhood Policy, **Morocco Country Report**, s.4 , http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/morocco_enp_country_report_2004_en.pdf (21.12.2008) 12.05.2004,

TABLO 12: FAS'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI
TAAHHÜT MİKTAR ve KONULARI
(Milyon Avro)

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	175,5
Teknik ve Mesleki Eğitim Faaliyetleri	38
Tesisleşme Yatırımları	15,7
Özelleştirme	5
Telekomunikasyon Hizmetlerinin Re-organizasyonu ve Özelleştirilmesi	5
Garanti Fonu	30
Euro-Fas Bölgesi İş Bölgesi Kurulması	30
Profesyonel İşbirliği Kurulması	5
Risk Sermayesi	45
Serbest Ticaret Alanı Kurulması	1,3
Mikro İşletmeler	0,4
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	
Sağlık Koşullarının Gelişimi İçin Düşük Faizli AYB Kredisi	
Kırsal Kalkınma	20,4
Gecekondulaşmanın Önüne Geçilmesi	40
Sağlık Sektörü Yönetiminin Geliştirilmesi	7
Temel Eğitim	20
İş Bulma Faaliyetleri	40
Gençler İçin Sportif Faaliyetler	3,3
Kültür Merkezleri Kurulması	6
Fas İşbirliği Kurulu Oluşumu	5
Köy Yolları Yardımı	4
Akdeniz Otoban Sistemi	30
Fas Jeolojik Haritasının Çıkarılması	80,3
Balıkçılık	5
Ormancılık	21
Tarımsal Faaliyetler	24
Entegre Kırsal Kalkınma Destekleri	28,6
Sosyal Sektör Yardımları	28,4
TOPLAM	660,2

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000, Morocco**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.40-41, (02.02.2009)

2.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)

2000 yılı içerisinde yapılan mali yardımların ayrıntıları aşağıda yer almaktadır:

**TABLO 13: FAS'A YAPILAN 2000 YILI MEDA
YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)**

PROJE	MİKTAR
Mahkemelerin Modernizasyonu	27,6
Kırsal Kalkınma	9
Mali Sektör	52
Sağlık Sektörü	50
Katı Atık Yönetimi	1,9
TOPLAM	140,5

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000, Morocco**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.40, (02.02.2009)

MEDA II programı altındaki faaliyetler Birlik Anlaşmasının uygulanması, meslek kollarının desteklenmesi ve geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması gibi konulara odaklanmaktadır. 2002 – 2004 yılları için yapılan ulusal program 420 Milyon avro hacminde olup kamu yönetimi reformu, ülkenin kuzeyinin geliştirilmesi, yolların yapılması ve çevre kirliliği gibi geniş bir yelpazedeki konulara hitap etmektedir.

2005 – 2006 yılları için hazırlanan Milli Program ise yaşam standartlarının artırılması (Sosyal Güvence Reformu, Suların temizlenmesi, ulaşım sektörü ve kamu yönetimi reformu) ve özellikle insan hakları üzerinedir.

2006'da Fas Hükümetinin iddialı mali programına destek olmak için Komisyon tahsis ettiği program ile 80 Milyon Avro destekle, özellikle KDV reformuna odaklanarak (Programme d'appui a la reforme de la fiscalite) Fas'ın mali yapısını basitleştirmek ve modernleştirmek konularında yardımcı olmuştur. Buna ek olarak 40 Milyon Avro ile AB

tarafından desteklenen 2 yeni çevresel program su ve atık su konularında uygulamaya konulmuştur.³⁵

TABLO 14: FAS'A YÖNELİK MEDA I VE MEDA II MALİ YARDIMLARI TOPLAMI

(milyon Avro)

	MEDA I					MEDA II				TOPLAM
Yıllar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1995-2003
Taahhüt	30	-	235	219	172	140,6	120	122	142,7	1.181,30

Kaynak: European Commission, **European Heighbourhood Policy, Morocco Country Report**, 12.05.2004, s.4 , http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/morocco_enp_country_report_2004_en.pdf (21.12.2008)

2.3.3. Fas İçin Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) 2007 – 2010

Fas Avrupa Komşuluk Anlaşması'nın bir üyesi olarak Ulusal Program çatısı altında, 2007- 2010 yılları arasında finansal olarak AB tarafından desteklenmektedir. Söz konusu proje ve programların özeti niteliğindeki tablo aşağıda sunulmaktadır.

³⁵European Commission, Europeaid, External Cooperation Programmes, 2008, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/morocco/morocco_en.htm (09.01.2009)

**TABLO 15: FAS'A ULUSAL PROGRAM (NIP) (2007 – 2010) KAPSAMINDA
TAHSİS EDİLEN AB FONLARININ KONU VE MİKTARLARI**

PROGRAM	MİKTAR (milyon Avro)
Sosyal Sektör	296
İnsan Haklarının Geliştirilmesi	60
Eğitim ve Okuma Yazma Hareketi	17
Eğitim	93
Sağlık Güvencesine Destek	40
Sağlık	86
Yönetim ve İnsan Hakları	28
Adalet Bakanlığına Destek	20
İnsan Hakları	8
Kurumsal Destek Sektörü	40
Kamu Yönetimi Reformu	20
Hareket Planına Destek Programı	20
Ekonomi	240
Özel Sektör	60
Mesleki Eğitim	50
Tarım	40
Akdeniz Çevre Yolu	25
Dışa Kapalı Alanlara Yatırım	25
Enerji	40
Çevre	50
Anti Sanayi Kirliliği Fonu (FODEP)	15
Suların Temizlenmesi	35
TOPLAM	654

Kaynak:European Commission, Europeaid, **External Cooperation Programmes, Morocco 2008**,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/morocco/morocco_en.htm
(09.01.2009)

3. FİLİSTİN

2005 yılı itibariyle Filistin'in temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 16: FİLİSTİN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2005)

Nüfus (milyon)	3.87
Yüzölçümü (bin km2)	6
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	4.45
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	1.230
GSMH Artışı (Yıllık %)	6.3
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	4.9

Kaynak:: Worldbank, **Palestine Data Profile**, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N (14.01.2009)

3.1. Filistin-AB Ticari İlişkiler

AB ve Filistin arasındaki ticari ilişkiler oldukça kısıtlı düzeyde olup, 2006 yılında Filistin'in AB ile olan ticaret hacmi 13 milyon avro AB'ye ihracatı ve 39 milyon avro AB'den ithalatı olmak üzere toplam 52 milyon avro düzeyinde seyretmiştir. Filistin'den AB'ye olan ihracatında % 44,8 lik pay ile tarım ürünleri öne çıkmaktadır. Tarım ürünleri içerisinde kesme çiçek ile çilek ağırlığı oluşturmaktadır. Filistin 'in AB'den yaptığı ithalat içerisinde makine, kimya ürünleri ve ulaşım araçları diğer ticaret kalemlerini oluşturmaktadır.

2006 yılı verilerine göre 13 milyon avro'luk Filistin ihraç ürünlerinde meyve sebze % 44,8, tekstil %24 'lük bir paya sahip olmuştur.³⁶

İsrail ve Filistin arasındaki süregelen çatışmalar Filistin'in AB ile güçlü ticari ilişkiler kurmasını engellemektedir.

³⁶ European Commission , **External Trade and Trade Issues , Palestine** http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/palestine/index_en.htm (Erişim:10.02.2009)

Filistin Dünya Ticaret Örgütü'nün üyesi değildir, ancak Aralık 2005'deki Hong Kong DTÖ Bakanlar Toplantısı'nda gözlemci statüsü verilmiştir.

3.2. Filistin-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Filistin ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibariyle gösterilmektedir.³⁷

- 1971 – AB; Birleşmiş Milletler Filistinli Mülteciler için Yardım ve Çalışma Ajansı resmi bütçesine Filistin için ilk mali yardımı yapmıştır. (Bu yardım halen devam etmektedir.)
- 1980 – AB Filistin halkının demokratik haklarının desteklenmesini içeren Venedik Deklarasyonunu kabul etmiştir. Ayrıca AB Filistin'e sağlık, tarım ve eğitim alanlarında mali destek vermeye başlamıştır.
- 1994 – Avrupa Birliği Filistin Teknik Yardım Ofisi resmen açılmıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Filistin bu programdan payına 59 milyon avro yardım sağlamıştır .
- 1997 (Şubat) – Filistin'in Barselona Sürecine dahil olması için geçici sözleşme imzalanmıştır.
- 2000 - AB 5350 milyon avro'luk avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Filistin bu programdan 327,2 milyon avro yardım sağlamıştır.
- 2002 – AB, İsrail ve demokratik bir Filistin'in Ortadoğu'da barış ve güvenlik içerisinde beraberce yaşamaları gerektiğini deklere etmiştir.
- 2002 (Haziran) –Avrupa Konseyi Akdeniz Bölgesi Ortak Strateji Raporunu yayımlayarak barış çabalarına destek vermiştir

³⁷ European Commission EuroMed, **The EuroMed Partnership, Partner Countries, Palestine**
<http://www.euromedinfo.eu/site.165.content.en.html?PHPSESSID=ff196b3ea3fb4f0f30d4495441e76dfe>
(19.02.2009)

- 2002 (Temmuz) – AB; Birleşmiş Milletler, Amerika ve Rusya’nın oluşturduğu dörtlü oluşuma katılmış ve Filistin e uluslararası kamuoyu nezdinde destek vermiştir.
- 2002 (Ekim) – AB Komisyonu, Filistin seçimleri için yeni ve bağımsız bir Merkezi Seçim Komisyonu oluşumuna destek vermiştir.
- 2004 (Ocak) –AB’nin oluşturduğu en kapsamlı izleme komitesi Filistin Başkanlık seçimleri için gönderilmiştir.
- 2004 (Mayıs) – Avrupa Komşuluk Politikası Filistin Ülke Raporunu yayımlamıştır.
- 2004 (Aralık) – AB Komisyonu Avrupa Komşuluk Politikası Filistin Eylem Planını kabul etmiştir.
- 2005 (Mart) – AB Komisyonu Filistin Reformu hakkındaki görüşmeler için Londra’daki konferansa katılmıştır.
- 2005 (Ekim) – AB Komisyonu, Komisyon Filistin Halkına destek ve iki ülkeli bir çözüm için Konsey ve Parlamento’ya sunulmak üzere rapor yayımlamıştır.
- 2005 (Ekim) – AB Komisyonu, 280 milyon avroluk yardımı deklere etmiştir.
- 2005 (Kasım) – AB Konseyi Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında Filistin’de Polis Gücü oluşturulması kararını vermiştir.
- 2005 (Aralık) – AB Komisyonu yeni oluşturulan Euro-Filistin Kredi Garanti Fonuna 14 milyon avro tahsis etmiştir.
- 2006 (Ocak) – AB Filistin’e parlamento seçimleri için seçim gözlem heyeti göndermiştir.
- 2006 (Nisan) – AB yeni seçilen Filistin Hükümetinden İsrail’in haklarını tanıması ve şiddeti önlemesi için taahhütte bulunmasını istemiş, ayrıca mali yardımların gözden geçirileceğini deklere etmiştir.

3.3. Filistin'e Yapılan AB Mali Yardımları (1995-2006)

Filistinlilere mali yardımın tarihi, AB'nin Birleşmiş Milletler Filistinli Mülteciler için Yardım ve Çalışma Ajansı'na (UNRWA) ilk katkısını yaptığı 1971 yılına kadar gitmektedir. Bu tarihten sonra, AB işgal edilmiş Filistin toprakları için kalkınma yardımlarının en büyük sağlayıcısı olmuştur.

1995 yılında Barcelona Deklarasyonu'nun imzalanmasından sonra, Filistin Avrupa Akdeniz Ortaklığı'nın tam ve eşit bir üyesi olmuştur. Bu çerçevede, AB ile Filistin arasındaki ikili ilişkileri yöneten ara bir ortaklık anlaşması Şubat 1997'de imzalanmıştır. Anlaşma bütçe desteği, kurumsal yapılanma, teknik yardım, insani yardım sağlamakta ve ikili ticari ilişkileri düzenlemektedir. İkinci intifadanın çıkmasından beri (Şubat 2000), Ara Ortaklık Anlaşması'nın uygulanması giderek zorlaşmıştır.

1994'ten 2006 sonuna kadar, AB Filistinlilere yaklaşık 2,66 milyar Avro yardım taahhüt etmiştir.

Filistinlilere sağlanan yardımlar, coğrafyaya göre farklılaşan mali araçlar ve konuya özgü planlar vasıtası ile tahsis edilmektedir. MEDA (2006'ya kadar) ENPI (2007'den itibaren), insan hakları, sivil toplum örgütleri, barış süreci, UNRWA, gıda yardımı ve güvenliği, insani yardım (ECHO) alanlarına yönelik AB mali yardımları tahsis edilmiştir.

2004 yılında, Filistin, Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) içerisinde ortak ülkelerin ilk raunduna dahil olmuştur. Komisyon West Bank ve Gazze Şeridindeki genel durumu ifade eden bir Ülke Raporu hazırlamıştır. Mayıs 2005 tarihinde, AB ve Filistin, ortak kararlaştırılan öncelikleri belirleyen ENP Faaliyet Planı üzerinde anlaşmıştır.

**TABLO 17: FİLİSTİN'E YAPILAN (1995 – 1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT
MİKTAR VE KONULARI**
(Milyon Avro)

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçişe Destek	97.2
Ekonomi Politikası Destek Programı	0.5
Gümrük İdaresi Teknik Yardımı	1.2
Bütçe Denge Fonu	25
Gazze Su ve Sağlık Programı (AYB Kaynaklı)	7.4
Filistin Yönetimine Yönelik Teknik Yardım	3.6
Endüstriyel İşletmelere Destek (AYB Kaynaklı)	1
Yatırım Garanti Fonu (AYB Risk Sermayesi)	5
Özel Sektör Destekleri	3
Filistin Kurumsal Bankacılığı (AYB Kaynaklı)	8
Batı Şeria Su Projesi (AYB Kaynaklı)	8.6
Gazze Havalimanı Kargo Faaliyetleri	25
AYB Aracılığı İle Sübvansiyonlu Kredi	2.3
Gazze Su ve Sağlık Programı II (AYB Kaynaklı)	3
Kahire-Amman Bankası (AYB Kaynaklı Risk Sermayesi Operasyonları)	3.7
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	-
C.Sosyo-Ekonomik Yardımlar	20.5
Eğitim Bakanlığı Yardımı	20
İsrail Yerleşim Faaliyetlerinin İzlenmesi	0.5
D.Diğer	90
Özel Para Hareketleri	90
TOPLAM	208

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000, Palestine**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.58-59, (02.12.2008)

3.3.1. Filistin'e Yönelik 2006 Yılı AB Yardımları

2006 yılında, Komisyon Filistin halkına, önceki yıllar ile karşılaştırıldığında önemli bir artış gösterecek şekilde toplam 340 milyon Avro tahsis etmiştir. 2000 yılında ikinci intifadanın çıkmasından itibaren, Filistin'e yönelik AB yardımı yılda ortalama 260 milyon Avro'ya ulaşmıştır. AB üye devletlerinin katkıları ile birlikte, Filistin halkına yönelik AB yardımları 2006 yılında 696 milyon Avro'ya ulaşmıştır.

Yardımdaki artış, Hamas liderliğindeki Filistin hükümetinin oluşumu ve sonrasında İsrail'in Filistin adına topladığı vergi ve gümrük hasılatını kesme kararı sonrası oluşan mali kriz nedeniyle insani ve sosyo-ekonomik durumun bozulmasına bir tepkidir.³⁸

2006 yılında, Komisyon UNRWA'ya Filistinli mülteciler için sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler sağlanmasına yönelik 64 milyon Avro vermiştir. Aynı zamanda, özellikle Filistin halkının faydalanması için, elektrik gibi önemli kamu hizmetlerinin sağlanması için 40 milyon Avro'luk acil katkı fonu sağlanmıştır.

Komisyon'un İnsani Yardım Ofisi (ECHO) 84 milyon Avro'luk yardım dağıtmıştır. Daha sonra 26 milyon Avro tutarında gıda yardımı ve gıda güvenliği için fon tahsis edilmiş, yardımın büyük kısmı UNRWA ve Dünya Gıda Programı vasıtası ile uygulanmıştır. Ek bir 10 milyon Avro'luk fon, Lübnan, Suriye ve Ürdün'deki Filistinli mültecilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kullanılmıştır.

³⁸ European Commission, Europeaid, **External Cooperation Programmes, 2008, Palestine**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/occupied_palestinian_territory/occupied-palestinian-territory_en.htm (10.01.2009)

**TABLO 18: FİLİSTİN'E YÖNELİK 2007 YILI AB
YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)**

TİM	265
UNRWA Genel Fonu	66
UNRWA'nın Mülteci Kampı İyileştirme projesi:Lübnan'daki Filistinli Mülteciler için Sağlık Altyapısının İyileştirmesi	4
UNRWA Burs Programı – Lübnan	3
Doğu Jerusalem'e yönelik Topluluk Hizmetlerinin Desteklenmesi	2
Gıda Yardımı	10
Filistin Halkı İçin İnsani Yardım	43
Gıda Güvenliği	17
Barış için ortaklık	10
TOPLAM	420

Kaynak: European Commission, Occupied Palestinian Territory 2007,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/occupied_palestinian_territory/occupied-palestinian-territory_en.htm (14.03.2009)

4. İSRAİL

2007 yılı itibariyle İsrail'in temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 19: İSRAİL TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELERİ (2007)

Nüfus (milyon)	7.17
Yüzölçümü (bin km2)	22.1
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	185.96
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	25930
GSMH Artışı Artışı (Yıllık %)	5.3
Yıllık Enflasyon % (TÜFE'ye Göre)	-0.2
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Artışı Yüzdesine Göre)	2,9
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	50.200
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	55.800
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Amerikan Doları)	14.302

Kaynak: Worldbank, **Israel Data Profile**, 2008,

http://ddpext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N (10.01.2009)

4.1. İsrail-AB Ticari İlişkiler

İsrail, AB'nin 25. en büyük ticari ortağı olarak Euromed Bölgesinin ticari açıdan en güçlü ülkesidir. AB ile olan toplam ticareti 25,7 milyar avro seviyesindedir. AB İsrail için; ihracat açısından birinci, ithalat açısından ise Amerika'dan sonra en büyük ikinci pazarıdır. İsrail aynı zamanda; Akdeniz ülkeleri ile AB arasında 2010 yılına kadar serbest ticaret bölgesi kurulmasını amaçlayan Avrupa Akdeniz Ortaklığının bir üyesidir.

İsrail tarıma, hafif sanayiye, ve emek yoğun üretime dayalı geleneksel bir ekonomi iken, 1980'lerde ve 1990'larda uluslararası rekabetçi hizmet ve sanayi sektörü olan bilgi tabanlı bir ekonomiye dönüşmüş, 2004 yılında GSYİH'sinin %4,6'sı tutarında Araştırma ve

Geliştirme yatırımı ile, GSYİH terimleri ile dünyanın en büyük Ar-Ge yatırımcılarından biri haline gelmiştir.³⁹

İsrail hükümeti, 2003 yılında başladığı, kurumlar ve gelir vergisini indirmeyi, sermaye piyasası reformunu, ülkenin rekabetçiliğini iyileştirmek için vergi reformu hazırlamayı içeren “Ekonomik İyileşme Planı”nı uygulamayı sürdürmektedir. Ayrıca hükümet refah reformunu uygulamayı da sürdürmektedir. Reform çerçevesinde sosyal transferlerin azaltılması işgücü piyasasına katılımı artırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, bu reform ayrıca İsrail’in gelişmiş ülkeler arasında en geniş sosyal farklılıkları içeren ülkelerden birisi olma durumuna katkı yapmaktadır.

AB İsrail’in ihracatındaki önde gelen kaynaktır ve ithalatında ikinci en önemli güzergahtır. Elmas ticaretini dışarıda bıraktığımızda, AB ile ticaret İsrail’in toplam ticaretinin %35’ini oluşturmaktadır. İsrail’in AB ile olan ticaretinden doğan açık ise İsrail’in toplam ticaret açığının %45’ine ulaşmaktadır.

AB ve İsrail resmi olarak hizmetler, tarım ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde liberalizasyon müzakerelerine başlamışlardır. Hizmetler sektörü İsrail GSMH’sinin %77’sini yansıtmaktadır ve halen İsrail ihracatının üçte birini oluşturmayı sürdürmektedir. Benzer şekilde, hizmetler AB’nin GSMH’sinin yaklaşık üç çeyreğini oluşturmaktadır. Hizmet ticareti dolayısıyla ekonomik faaliyeti güçlendirmek, yatırımları cezbetmek ve ekonominin dinamiklerini geliştirmek için bir araç niteliğindedir.

2007 yılı İsrail’in AB’ye mal ihracatı 11,3 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; bu ihracat içerisinde makine ve elektrik ürünleri %12, kıymetli taşlar %16 ve kimyasal ürünler %17 ve tarımsal ürünler %10 pay almaktadır.

³⁹ European Commission, **Israel Strategy Paper 2007-2013, National Indicative Programme, 2007-2010**, 2004, s.5 , http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_israel_en.pdf (12.01.2009)

2007 yılı İsrail'in AB'den ithalat rakamı 14 milyar avro olarak gerçekleşmiş, bu ithalatta yukarıdaki ihracat kalemleri ile benzer kategoride makine ve elektrik ürünleri % 17, kıymetli taşlar %20, kimyasal ürünler %14, ulaşım araçları ise % 9 pay almıştır.⁴⁰

İsrail temel olarak hizmet sektörünün yoğun olduğu bir ekonomidir. Hizmetler sektörü GSMH'nın %60'ını oluşturmaktadır. İsrail'in AB'ye olan iş ve seyahat hizmetleri ihracının toplamı %54 seviyesindedir. Buna karşılık AB İsrail'e ulaşım hizmeti %28 ve seyahat hizmeti % 28 olmak üzere hizmet ihracı gerçekleştirmektedir.⁴¹

4.2. İsrail-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

İsrail ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibarıyla gösterilmektedir.⁴²

- 1975 - Avrupa Birliği ve İsrail ekonomik işbirliği için İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.
- 1981 – AB Delegasyonu İsrail'de açılmıştır.
- 1995 (Kasım) – AB ve İsrail ilişkilerinin ekonomik, siyasi ve sosyal temelini oluşturmak üzere İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, İsrail bu programdan herhangi bir pay almamıştır.
- 1996 (Ağustos) – İsrail, AB'nin Ar-Ge programları için geliştirdiği 4. Çerçeve Programa dahil olan ilk AB üyesi olmayan ülke olmuştur. Anılan program; İsrail

⁴⁰ European Commission , **External Trade and Trade Issues, Bilateral Trade Relations, Israel**, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/israel/index_en.htm (Erişim:09.11.2009)

⁴¹ Ibid

⁴² EuroMed, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Israel** <http://www.euromedinfo.eu/site.158.content.en.html> (10.02.2009)

üniversiteleri, araştırma enstitüleri ve şirketlerinin Avrupalı karşılık kurumları ile müştereken yürütecekleri araştırma projelerini kapsamaktadır.

- 1999-2002 – İsrail Ar-Ge programları için geliştirilen 5. Çerçeve Programa dahil olmuştur.
- 2000 (Haziran) –İşbirliği anlaşmasının tamamlayıcısı niteliğinde Ortaklık anlaşması imzalanmıştır.
- 2003-2006 –İsrail Ar-Ge programları için geliştirilen 5. Çerçeve Programa dahil olmuştur.
- 2004 (Mayıs) - Avrupa Komisyonu İsrail için Avrupa Komşuluk Politikası Raporunu yayımlamıştır.
- 2004 (Temmuz) – İsrail AB tarafından yürütülen Galileo Global Uydu Seyir Sistemi Projesine dahil olmuştur.Bu proje; uydu teknolojisi aracılığı ile mobil iletişim ve erişim sistemlerinin kullanılmasını amaçlamaktadır.
- 2004 (Aralık) –İsrail Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planını kabul etmiştir.
- 2004 –AB ve İsrail arasında daha ileri boyutta bir karşılıklı serbestilerin egemen olduğu tarımsal ticaretin gelişim için sözleşme imzalanmıştır.

4.3. İsrail’e Yapılan AB Mali Yardımları (1995 – 2006)

İsrail, hem ikili hem de bölgesel boyutta AB – Akdeniz ortaklığına tam olarak katılmaktadır. Çok ileri düzeyde ekonomik gelişmişliği nedeniyle İsrail, MEDA programında diğer Akdeniz ülkeleri için ikili anlaşmalar ile tesis edilen finansmana (AB-Akdeniz Ortaklığı’nın Temel Mali Aracı) dahil olmamıştır.⁴³

⁴³ European Commission, **Israel strategy paper 2007 – 2013 & Indicative Programme 2007 - 2010**
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_israel_en.pdf , s.5 (18.01.2009)

Sonuç olarak, İsrail ile Avrupa Birliği mali işbirliği şu faaliyet alanları itibariyle konular ile sınırlı kalmıştır:⁴⁴

- Sivil halkı, özellikle barış programları için AB ortaklığı ve Demokrasi ve İnsan Hakları alanında Avrupa Girişimi bağlamında destekleyen programlar,
- MEDA kapsamında bölgesel programlar.

İsrail'in AB desteğinden daha önce faydalanmadığına dair verilen bilgi kapsamında, İsrail'in AB fonlarının yönetiminde tecrübesi olmamıştır.

Bölgesel faaliyetlere katılım, İsrail'in bazı Euromed ortağı ülkeler ikili diplomatik ilişkilerin yokluğu dolayısıyla İsrail temsilcileri için zor olmaktadır.

ENPI'nin ortaya çıkması ile, ENP faaliyet planının uygulanmasına destek olarak, İsrail için ilk defa sınırlı ikili mali yardım tahsis edilmiştir. Tahsisatın leğine bakıldığında, temelinde Eşleştirme ve Kısa Süreli Eşleştirme aracılığıyla gerçekleştirilen kurumsal işbirliği olan faaliyet planı önceliklerinin uygulanması için en uygun yaklaşım, hedeflenen yardım faaliyetleri üzerine yoğunlaşmak olarak görülmektedir.

İsrail için tahsis edilen bölgesel mali yardımlar ve bazı AB kaynaklı program ve projeler aşağıda sunulmaktadır:

Orta Doğu Barış Süreci Projeleri: Avrupa Komisyonu, Barış Programı İçin AB Ortaklığı erevesinde, İsrail'in de dahil olduğu bölge ülkelerindeki yerel ve uluslar arası girişimler için yılda 5-10 Milyon avro tutarında fon aktarmaktadır.

⁴⁴ European Commission, **External Cooperation Programmes, Israel**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/israel/israel_en.htm (18.01.2009)

Demokrasi ve İnsan Hakları İçin Avrupa Girişimi (EIDHR): Bu program insan haklarını, hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi iyileştirmeye yönelik girişimlere küçük ölçekli mali destek sağlamayı amaçlamaktadır.

Genç İsrailliler, Euro-Med Gençlik Faaliyet Programı çerçevesinde, Avrupa ve Akdeniz’de taraf ülkelerdeki gençlik programlarına katılabilir.

İsrailli film yapımcıları, Euro-Med Görsel ve İşitsel Programı çerçevesinde finansman ve eğitim olanaklarından faydalanmaktadır.

İsrail üniversiteleri FEMISE Ekonomik Kuruluşlar forumuna katılırken, ticaret odaları ve iş veren birlikleri UNIMED ve ArchiMedes gibi programlara katılmaktadır.

İsrail Antik Çağ İdaresi gibi kuruluşlar Euromed Kültürel Miras programına katılmaktadır. Buna ek olarak, MEDA İsrail’de CinemaEurope ve DanceEurope festivalleri gibi kültürel faaliyetleri desteklemiş ve İsrail ve diğer Akdeniz Ortakları arasında kültürel işbirliğini teşvik etmiştir.⁴⁵

4.3.1. İsrail için Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Policy Instrument-ENPI)

AB’nin Avrupa Komşuluk Politikası bağlamında, üç yıllık AB-İsrail Faaliyet Planının Nisan 2005’te yürürlüğe girmiştir. Planın amacı İsrail’i Avrupa politika ve programları ile aşama aşama entegre etmektir. Faaliyet planı; stratejik hedeflere genel bir bakış açısı sağlamak ve AB-İsrail işbirliğini siyasi diyalog, adalet ve yasal konular, karşılıklı terörizm ve

⁴⁵ Ibid

göç konuları, sanayi ve ticaret, araştırma ve inovasyon, eğitim kültür alanlarında geliştirmek ve yürütmek amaçlarını taşımaktadır. ⁴⁶

Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) çerçevesinde, İsrail, norm ve standartlarının AB ile yakınlaşmasını geliştirecek işlemler ile AB-İsrail Faaliyet Planı uygulamasını destekleyecek ve bunun için ikili tahsisat alacaktır. Bu amaçla, İsrail için Eşleştirme işbirliği aracı 2007 sonuna kadar uygulanabilir olmuştur. 2006'dan itibaren, İsrail ayrıca TAIEX aracından da destek sağlamıştır.

Aşağıdaki tablo, AB Ulusal Programı (NIP) çerçevesinde İsrail'de finanse edilen programları 2007-2010 dönemi için özetlemektedir.

TABLO 20:İSRAİL'E TAHSİS EDİLEN 2007-2010 ULUSAL PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE AB YARDIMLARININ MİKTAR VE KONULARI

NIP	2007 – 2010
- AB-İsrail Faaliyet Planı'nda tanımlanan ortak öncelikleri desteklemek: - Yüksek Öğrenim, özellikle küresel bilgi tabanlı ekonomi ile ilgili eğitim ve çalışma politikaları, - İsrail kamu yönetimini AB müktesebatı ile yakınlaştırmak, - Müktesebat ve faaliyet planı ile ilgili konularda bilgi değişimi ve yayılmasını sağlayacak etkinlikleri desteklemek	8 Milyon Avro

Kaynak: European Commission, **External Cooperation Programmes, Israel**

http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/israel/israel_en.htm (18.01.2009)

⁴⁶ European Commission, External Cooperation Programmes, Israel
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/israel/israel_en.htm (18.01.2009)

5. LÜBNAN

2007 yılı itibariyle Lübnan'ın temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 21: LÜBNAN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	4,1
Yüzölçümü (bin km2)	10,4
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	41,17
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	10.050
GSMH Artışı (Yıllık %)	2
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	3,4
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Artışı Yüzdesine Göre)	-14,8
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	3.635
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	10.257
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	2.794

Kaynak: Worldbank, **Lebanon Data Profile, 2008**, http://devdata.worldbank.org/AAG/lbn_aag.pdf,
(10.01.2009)

5.1. Lübnan-AB Arası Ticari İlişkiler

Lübnan'ın dünya ülkeleri ile olan toplam ticaret hacmi 2006 yılında 11 milyar dolardır. Lübnan ekonomisinde bankacılık ve turizm toplam GSYİH'nın % 11'ini teşkil etmekte olup, bu iki sektörde 140.000 civarında personel istihdam edilmektedir. Günümüzde Lübnan'ın AB ile olan ticari ilişkilerinin işleyiş esasları 2006 Nisan ayında imzalanan Lübnan-AB işbirliği anlaşması etrafında yürütülmektedir. Bu anlaşma mal ve hizmet ticaretinin liberalizasyonu ve ikili serbest ticaret alanı oluşturulması amaçlarına yöneliktir.

AB'nin Lübnan'a olan ihracatında tarife engellerinin kaldırılması 2008-2014 arasında planlanmaktadır.⁴⁷

2007 yılı Lübnan'ın AB'den mal ithalatı 3,3 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; bu ithalat içerisinde makine ve ulaşım araçları %20, kimya ürünleri %15, yiyecek içecek ürünleri % 10 pay almaktadır.

2007 yılı Lübnan'ın AB'ye ihracatı 0,3 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; makine ürünleri % 16, tarımsal ürünler 12 pay almıştır.

Lübnan'ın AB'ye olan hizmet ihracatında ticaret, turizm ve finans hizmetler ana kalemleri oluşturmaktadır.⁴⁸

Lübnan, 1999 yılında başlattığı Dünya Ticaret Örgütü'ne katılım için görüşmelerini sürdürmektedir.

5.2. Lübnan-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Lübnan ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibarıyla gösterilmektedir.⁴⁹

- 1977 – Lübnan ve AB ekonomik, teknik ve finansal işbirliği anlaşması imzalamıştır.
- 1977-1992 – Lübnan ve AB arasında mali ve teknik konuları kapsayan 4 adet anlaşma imzalanmıştır.
- 1979 – AB Delegasyonu Lübnan'da imzalanmıştır.

⁴⁷ European Commission, **External Trade and Trade Issues, Bilateral Trade Relations, Lebanon**, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/lebanon/index_en.htm (Erişim:09.10.2008)

⁴⁸ Ibid

⁴⁹ Euro-Med, **The EuroMed Partnership, Partner Countries, Lebanon**, <http://www.euromedinfo.eu/site.160.content.en.html> (10.02.2009)

- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Lübnan bu programdan payına 1,2 milyon avro yardım sağlamıştır .
- 2000 - AB 5350 milyon avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Lübnan bu programdan 2004 yılına kadar 103,4 milyon avro yardım sağlamıştır.
- 2002 (Haziran) - AB ve Lübnan; 2010 yılına kadar aralarında serbest ticaret alanı oluşturulmasının hedeflendiği ekonomik, siyasi ve sosyal alanları kapsayan İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.
- 2002 - AB ve Lübnan tarafından; Lübnan Ülke Strateji Raporu ve Ulusal Eylem Programı (NIP 2002-2004) kabul edilip, yayımlanmıştır
- 2005 (Mart) - AB Komisyonu, Avrupa Komşuluk Politikası Lübnan Ülke Raporunu yayımlamıştır.
- 2004 (Mayıs) AB Komisyonu, Avrupa Komşuluk Politikası Lübnan Ülke Strateji Raporunu yayımlamıştır.
- 2005 – AB ve Lübnan 2005-2006 Ulusal Eylem Programını kabul edip yayımlamışlardır.

5.3. Lübnan'a Yapılan AB Mali Yardımları

Lübnan MEDA (ikili ve bölgesel programları) aracılığıyla Topluluk yardımlarından faydalanan Akdeniz ülkelerinden birisidir. AB (Topluluk, Üye Devletler, Avrupa Yatırım Bankası) Lübnan'a sağlanan yardımlarda en önde gelmektedir. MEDA I (1995-1999) kapsamında taahhüt edilen ikili yardımlar toplamı 182 milyon Avro iken, MEDA II (2000-2006) kapsamında taahhüt edilen tutar 133 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir.

1995'ten 2006'ya kadar, AB'nin Lübnan ile işbirliği, Avrupa Akdeniz Ortaklığı'nın temel operasyonel ve mali aracı olan MEDA programı çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu

zaman içinde, Lübnan'a Birlik fonlarından, sınırlı sayıdaki öncelikli sektörlerle yönelik geleneksel projeler için 300 milyon Avro'dan fazla fon bağışlanmıştır.

Aşağıdaki tabloda Lübnan'a MEDA I (1995-1999) kapsamında tahsis edilen AB mali yardım taahhüt miktarları gösterilmektedir.

TABLO 22: LÜBNAN'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI
TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	107.1
Organizasyon	6
Yatırım Plan Programı	21
Endüstriyel Modernizasyon Programı	11
Sahil ve Kıyı Kirliliğinin Önlenmesi	10.3
Tripoli Atık Su Projesi	20.8
Kamu İdaresi Rehabilitasyonu	38
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	50
Yapısal Uyum Faaliyetleri	50
C.Sosyo-Ekonomik Yardımlar	25
Sosyal ve Ekonomik Gelişimi için Fon Tahsisi	25
TOPLAM	182.1

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf>, s.37, 02.12.2008

5.3.1. Lübnan’a MEDA II kapsamında (2000-2006) Yapılan AB Mali Yardımları ve Program İçerikleri

2000-2006 döneminde Lübnan’a yapılan AB mali yardımları, Lübnan’ın Ülke Strateji Belgesi Ortaklık Anlaşmasının uygulanmasına, iş yaratılmasına, ve yoksulluğun azaltılmasına odaklanmıştır. Projeler madencilik, güney Lübnan’a yardımlar, insan haklarının iyileştirilmesi, çevre ve kültür alanlarında onaylanmıştır. Lübnan için 2002-2006 dönemini kapsayan ve Aralık 2001’de kabul edilen Ülke Strateji Belgesi, AB’nin hedefleri, politika yaklaşımları, ve Lübnan ile işbirliğinin stratejik çerçevesine ilişkin perspektifini ortaya koymaktadır. 2002-2006 dönemi mali yardım miktarları ve konuları ayrıntılar itibariyle aşağıda yer almaktadır:

AB Ulusal Programı (NIP) 2002-2004 döneminde Lübnan’a 80 milyon Avro yardım sağlamıştır. Bu alanları ise ticaretin gelişimi, yoksulluğun etkisini azaltmak için kırsal kalkınma, çevrenin korunması ve yüksek öğrenim için TEMPUS programı teşkil etmiştir⁵⁰

AB Ulusal Programı (NIP) 2005-2006 döneminde, 50 milyon Avro tutarında finansman sağlamış olup, bu yardımlar aşağıdaki konulara tahsis edilmiştir⁵¹:

- Yeni Avrupa Komşuluk Politikası Girişimine Destek (10 milyon Avro)
- Bilgi tabanlı ekonomiyi destekleme (mesleki eğitim, TEMPUS, bilimsel işbirliği) (6 milyon Avro)
- Özel sektörün rekabetçiliğinin güçlendirilmesi (18 milyon Avro)

⁵⁰European Commission, **Lebanese Republic Country Strategy Paper 2007-2013 and National Indicative Programme, 2007-2010**, s.12 http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_lebanon_en.pdf (15.01.2009)

⁵¹ European Commission, Lebanon, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/lebanon/lebanon_en.htm (14.01.2009)

- Su reformu ve çevre korumanın desteklenmesi (16 milyon Avro)

Komisyon ayrıca Lübnan'da yaşayan Filistinli mültecileri de desteklemiştir. Filistinli mültecilere yönelik yardımların önemli bir kısmı Komisyon'un İnsani Yardım Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir.

2006 yazında İsrail ve Hizbullah arasındaki 34 gün savaşından sonra, Komisyon Lübnan'ın iyileştirilmesi için 100 milyon Avro'dan fazla fon taahhüt etmiştir. Lübnan ayrıca AB'nin Eşleştirme aracına girme hakkına sahiptir. Eşleştirme üye ülkenin ortak ülkelere, onların AB normlarını ve standartlarını benimseyebilmeleri için yetenek ve deneyimlerini aktarmasını sağlar.

UNRWA'nın süregelen desteğine ek olarak, Suriye'ye, Ürdün'e ama çoğunlukla Lübnan'a göç eden Filistinli mültecilerin susuzluk, yoksulluk, zayıf sosyal koşullar ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine destek olma çerçevesinde 20 milyon Avro'luk özel bir bölgesel program Lübnan için hazırlanmıştır. Başka uzun dönemli kalkınma programının yokluğunda, DG ECHO Lübnan'daki Filistinli mültecileri 2000 – 2006 döneminde aşağıdaki sektörlere tahsis edilen 30 milyon Avro ile desteklemiştir: Barınakların rehabilitasyonu, sağlık, su ve sulama, iş fırsatları ve tüm hassas gruplara (çocuklar, yaşlılar, engelli insanlar) yardım.

Lübnan aktif olarak Telekomünikasyon Politikası üzerine Yeni Yaklaşımlar MEDA projesine katılmış, ancak devam eden projesine (2005-2007) katılmayı sürdürmemiştir. Lübnan ayrıca insan ilişkilerini ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik bir dizi EuroMed programına katılmaktadır. Lübnan ayrıca enerji ve ulaştırma

alanındaki bölgesel programların yanısıra, EuroMed Youth ve Üçüncü Ülkeler LIFE gibi Topluluk programlarına katılmaya ehildir.⁵²

MEDA programı altındaki bağışlar, risk sermayesi ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) tarafından sağlanan kredilerle ilgili faiz sübvansiyonları ile tamamlanmaktadır. 1992'den bu yanda, Lübnan'a toplamda 723 milyon Avro tutarında AYB kredisi verilmiştir. Kredilerin kullandırılmasında önde gelen sektörler altyapı (yollar, limanlar ve elektrik), özel sektör, (KOBİ'ler) ve çevre (su ve atık su) olmuştur. AYB tarafından yönetilen ve özel ve mali sektörün gelişimine katkı yapmada anahtar rol oynayan kaynaklar, özel sektöre destek için uzun vadeli krediler ve risk sermayesi kolaylıkları formunda, kullanıma uygun hale getirilmiştir.

Barselona süreci çerçevesinde, AYB, Avrupa-Akdeniz Yatırım ve Ortaklık Kolaylığı Aracı (FEMIP) sayesinde, Akdeniz Ortak Ülkeleri ile mali ortaklığını güçlendirmiştir. FEMIP şemsiyesi AYB'nin projelere bir dizi mali araç ile desteklemesini sağlamıştır. FEMIP adı altında, bu kaynaklar önceliği özel sektörün gelişimi olmak üzere bir dizi faaliyet için kullanılmaktadır.

TEMPUS programı Lübnan'da yüksek öğretim sistemi reformuna ve sistemin modernizasyonuna önemli bir destek sağlamaktadır. 2002'den bu yana, TEMPUS AB Yüksek öğretim kuruluşları ile müfredatın gelişimi, üniversite yönetimi ve yapısal reformlar alanlarındaki 17 işbirliği projesine finansman sağlamıştır. TEMPUS'a Lübnan'daki kamusal ve özel yüksek öğretim kuruluşları eşit seviyede katılabilmektedir. Mesleki eğitim projesi

⁵² European Commission, **Lebanese Republic Country Strategy Paper 2007-2013 and National Indicative Programme, 2007-2010**, s.12 http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_lebanon_en.pdf (15.01.2009)

(Finansman Planı 2005) özel sektörün ME alanında, özellikle tarım ve gıda sektörlerindeki işgücü piyasası taleplerine daha çok cevap verebilir konuma gelmesini sağlamıştır.⁵³

5.3.2. Lübnan İçin AB Mali Yardımları 2007-2010 Dönemi

2007 ve 2010 arasında, Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) Komisyon'un Lübnan ile mali işbirliğine kılavuz olacaktır. Öncelikli destek alanları:

- Siyasi reformlar,
- Sosyal ve ekonomik reformlar,
- Yeniden yapılandırma ve iyileştirme.

**TABLO 23: LÜBNAN'A YÖNELİK AB ULUSAL PROGRAMI (2007 – 2010)
KAPSAMINDAKİ AB YARDIMLARININ MİKTARI VE KONULARI**

NIP	2007-2010
Siyasi Reformlara Destek	Milyon Avro
Demokrasi ve insan haklarının iyileştirilmesine destek	12
Yargı etkinliği ve bağımsızlığına destek	10
Sosyal ve Ekonomik Reformlara Destek	
Enerji sektörü, sosyal koşullar, eğitim, ticaret, gümrük reformları, çevreyi v.b. kapsayan Faaliyet Planı programının (SAPP) uygulanmasına destek,	86
Yeniden Yapılandırma ve İyileştirmeye Destek	
Yerel Kalkınmaya Destek	36
Çatışmalardan etkilenen KOBİ'lerin yeniden canlandırılmasına destek	29
Madenlerin tespiti	14
Toplam	187

Kaynak: European Commission, Lebanon, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/lebanon/lebanon_en.htm Erişim, (14.01.2009)

⁵³ Ibid. .13

AB Ulusal programı 2007-2010 yeni Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) çerçevesindeki işlemlere odaklanmaktadır. ENPI'nin amaçlar ve hedefler ile birlikte sınırlı sayıda öncelik tanınan alanı tanımlayarak, planlama ve proje tanıtımına rehberlik etmesi tasarlanmaktadır. ENPI'nin iki temel amacı: reformların ve ülkenin AB düzeyinde demokratikleşmesinin desteklenmesi (Lübnan Faaliyet Planı) ve Lübnan Devletinin ve halkının 2006 yazındaki çatışmalardan sonra yeniden inşasının ve iyileştirilmesinin desteklenmesi olarak belirtilmiştir. 2007-2010 döneminde Lübnan için NIP çerçevesinde tahsis edilmesi planlanan 187 milyon Avro'nun öncelik alanlarına göre toplam tahsisat içindeki alt kırımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 24: LÜBNAN ULUSAL PROGRAMI 2007 – 2010 İÇERİSİNDEKİ AB YARDIMLARININ ÖNCELİKLERİNE GÖRE DAĞITIMI

Öncelik Alanı	milyon Avro	Toplam Tahsisat İçindeki Payı
Siyasi reformlara destek	22	11,76%
Sosyal ve ekonomik reformlara destek	86	45,99%
Yeniden yapılandırmaya ve iyileştirmeye destek	79	42,25%
Toplam	187	100,00%

Kaynak: European Commission, **European Neighbourhood and Partnership Instrument, Lebanese Republic, Country Strategy Paper 2007 – 2013 and National Indicative Programme 2007 – 2010** http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/october/tradoc_136439.pdf (14.02.2009)

6. MISIR

2007 yılı itibariyle Mısır'ın temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 25: MISIR TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	75,5
Yüzölçümü (bin km2)	1.001
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	407,61
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	5.400
GSMH Artışı (Yıllık %)	7,1
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	10,5
Cari İşlemler Dengesi % (GSMH Yüzdesine Göre)	2,1
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	22.018
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	37.834
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	10.043

Kaynak: Worldbank, **Egypt Data Profile**, http://devdata.worldbank.org/AAG/egy_aag.pdf
http://ddpext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N (11.01.2009)

6.1. Mısır-AB Ticari İlişkiler

2004 yılında imzalanan AB-Mısır İşbirliği Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonrasında AB ve Mısır arasında ticaret hacmi artmıştır. Mısır, AB'nin Güney Akdeniz Bölgesi'ndeki en büyük ticari ortağı konumundadır.

2007 yılında Mısır'ın AB'ye olan mal ihracatı 10,3 milyar avro olup, Mısır'ın AB'den mal ithalat rakamı ise 7 milyar avro olarak gerçekleşmiştir⁵⁴.

⁵⁴ European Commission,, **External Trade and Trade Issues**, Egypt, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/egypt/index_en.htm (Erişim:10.11.2008)

AB'nin Mısır'dan olan mal ithalatı içerisinde enerji (%43,4) ve tekstil (%10,1) ağırlık teşkil etmektedir. AB'nin Mısır'a olan mal ihracatı içerisinde ise makine ve teçhizat (%26,2) ve kimya ürünleri (15,4) pay almaktadır.

2006 yılında Mısır ve AB-27 arasındaki hizmet ticareti kapsamında; Mısır'ın ihracatında seyahat hizmetleri %57, ulaşım hizmetleri %31 pay almakta olup, Mısır bu dönemde AB'den toplamda % 57 pay ile işgücü hizmeti ithalatı gerçekleştirmiştir.

Mısır'a özellikle 2005 yılında yapılan özelleştirmeler ve ekonomik reformlar nedeniyle doğrudan yabancı yatırımlar sıçrama yapmıştır. 5,3 milyar avro'luk doğrudan yabancı yatırım içerisinde AB'nin payı 1 milyar avro'dur.⁵⁵

6.2. Mısır-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Mısır ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibarıyla gösterilmektedir.⁵⁶

- 1966 - AB ve Mısır diplomatik ilişkilere başlamıştır
- 1976 - İlk İşbirliği anlaşması imzalanmıştır.
- 1977-1995.İşbirliği Anlaşması kapsamında 4 mali protokol ile Mısır'a mali yardımlar verilmeye başlanmıştır
- 1978 – AB Mısır Delegasyonu Kahire'de açılmıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Mısır bu programdan payına 157 milyon avro yardım sağlamıştır.
- 2000 - AB 5350 milyon avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Mısır bu programdan 2004 yılına kadar 360,1 milyon avro yardım sağlamıştır.

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ EuroMed, **The EuroMed Partnership, Partner Countries, Egypt**,
<http://www.euromedinfo.eu/site.157.content.en.html>
(10.01.2009)

- 2001 (Haziran) AB ve Mısır İşbirliği Anlaşması'nın tamamlayıcısı niteliğinde Ortaklık Anlaşması imzalamış, bu anlaşma ile 2010 yılına kadar AB ve Mısır arasında serbest ticaret alanı oluşturulması hedeflenmiştir.
- 2003 (Haziran) – Mısır-Avrupa Birliği Konseyi kurulmuştur. Adı geçen Konsey sivil toplum kuruluşu olup daha güçlü ikili ilişkiler kurulmasını amaçlamaktadır.
- 2004- (Ocak) Mısır ve AB Ortaklık Anlaşması'nın ticari hükümleri yürürlüğe girmiştir
- 2004 (Şubat) – Mısır, Ürdün, Fas ve Tunus aralarında serbest ticaret bölgesi kurulmasını sağlayacak “Agadir Anlaşması” nı imzalamışlardır. Bu anlaşma diğer Bölge ülkelerine de açık olup, AB MEDA aracılığı ile bu anlaşmaya 4 milyon avro destek vermiştir
- 2004 (Mayıs) – AB Komisyonu Avrupa Komşuluk Politikası Strateji Belgesi'ni yayımlamıştır.
- 2004 (Haziran) - AB-Mısır İşbirliği Sözleşmesi AB üyesi ülkeler ve Mısır tarafından imzalanmıştır.
- 2004 (Haziran) – AB ve Mısır Ulusal Eylem Programını (2005-2006) imzalamıştır
- 2005 (Mart) – AB Komisyonu, Avrupa Komşuluk Politikası Mısır Raporunu hazırlamıştır
- 2005 (Eylül) – Komisyon ve Mısır; Avrupa Komşuluk Politikası Uygulama Planını yürürlüğe almıştır.

6.3. Mısır'a Yapılan AB Mali Yardımları

6.3.1. Mısır'a MEDA Dönemi (1995-2006) Yapılan Mali Yardımlar

Akdenizli ortaklar arasında Mısır kamu yardımının başlıca lehdarlarından biridir. Yalnızca AB'den gelen destek 1995-2006 MEDA döneminde 1,2 milyar Euro'dan fazladır.

MEDA I kapsamındaki projeler ve programlar temel olarak önemli ekonomik ve sosyal reformların artırılmasına odaklanmıştır.

Aşağıdaki tabloda Mısır'ın MEDA I (1995-1999) döneminde aldığı mali yardımların konularına göre ayrıntıları yer almaktadır.

**TABLO 26: MISIR'A YAPILAN (1995-1999) MEDA I
YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)**

Sektör/Proje	Miktar
A. Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	333.5
Endüstriyel Modernizasyon Programı (IMP)	250
AYB Kaynaklı Düşük Faizli Kredi	54.5
AYB Kaynaklı Risk Sermayesi Desteği	29
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	-
C. Sosyo-Ekonomik Yardımlar	365
Sosyal Kaynaklı Fon Yardımı	155
Temel Eğitim Gelişim Programı	100
Sağlık Reformu İçin Öngörülen Yardımlar	110
TOPLAM	698.5

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.31, (02.02.2009)

MEDA II programı kapsamında 2000 ve 2006 yılları arasında Mısır'a AB tarafından 592 milyon avro yardım taahhüt edilmiş, bu dönemde AB taahhüt miktarını arttırmış ve Mısır MEDA II periyodunda 695 milyon avro fiili yardım kullanmıştır.

Bu süre boyunca AB'nin mali yardım portföyü; finans, gümrük, ticari büyüme, sosyal büyüme, sağlık, eğitim gibi sektörlerde yoğunlaşmıştır. MEDA II kapsamında AB'nin Mısır'la ekonomik işbirliğinin temel öncelikleri şunlardır: AB-Mısır İşbirliği Anlaşmasının yararlı bir şekilde yürütülmesi, ekonomik reform ve geçiş süreçlerinin desteklenmesi, istikrarın, sürdürülebilir ve dengeli sosyo-ekonomik büyümenin desteklenmesi.⁵⁷

6.3.2. Mısır'a Yapılan 2002-2004 Yılı Mali Yardımları ve Ulusal Program (NIP)

Mısır için Ulusal Programı (NIP) 2002-2004 351 milyon avro'ya ulaşmaktadır. Mısır'a Endüstriyel Modernizasyon Programının yeniden yapılandırılmasının ardından sektör düzenleme hizmeti için 40 milyon avro, buna ek olarak yapısal düzenleme hizmeti için 175 milyon avro tahsis edilmiştir.⁵⁸

Mısır; iletişim ve sivil toplum aktörleri, dernekler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini artırarak bir dizi Euro-Med programında yer almaktadır. Ayrıca 2002-2004 yıllarında bölgesel projeler çerçevesinde insan hakları ve demokrasiyi geliştirmeyi amaçlayan sivil toplum öncülerini destekleyen Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Girişimi kapsamında destek almıştır.

2002-2004 yılları için toplam gösterge MEDA bütçesi 351 milyon avro'dur ve taahhütlerin aşağıdaki gibi dağıtılması öngörülmüştür.

⁵⁷ European Commission, **Egypt Country Strategy Paper 2007-2013** s.15 http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_egypt_en.pdf (16.01.2009)

⁵⁸ European Commission, **ENPI Country Report for Egypt, SEC (2005) 287**, http://www.eu-delegation.org.eg/en/cr_egypt.pdf (16.02.2009)

**TABLO 27: MISIR'A YÖNELİK 2002-2004 YILLARI AB
MALİ YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI**

PROGRAMLAR (2002-2004)	TAHMİNİ HARCAMA TUTARI (MİLYON AVRO)		
	2002	2003	2004
AYB Faizinin Sübvansesi (2001 Yılından)	31		
Teknik ve Mesleki Eğitim Reformu	33		
Ticareti Arttırma Programı	20	40	
Tümleşik Bölgesel Dev Programı		24	40
Sosyal Devlet ve Sivil Topluma Destek		20	
Finans ve Yatırım Sektörleri işbirliği		27	25
Tekstil Sektörünün Yapılandırılması			80
Yüksek Öğrenim: Tempus Katılımı		5,5	5,5

Kaynak: European Commission, Euromed Partnership, **Egypt Country Strategy Paper 2002-2006, National Indicative Programme 2002-2004**, s.27, http://ec.europa.eu/external_relations/egypt/csp/02_06_en.pdf (16.01.2009)

6.3.3. Mısır'a Yapılan 2005-2006 Yılı Mali Yardımları ve Ulusal Program (NIP)

Üç ana önceliğe odaklanan 2005-2006 yılı Ulusal Programı (NIP) toplam 243 milyon avroluk bir fonu kapsamaktadır:

- Avrupa Komşuluk Politikası çerçevesinde İşbirliği Anlaşması'nın desteklenmesi;
- Ekonomik geçiş sürecinin desteklenmesi;
- İyi yönetim, insan hakları ve demokratikleşme alanlarında olduğu kadar sosyal reformların ve sağlık reformlarının da desteklenmesi yoluyla sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişmenin desteklenmesi.

Bu bağlamda, 2006'da yardımların önceliği, sağlık sektörü özellikle devam etmekte olan ulusal sağlık sistemi reformunun geliştirilmesi olmuştur. Bu amaçla 2006 yılı boyunca 88 milyon Euro verilmiş olup, buna ek olarak; sosyal gelişimi desteklemeye 20 milyon Euro, araştırmayı, gelişim ve yenilenmeyi desteklemeye 11 milyon Euro, çevre kirliliğini azaltmaya yönelik projenin faizini karşılamak için 10 milyon Euro tahsis edilmiştir.

Mısır, Aralık 2005'te AB ile olan İşbirliği Anlaşmasının bütün yönleriyle ele alınmasına yardım edecek olan Mısır yönetiminin kurumsal kapasiteni artırmayı amaçlayan 'İşbirliği Anlaşmasını Destekleme' programına imza atarak Eşleştirme (Twinning) Programına dahil olmuştur.⁵⁹

6.3.4. Mısır'a Yapılan 2007-2010 Yılı Mali Yardımları ve Avrupa Komşuluk Ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Instrument-ENPI)

2007-2010 arası mali işbirliği için öncelikler; reform sürecinin desteklenmesi, refah düzeyinin arttırılması, AB ile güçlü bir ortaklığın geliştirmesidir.

2007-2010 yılları arasında programlar ve projeler, Çok Yıllık Gösterge Programı (Multi Annual-Indicative Programme) çerçevesinde şu şekilde finanse edilecektir:

⁵⁹ European Commission, **External Cooperation Programmes, Egypt**, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/egypt/egypt_en.htm (16.01.2009)

**TABLO 28: MISIR'A YAPILAN (2007-2010) AB MALİ
YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI**

PROGRAM 2007-2010	YARDIM MİKTARI (MİLYON AVRO)
Sosyal Alanlar	240
Eğitim	120
Sağlık	120
Yönetim ve İnsan Hakları	40
Adalet Bakanlığına Destek	10
Yerel Yönetim	13
İnsan Hakları	17
Kurumsal Destek / Ekonomik Sektör	
Eylem Planına Destek Programı	220
Çevre	58
Ulaşım, Enerji ve Çevre	58
Toplam	558

Kaynak: European Commission, **External Cooperation Programmes, Egypt**,

http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/egypt/egypt_en.htm (16.01.2009)

6.3.5. Mısır'a Yönelik Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Diğer Hususlar

Avrupa Yatırım Bankası 1978'den bu yana 2,7 milyar avro'dan fazla kredi sağlamıştır. Ana sektörler enerji, ulaşım, endüstri, tarım ve kanalizasyon sektörlerini kapsamaktadır. Özel sektöre destek konusuna özellikle odaklanan Mısır'daki AYB faaliyetleri(60%'ı özel sektörün gelişimi için olan 2002 yılındaki toplam 252 milyon avro ve 2003'teki 509 milyon avro kredi). Buna ek olarak NIP 2002-2004 tarafından çevre kredilerinin faiz sübvansiyonunun desteklenmesi amacıyla 31,5 milyon avro sağlanmıştır. AYB'nin Mısır'a yönelik faaliyetleri; AYB'nin Güney Akdeniz'deki ilk ofisinin Temmuz 2003'te Kahire'de

açılmasına da yol açan Euro-Akdeniz Yatırım ve Ortaklığı'ndaki hizmetlerinden güç almaktadır.⁶⁰

Avrupa Yatırım Bankası, Mısırda özellikle enerji, ulaşım ve orta ölçekli firmalara finansal destek sağlamaktadır. Avrupa Birliği Ülke Strateji Raporuna göre Mısır 2002 – 2006 yardımını 3 öncelik alanına odaklanmaktadır:

- Rekabetçi bir hal alan iç ve dış piyasalarla savaşabilmesi için Mısır menşeli firmaları ve kurumları destekleyen Birlik Anlaşmasının etkili uygulanmasını sağlamak.
- Verimsiz güdümlü bir ekonomiden, verimli ve liberalleşmiş, sürdürülebilir kalkınma ve istihdam yaratabilen serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecini desteklemek.
- Kararlılığı sağlamak, sürdürülebilir ve dengeli sosyo ekonomik gelişim; ekonomik liberalizasyon, sosyal ve politik reform, iyi yönetim, kanunun gücü, sivil toplumun yapıcı bağlılığı ve çevre koruması

2000 – 2006 döneminde AYB toplamda 1.862 Milyon avro destek sağlamıştır. Enerji (enerji üretimi, doğal gaz stoğu ve işlemesi), ulaşım (sivil havacılık), çevre(kirli su depolaması arıtımı ve drenaj), gibi kendi kaynaklarını destekleyen alanlarda kullanılmak üzere 12 AYB desteği verilirken, küçük ve orta ölçekli işletmeleri ilgilendiren finans ve yatırım projelerine 3 adet kredi desteği verilmiştir. Buna ek olarak AYB ve Mısır arasında; Mısır firmalarına rekabet ruhunu kazandırabilmek için risk sermayeli kaynaklara da destek verebilmek amacıyla (50 Milyon avro) 2 global destek anlaşması daha imzalanmıştır. harcanması teknik yardım olarak garanti edilmektedir. 2003 – 2005 yılları arasında Mısır'da AYB faaliyetleri artış yaşamış olup, bu artışın nedeni, AYB tarafından koyulan ve özel sektör desteği için düşünülen özel hedefle orantılıdır. Bu periyottaki kredi anlaşmalarının %54'ü (812 Milyon avro) doğrudan özel sektörün lehine iken, %24 lük kısmı da (360 Milyon avro) özel

⁶⁰ European Commission, **ENPI Country Report for Egypt, SEC (2005) 287**, http://www.eu-delegation.org/en/cr_egypt.pdf (16.02.2009)

sektörün büyümesi ve gelişebilmesi için uygun ortamın yaratılabilmesini amaçlayan projelerle ilgilidir.⁶¹

Mısır ayrıca; İskenderiye’de yerleşik kültürler arası diyalogun artmasını amaçlayan Anna Lindh Vakfının kurulması ve faaliyetlerine, bölgesel işbirliği, yönetim ve kamu yönetimi reformu, çevre (Akdenizin kirlenmesi, 3.dünya ülkelerinde yaşam ve bölgesel olarak su kaynaklarının iyileştirilmesi), adalet ve içişleri (göç, polis ve adalet sistemi), politik ve ekonomik araştırmalar, South-South ekonomik işbirliği, istatistiki araştırmalar, ulaşım (global uydu navigasyon sistemi dahil) ve enerji (Euro-Masher Petrol Piyasaları Projesi dahil), deniz taşımacılığı güvenliği, TEMPUS altındaki eğitimin modernize edilmesi, bilgi toplumu (EUMEDIS), duysal-görsel, kültürel mirasın korunması faaliyetleri, Avrupa-Akdeniz bölgesinde genç nüfusun değişimi dahil olmak üzere çeşitli aktivitelere dahil olmaktadır.⁶²

Yine eşleştirme (twinnings) yardımları kapsamında turizm, deniz güvenliği ve posta servisini kapsayan ilk üç eşleştirme sözleşmesini imzalamış olup, hazırlanmakta olan diğer projeler şu alanları kapsamaktadır: enerji, sigorta, demiryolu güvenliği, istatistik bilimi, telekomünikasyon, uygunluk değerlendirmesi, norm ve standartlar, gıda güvenliği ve iyi yönetim.

7. SURİYE

2007 yılı itibariyle Suriye’nin temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

⁶¹ European Commission, **Egypt Country Strategy Paper 2007-2013**, s.16
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_egypt_en.pdf (16.01.2009)

⁶² Ibid. s.17

TABLO 29: SURIYE TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	19,89
Yüzölçümü (bin km2)	185,2
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	87,02
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	4370
GSMH Artışı (Yıllık %)	6,6
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	3,5
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Yüzdesine Göre)	2,4
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	11.324
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	11.999
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	600

Kaynak: Worldbank, **Syria Data Profile**, September 2008, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEW&ADVANCED&HF=N&WSP=N (14.01.2009)

http://devdata.worldbank.org/AAG/syr_aag.pdf (14.01.2009)

7.1. Suriye AB Arası Ticari İlişkiler

Suriye; AB ile işbirliği anlaşması uygulanmayan tek Akdeniz ülkesidir. İşbirliği Anlaşması için görüşmeler 2004 Kasım ayında başlasa da halen imzalanamamıştır.

Suriye'nin AB'ye olan ihracatında ağırlıklı olarak enerji ürünleri, tarımsal ve tekstil ürünleri yer almaktadır. Suriye ekonomisi nispi olarak kapalı bir ekonomi olsa da Suriye Euromed projesi kapsamında 2010 yılına kadar gerçekleştirilmesi öngörülen AB-Akdeniz Bölgesi içerisinde serbest ticaret bölgesi oluşturulması çalışmalarının bir parçası olmaya devam etmektedir.

2007 yılı Suriye'nin AB'ye mal ihracatı 3,2 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; bu ihracat içerisinde enerji (%86), tekstil ve tarım ürünleri (%14) pay almaktadır.

2007 yılı Suriye'nin AB'den ithalat rakamı 3,3 milyar avro olarak gerçekleşmiş, makine ve ulaşım ürünleri % 27, otomotiv ürünleri %7, kimyasal ürünler ise % 27 pay almıştır.⁶³

Suriye Dünya Ticaret Örgütü'ne Aralık 2001'de başvurmuş, ancak çok az ilerleme kaydedildiğinden, 2005'de DTÖ katılımı için başvurusunu yenilemiştir.

7.2. Suriye-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Suriye ve AB arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibarıyla gösterilmektedir.⁶⁴

- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Suriye bu programdan payına 101 milyon avro yardım sağlamıştır .
- 2000 - AB 5350 milyon Avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Suriye bu programdan 39 milyon Avro yardım sağlamıştır.
- 2001 (Aralık) – AB ve Suriye 2002-2004 Suriye Ulusal Eylem Planını ve 2002-2006 Suriye Ülke Strateji Raporunu kabul edip yayımlamışlardır.
- 2004 – AB ve Suriye 2005-2006 Suriye Ulusal Eylem Raporunu kabul etmişlerdir.

Suriye, günümüzde AB ile ülkenin AB Komşulu Politikası'na (ENP) tam katılımına zemin oluşturacak, daha ileri bir ortaklık anlaşması için müzakerelerini sürdürmektedir. Ortaklık Anlaşması ekonomik, siyasi ve sosyal ortaklık için kapsamlı bir çerçeve sağlamaktadır. Anlaşma Ekim 2004 tarihinde paraf edilmiş, ancak AB üyesi ülkeler mevcut siyasi koşulların anlaşmanın imzalanması veya onaylanması için uygun olmadığına karar verdikleri için uygulanamamıştır.

⁶³ European Commission, **Bilateral Trade Relations, Syria**
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/syria/index_en.htm (09.10.2008)

⁶⁴ European Commission, **The EuroMed Partnership, Partner Countries, Syria**
<http://www.euromedinfo.eu/site.162.content.en.html> (10.01.2009)

7.3. Suriye'ye Yapılan AB Mali Yardımları

7.3.1. Avrupa Birliği'nin Suriye ile 1995-2010 Dönemi Mali İşbirliği

Avrupa Birliği Suriye'nin en önde gelen yardım sağlayandır ve 1995 yılından bu yana Suriye'ye MEDA programı ile 280 milyon Avro'dan fazla yardım sağlamıştır. İlk MEDA programı kurumsal reformların sağlanması, iş ortamının gelişimi ve altyapı projeleri üzerine odaklanmıştır. MEDA II sağlık ve eğitimi de bu önceliklerin içine katmıştır. Yardımlar teknik yardım ve politika önerisi formunda verilmektedir.

İkili işbirliği programına ek olarak, Suriye bazı bölgesel MEDA projelerine de katılmıştır. Bu durum, politika karmasının, ikili projelerle yürütülmeyen, adalet, yatırım iyileştirme ve inovasyon gibi anahtar kesimleri kapsayacak şekilde etkisini artırmasına destek olmaktadır. Suriye'de Yüksek Öğretim Sektörünü Islah Etme (UHES) isminde, 10 milyon Avro tutarında yeni bir MEDA projesi başlatılmıştır. UHES Suriye'nin yüksek öğretim sistemini geliştirme ve güçlendirme amacına hitap etmekte ve eğitim alanındaki diğer devam eden faaliyetleri tamamlamaktadır.⁶⁵

Avrupa Komisyonu – Suriye arasındaki mali protokoller veya altyapı alanındaki (telekomünikasyon, elektrik, enerji sektörü, sulama ve su kaynakları) MEDA I programı sayesinde, Suriye için önemli AB faaliyetleri uygulanmıştır. Ayrıca Avrupa Yatırım Bankası, 1986'dan beri bu sektörlerle yönelik 200 milyon Avro'nun üzerinde kredi olanağı sağlamıştır.

Aşağıdaki tabloda Suriye'ye MEDA I (1995-1999) ve yılında MEDA II (2000) kapsamında tahsis edilen AB mali yardım taahhüt miktarları gösterilmektedir:

⁶⁵ European Commission, EuropeAid, External Cooperation Programmes, Syria
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/syria/syria_en.htm , (10.01.2009)

**TABLO 30: SURİYE'YE YAPILAN (1995-1999) MEDA I
YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI**

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	92
Yerel İdarelerin Modernizasyonu I	6
Yerel İdarelerin Modernizasyonu II	12
Telekom Sektörü	5,5
İşletme Yönetimi	14
Maliye Bakanlığı Modernizasyonu	10,5
Enerji Sektörü	11
İş Merkezi	12
Sektörel ve Kurumsal Modernizasyon Faaliyetleri	21
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	-
C.Sosyo-Ekonomik Yardımlar	8,5
Kültür Turizminin Gelişimi	3
Ormancılık	3,5
Arkeolojik Eğitim Programı	2
TOPLAM	100,5

Kaynak: European Commission, Annual Report of the Meda Programme, Syria 2000

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf>, s.45,

02.12.2008

**TABLO 31: SURİYE'YE YAPILAN 2000 YILI MEDA YARDIMI TAAHHÜT
MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)**

PROJE ADI	MİKTAR
Enerji Sektörü Eylem Planı	11
İş İdaresi Enstitüsü	14
Telekomunikasyon	10
Kültür Turizminin Gelişimi	3
TOPLAM	38

Kaynak: Ibid

Suriye 'ye yapılan mali yardımlara sektörel olarak bakıldığında⁶⁶;

Sağlık sektörü 2001 yılında başlayıp 2006 yılında tamamlanan Sağlık Sektörü Destek Programına konu olmuştur. Bu alandaki çalışmaların devam etmesi, mevcut program uygulamasının değerlendirilmesinden sonra düşünülmelidir.

Kurumsal yapılanma alanında, 2000 yılında, 6 yıl süre ile kolaylık sağlayacak bir finansman anlaşması niteliğinde Kurumsal ve Sektörel Modernizasyon Anlaşması imzalanmıştır. Bu 21 milyon Avro'luk kolaylık, kapsamlı bir ekonomik modernizasyon programı tasarlanması ve uygulaması için kilit alanlarda idari kapasitenin iyileştirilmesi ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerine hazırlık bağlamında Suriye idaresine yardım etmek amacıyla kullanılmalıdır.

Özel sektörün gelişiminde, Suriye – Avrupa İş Merkezi (12 Milyon Avro) projesi 1997-2000 yılları arasında başarı ile uygulanmış ve 2000 yılında dört yıllık süre ile

⁶⁶ European Commission, **Euromed Partnership, Syria Country Strategy Paper 2002-2006, National Indicative Programme 2002-2004**, s.11 http://ec.europa.eu/external_relations/syria/csp/02_06_en.pdf (05.01.2009)

uzatılmıştır. Bu merkez, Suriye KOBİ'lerinin rekabetçiliğinin iyileştirilmesi için hizmet vermektedir.

Yüksek öğrenim alanında, Avrupa Komisyonu, 1988 yılından itibaren Uygulamalı Bilim ve Teknoloji Yüksek Enstitüsü'ne (HIAST) bilimsel ve teknolojik seviyesinin iyileştirilmesi için destek olmuştur. Bu program 2002 yılında sonlandırılmıştır. Yeni program özel sektörün gelişimi için Suriye İşletme Yönetimi Yüksek Enstitüsü'nün kurulmasına özel önem vermiş olup, 2001 yılında başlatılmıştır. (14 milyon Avro)

7.3.2. 2002-2004 Suriye Ulusal Programının Bütçe ve Dönemi

2002 – 2004 dönemini gösteren bütçe tutarı 97 milyon Avro'ya ulaşmıştır. Bu gösterge tahsisat aşağıdaki programlar için geliştirilen taahhütleri kapsamaktadır:

TABLO 32: SURİYE İÇİN 2002 – 2004 DÖNEMİ AVRUPA BİRLİĞİ ULUSAL PROGRAMI BÜTÇE TAHSİSATI

	2002 Milyon Avro	2003 Milyon Avro	2004 Milyon Avro
Maliye Bakanlığı'nın Modernizasyonu		8	
Bankacılık Sektörü Destek Programı II		8	
Endüstriyel Modernizasyon Programı (Dönem I)		8	
TEMPUS Yüksek Öğrenim Programı		2	2
Yerel İdare Modernizasyonu			18
Mesleki Eğitim ve Çalışmanın Modernizasyonu			21
Sağlık Sektörü Programı	30		

Kaynak: European Commission, Euromed Partnership, **Syria Country Strategy Paper (2002-2006) & National Indicative Programme (2002-2004)** s.11,
http://ec.europa.eu/external_relations/syria/csp/02_06_en.pdf (05.01.2009)

2006 yılında, iki mevcut program, Suriye – Avrupa İş Merkezi (SEBC) ve Ulusal Küçük ve Orta Boy Girişimlere Destek Programları, 12 Milyon Avro tutarındaki Endüstriyel Modernizasyon İçin Kalite ve Standartlar Programı için zemin oluşturmuştur.

Suriye'nin MEDA ve ENPI kapsamında 1995-2010 tarihleri arasında AB kapsamında yapılan mali yardımlara ilişkin ayrıntılar aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 33: 1995-2010 SURIYE'YE TAHSİS EDİLEN AB MALİ YARDIMLARI

Milyon Avro	MEDA I	MEDA II	ENPI (MIP* 2007-2010)			
	1995-1999	2000-2006	2007	2008	2009	2010
Taahhüt	101	179.7	25	30	35	40
Ödeme	0	90.9	-	-	-	-
Oranı Ö/T (%)	0%	51%	-	-	-	-

*Çok yıllık Gösterge Programı (Multi-annual Indicative Programme) 2007-2010

Kaynak: European Commission, Syria, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/syria/syria_en.htm (05.01.2009)

Suriye'ye Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) 2007 – 2010 Kapsamında Yapılan Mali Yardımlar çerçevesinde AB Ulusal Programının uygulanması için tahsis edilen 130 milyon Avro'nun ayrıntıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

**TABLO 34 : 2007-2010 DÖNEMİNDE AVRUPA KOMŞULUK VE ORTAKLIK
ARACI (ENPI) ÇERÇEVESİNDE SURİYE'YE TAHSİS EDİLEN YARDIMLAR VE
KONULARI**

ENPI 2007-2010	2007-2010
Sosyal Kesim	Milyon Avro
Eğitim	10
Mesleki Eğitim	10
Sağlık Sigortası Desteği	10
Sosyal Koruma	10
Yönetişim ve İnsan Hakları Kesimi	
Adem_i Merkezîyetçiliği Teşvik	20
Yargı Alanı Reformları	10
Ekonomik Kesim	
Ticaretin Artırılması	15
İş ortamının basitleştirilmesi	5
Kamu sektörü reformları	10
İş gelişimini teşvik	20
Faiz oranı destekleri	10
Toplam	130

Kaynak: European Commission, Syria, http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/syria/syria_en.htm (05.01.2009)

Suriye ekonomisinde toplam yatırımların, üretkenliğin ve rekabetçiliğin artırılması bakış açısı ile mali reformları da içeren genel kamu sektörü reformlarına ihtiyaç olduğu gibi deregülasyon, liberalizasyon ve rekabet de asli unsurlardandır Ayrıca özel sektörün gelişimini teşvik edici bir ortam yaratılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Devletin elindeki teşebbüsler bağlamında, firmaya özgü ve hesap verebilir yönetim bilincinin yerleşmesine yönelik mevcut önlemlere ek olarak, bu şirketlerin kapanması ve personelinin işten çıkarılması önlemleri de

gerekli olabilecektir. Sonuç olarak kurumsallaşmanın ötesine geçerek, kamu teşebbüslerinin özelleştirilmesi gerekli olabilecektir. AB ile ortaklık anlaşması ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesinin açılması bu sürecin doğal parçaları olacaktır.⁶⁷

Suriye için ayrıca yaşam koşullarının ve tarımın sürdürülmesi için çevrenin tahribatı konusuna, özellikle de su kaynaklarının tükenmesi sorununa hitap etmek gereklidir.

Son olarak, yukarıda nedenleri sıralandığı üzere, bu yaklaşım kısa dönemli olumsuz sosyal sonuçların etkilerini azaltacak önlemler ile birlikte düşünülmelidir.

8.TUNUS

2007 yılı itibariyle Tunus'un temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 35: TUNUS TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	10,25
Yüzölçümü (bin km2)	163,6
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	73,03
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	7130
GSMH Artışı (Yıllık %)	6,3
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	2,4
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Yüzdesine Göre)	-1,2
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	11971
Toplam İthalatı (milyon AMERİKAN DOLARI)	15246
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	3270

Kaynak: Worldbank, **Tunisia Data Profile, 2008**, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCE&D&HF=N&WSP=N (10.01.2009)
http://devdata.worldbank.org/AAG/tun_aag.pdf (10.01.2009)

⁶⁷ European Commission, Euromed Partnership, **Syria Country Strategy Paper (2002-2006) & National Indicative Programme (2002-2004)** s.11, http://ec.europa.eu/external_relations/syria/csp/02_06_en.pdf (05.01.2009)

8.1. Tunus-AB Ticari İlişkiler

AB, Tunus en büyük 30. ticari ortağı olarak Tunus ekonomisinde %72,5'luk ithalatı ve % 75'lik ihracat payı ile öne çıkmaktadır. Tunus 1995 yılında imzalamış olduğu işbirliği anlaşması ile Avrupa Birliği ile işbirliği anlaşması imzalayan ilk ülkedir. Tunus'un AB ile olan ticaretinde 2008 yılında endüstriyel ürünler için tarifeleri kaldırmasıyla; Tunus AB ile arasında serbest ticaret alanının oluşturulduğu ilk Akdeniz ülkesidir. Tunus ayrıca AB'nin 2004'de bu ülkeye gerçekleştirdiği %17'lik doğrudan yabancı yatırımla en büyük yabancı yatırımcı konumunda olup, yatırımlar genelde altyapı harcamaları, tekstil ve giyim sektöründe yoğunlaşmaktadır.⁶⁸

Tunus'un 2008 yılı AB'ye mal ihracatı 9,5 milyar avro; Tunus'un AB'den yaptığı 2008 yılı mal ithalatı ise 9,9 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiştir.

2007 yılında Tunus'tan AB'ye ihraç edilen mallar içerisinde ile tekstil ve makine gibi sanayi ürünleri %73, enerji %16,5, tarım ürünleri % 6,8 paya sahiptir.

Tunus'un AB'den yaptığı ithalat içerisinde makine ve ulaşım araçları %35,5, tekstil ve giyim %17, kimya %9,5 ve enerji ürünleri %6,5 pay almaktadır.

Hizmet ticaretinde seyahat (%53,8) ve ulaşım hizmetleri (%30,4) öne çıkmakta, Tunus turizminin yaklaşık % 82'lik kısmını AB rezervasyonları oluşturmaktadır.⁶⁹

8.2. Tunus-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Tunus ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibariyle gösterilmektedir.⁷⁰

⁶⁸ European Commission, External Trade and Trade Issues , Tunisia
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/tunisia/index_en.htm (Erişim:09.10.2008)

⁶⁹ Ibid

- 1969 – AB ve Tunus aralarında ilk işbirliği anlaşması imzalamışlardır.
- 1995 (Haziran) - AB ve Tunus; 2010 yılına kadar aralarında serbest ticaret alanı oluşturulması amacıyla ekonomik, siyasi ve sosyal alanları kapsayan İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro'luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Tunus bu programdan payına 168 milyon avro yardım sağlamıştır .
- 1998 (Mart) - İşbirliği anlaşmasının tamamlayıcısı niteliğinde olan ortaklık anlaşması Tunus ve AB üyesi ülkeler tarafından tamamlanmıştır.
- 2000 - AB 5350 milyon avro'luk avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Tunus bu programdan 2004 yılına kadar 320.7 milyon avro yardım sağlamıştır.
- 2004 - (Şubat) – Tunus, Fas, Ürdün ve Mısır aralarında serbest ticaret bölgesi kurulmasını sağlayacak “Agadir Anlaşması” nı imzalamışlardır. Bu anlaşma diğer Bölge ülkelerine de açık olup, AB MEDA aracılığı ile bu anlaşmaya 4 milyon avro destek vermiştir
- 2004 (Mayıs) - AB Komisyonu, Avrupa Komşuluk Politikası Tunus Ülke Raporunu yayımlamıştır.
- 2005 (Haziran) – Tunus ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planını kabul etmiştir.
- 2005 – AB ve Tunus 2005-2006 Ulusal Eylem Planını kabul edip yayımlamışlardır.

⁷⁰ European Commission, EuroMed, The EuroMed Partnership, Partner Countries, <http://www.euromedinfo.eu/site.163.content.en.html> (10.02.2009)

8.3. Tunus'a Yapılan AB Mali Yardımları

8.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999)

1995-2006 yılları arasında Tunus, MEDA programı kapsamında yardım alan ülkeler arasında yıllık ortalama 85 milyon Euro yardım ile en önde gelen ülkelerden birisi olmuştur. Bu dönemde Yardımlar genelde sivil toplum, medya ve adalet gibi 3. nesil projelerin uygulanması alanında ön plana çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda Tunus'un MEDA I döneminde aldığı toplam 428 milyon avro mali yardım konuları itibariyle gösterilmektedir:

TABLO 36: TUNUS'A YAPILAN (1995-1999)
MEDA I YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	119
Mesleki Eğitim	45
Özelleştirme Destekleri	10
Rekabet Edebilir Tunus Ekonomisi Desteği	10
Yabancı Yatırım Teşvikleri	4
İş Sahaları Kurulumu	30
Kamu Kurumları Özelleştirilmesi:Risk Sermayesi	30
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	220
Yapısal Uyum Faaliyetleri I	100
Yapısal Uyum Faaliyetleri II	80
Sağlık Sigortası Reformu	40
C.Sosyo-Ekonomik Yardımlar	89,4
Kırsal Kalkınma	50
İş Bulma Faaliyetleri	9,6
Sud Gölü Temizliği (AYB Kaynaklı)	9,25
ONAS III Sağlık Faaliyetleri	9,05
Gabes İli Kirlilik Azaltım Çalışmaları	11,5
TOPLAM	428,4

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.49, (02.02.2009)

8.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)

Tunus MEDA II döneminde toplam 517 milyon avro mali yardım sağlamıştır. Sağlanan bu mali yardımın 489 milyon Avro'su fiilen kullanılmıştır.

2000 yılında 76 milyon Avro mali yardım tahsis edilmiş olup, ayrıntıları aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır.

TABLO 37: TUNUS'A YAPILAN 2000 YILI MEDA YARDIMI TAAHHÜT MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)

PROJE ADI	MİKTAR
Temel Eğitimin Desteklenmesi	40
Özel Sektör Destekleri (AYB Kaynaklı)	30
Katı Atık Yönetim Destekleri (AYB Kaynaklı)	5,6
TOPLAM	75,6

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000**
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.50, (02.02.2009)

2001 yılında 90 milyon avro mali yardım alan Tunus, bu rakamın 69 milyon avrosunu kullanabilmiştir.

2002-2006 Komisyonun Tunus ile finansal alandaki işbirliği siyasi, ekonomik ve sosyal alanlardaki dengenin sağlanmasına yönelik eylem planlarını kapsamaktadır.

AB'nin Tunus 'a yönelik Ulusal Program kapsamında 2002-2004 arasında yaptığı 163 milyon avro tutarındaki yardımlar⁷¹, kurumsal idarenin kalitesinin artırılması, yargı sisteminin güçlendirilmesi, yargı modernizasyonu ve medya gelişimi, ekonominin liberalizasyonu, güçlü ekonomiye geçiş programı, endüstriyel modernizasyon, gençlerin

⁷¹ European Parliament, **European Parliament resolution of 21 June 2007 on MEDA and financial support**
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//EN>

istihdamının artırılması, yüksek öğretim programının güçlendirilmesi, AB TEMPUS Programlarına geçişin sağlanması amacıyla verilmiştir.⁷²

**TABLO 38: TUNUS-AB (1995-2006) MEDA
DÖNEMİ MALİ İŞBİRLİĞİ**

Milyon Avro	MEDA I	MEDA II
	1995-1999	2000-2006
Taahhüt	428	517.6
Ödeme	168	489.2
T/Ö Rasyosu	39 %	95 %

Kaynak: European Commission, **Country Cooperation, Tunisia**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/tunisia/tunisia_en.htm (10.12.2008)

8.3.4. Tunus İçin Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI) 2007 – 2010

Tunus Avrupa Komşuluk Politikası ortaklarından olup, 4 Temmuz 2005’den bu yana yürürlükte olan eylem planı dahilinde AB ile Tunus arasında siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel alanlarda mali işbirliği yürütülmektedir.

İzleyen dönemde Komisyon ve Tunus arasındaki mali işbirliği; mali uyum ve kamu yönetiminin etkin hale getirilmesi, sürdürülebilir ekonomik gelişme, işsizlikle mücadele için eğitim-öğretim faaliyetlerin artırılması, çevresel koruma, yenilenebilir enerji kaynaklarının gelişimi, ar-ge faaliyetlerinin artırılması konularında ağırlık kazanmaktadır.

Aşağıdaki tablo; 2007-2010 arasında Tunus ile AB arasında yürütülen ulusal program kapsamındaki proje ve programlar için öngörülen mali yardımların miktarını içermektedir:

⁷² European Commission, **Country Cooperation, Tunisia**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/tunisia/tunisia_en.htm 17.02.2009

**TABLO 39 :TUNUS AB ULUSAL PROGRAMI (2007 – 2010) KAPSAMINDA
FONLARIN YARDIM KONULARINA GÖRE DAĞITIMI**

ULUSAL PROGRAM (NIP)	2007-2010
Rekabetçi Ekonomi Yönetimi	Milyon Avro
2PA	30
Ekonomi Yönetimi-I	50
Ekonomi Yönetimi-II	77
Ticari Faaliyetler	23
İşsizlikle Mücadele	
İstihdam ve Eğitim Faaliyetleri	65
Büyüme ve Sürdürülebilir Gelişme	
Çevre-enerji	43
Ar-Ge Faaliyetleri	12
TOPLAM	300

Kaynak: European Commission, **Country Cooperation, Tunisia**

http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/tunisia/tunisia_en.htm (10.12.2008)

9. ÜRDÜN

2007 yılı itibariyle Ürdün'ün temel ekonomik göstergeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

TABLO 40: ÜRDÜN TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER (2007)

Nüfus (milyon)	5,72
Yüzölçümü (bin km2)	88,8
Milli Gelir (Milyar Amerikan Doları)	29,52
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Amerikan Doları)	5160
GSMH Artışı (Yıllık %)	6
Yıllık Enflasyon Artışı (Tüketici Fiyat Endeksine Göre)	6
Cari İşlemler Dengesi (GSMH Yüzdesine Göre)	-2,166
Toplam İhracatı (milyon Amerikan Doları)	5.432
Toplam İthalatı (milyon Amerikan Doları)	13.127
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyon Amerikan Doları)	3.219

Kaynak: Worldbank, **Jordan Data Profile**, 2008, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCE&D&HF=N&WSP=N (10.01.2009)
http://devdata.worldbank.org/AAG/jor_aag.pdf

9.1. Ürdün-AB Ticari İlişkiler

Ürdün toplam ticareti içerisinde, AB 64. en büyük ticari ortak olarak çok önemli bir konumdadır. AB 2007 yılında Ürdün'e yaptığı 2,6 milyar avroluk ithalat ile 10,5 milyar avroluk toplam Ürdün ithalatının %25'lik kısmını karşılamaktadır.

Aynı zamanda AB, Ürdün'ün Amerika, Irak, Hindistan ve Suudi Arabistan'dan sonra en büyük ihracat kapısını oluşturmaktadır. Özellikle ilaç ürünleri, öludeniz menşeli ürünler ve işlenmiş gıda ve mühendislik ürünleri Ürdün ihracatında öne çıkmaktadır. AB ve Ürdün

arasında 1997’de imzalanan İşbirliği Anlaşması 2002’de yürürlüğe girmiş ve ileride AB-Ürdün arasında serbest ticaret alanı oluşturulması hedeflenmiştir.⁷³

2007 yılı Ürdün’ün AB’ye mal ihracatı 0,22 milyar avro düzeyinde gerçekleşmiş olup; bu ihracat içerisinde kimya (%26), makina (%10) ve mineral ürünler(%5) pay almaktadır.

2007 yılı Ürdün’ün AB’den ithalat rakamı 2,6 milyar avro olarak gerçekleşmiş, makine ve elektrik ürünleri % 19, ulaşım ürünleri %10, kimyasal ürünler ise % 13 pay almıştır.⁷⁴

Ürdün hali hazırda 11 Nisan 2000’den beridir Dünya Ticaret Örgütü üyesidir.

9.2. Ürdün-AB Arası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler

Ürdün ve AB arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri gösteren temel kilometretaşları aşağıda tarihler itibariyle gösterilmektedir.⁷⁵

- 1977 - Avrupa Birliği ve Ürdün ekonomik işbirliği için İşbirliği Anlaşması imzalamıştır
- 1977 - 1995 - AB, Ürdün’e; İşbirliği Anlaşması kapsamında ekonomik işbirliğinin tesis edilmesi için dört adet mali ve teknik protokol çerçevesinde 329 milyon avro tahsis etmiştir. .
- 1979 - AB Delegasyonu Ürdün’de açılmıştır.
- 1996 - AB 3057 milyon avro’luk MEDA I programını (1995-1999) başlatmış, Ürdün bu programdan payına 108,4 milyon avro yardım sağlamıştır.

⁷³ European Commission, **External Trade and Trade Issues, Bilateral Trade Relations**, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/jordan/index_en.htm (Erişim:09.10.2008)

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ EuroMed, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Jordan** <http://www.euromedinfo.eu/site.159.content.en.html> (10.02.2009)

- 1997 (Kasım) - AB ve Ürdün İşbirliği Anlaşması'nın tamamlayıcısı niteliğinde Ortaklık Anlaşması imzalamış, bu anlaşma ile 2010 yılına kadar AB ve Ürdün arasında serbest ticaret alanı oluşturulması hedeflenmiştir.
- 2000 - AB 5350 milyon avro'luk avro'luk MEDA II programını (2000-2006) başlatmış, Ürdün bu programdan 2004 yılına kadar 241,8 milyon avro yardım sağlamıştır
- 2002 - AB ve Ürdün tarafından Ürdün Ülke Strateji Raporu ve Ulusal Eylem Programı (NIP 2002-2004) kabul edilip, yayımlanmıştır .
- 2004 (Şubat) - Ürdün, Mısır, Fas ve Tunus aralarında serbest ticaret bölgesi kurulmasını sağlayacak “Agadir Anlaşması” nı imzalamışlardır. Bu anlaşma diğer Bölge ülkelerine de açık olup, AB MEDA aracılığı ile bu anlaşmaya 4 milyon avro destek vermiştir
- 2004 (Mayıs) – AB Komisyonu Avrupa Komşuluk Politikası Strateji Belgesini yayımlamıştır.
- 2004 (May) – AB Komisyonu, Avrupa Komşuluk Politikası Ürdün Ülke Raporunu yayımlamıştır.
- 2005 – Ürdün ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda esas olacak Avrupa Komşuluk Politikası Eylem Planını kabul etmiştir.
- 2005 – AB ve Ürdün; 2005-2006 Ulusal Eylem Planı üzerinde anlaşmışlardır.

14 Ekim 2003 tarihli AB-Ürdün Birlik Konseyi'nde Ürdün Avrupa Komşuluk Politikası ile tanışmış olup, Birliğin komşularına karşı politikalarında kuşkusuz yeni bir konum yarattığını göz önünde bulundurarak, Avrupa Akdeniz ortaklığında daha geniş bir perspektifin sunulmasının önemi vurgulanmıştır. Ürdün; Avrupa Komşuluk Politikasının ülkenin başlattığı ulusal ekonomik ve politik reform sürecini desteklemeye yardımcı yeni bir çerçeve sunmasının önemini teyid eden, ayrıca; Komşuluk Politikasını Ürdün'ün AB ile kilit

ortaklık statüsünü yansıtacak güçlendirilmiş işbirliğinin başarılması için bir araç olarak gören bir konumdadır.⁷⁶

9.3. Ürdün'e Yapılan AB Mali Yardımları

Arap desteğinin azalması nedeniyle 1990'larda Ürdün ağırlıklı olarak dış yardımlara dayalı olarak GSMH'nin %3-5 tutarındaki hibe fonları yıllık bütçe açığının yarısından fazlasını karşılamaktadır.

1978 ve 1995 arasında AB-Ürdün işbirliği, 1977 İşbirliği Anlaşmasını tamamlayan 4 mali protokole ve Yenilenmiş Akdeniz Politikasının (tüm Akdeniz ortakları için toplam 300 milyon EURO tahsisi) yapısal düzenleme paketine dayanmakta idi. Bu şartlar altında anılan dönemde Ürdün'e, tamamı kullanılmak üzere AB bütçesinden 216 milyon avrosu hibe ve 198 milyon avrosu AYB'nin kendi kredi kaynaklarından olmak üzere toplam 414 milyon avro ödenek tahsis edilmiştir. Müdahale edilen temel sektörler: su alt yapısı, yüksek öğrenim ve sosyal gelişimdir.⁷⁷

9.3.1. MEDA I Dönemi Mali Yardımları (1995-1999)

MEDA I kapsamında (1995–1999) Ürdün, değerlendirme sürecindeki gelişmiş konumu ile ticari liberizasyon taahhüdü ve ilgili ekonomik reformları nedeniyle 254 milyon EURO tutarı ile Akdeniz ortakları arasında ülke başına ikinci en büyük hibe ödeneğini almıştır. AYB kaynaklı krediler aynı dönem için 283 milyon EURO'ya ulaşmıştır. MEDA programı, büyük operasyonların tamamlanması ve %70 üzerinde kullanım oranı ile oldukça başarılı bir performans çizmiştir.

⁷⁶ European Commission, **Jordan ENP Country Report, 2004** s.3, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/jordan_enp_country_report_2004_en.pdf (27.02.2009)

⁷⁷ European Commission, **Euromed Partnership, Jordan Country Strategy Paper (2002-2006) & National Indicative Programme (2002-2004)** s.16-17, <http://www.coppem.org/backoffice/downloadEuro/Eu-Jordan.pdf> (11.01.2009)

Mali yardım önceliklerini; bütçe yardımları yoluyla ekonomik reformlar kapsamında Ürdün Serbest Ticaret Bölgesi oluşturulması (%67), ekonomik geçiş kapsamında KOBİ gelişimi ve endüstriyel modernizasyon için daha kapsamlı destek (%27), geliştirilmiş sosyo-ekonomik denge (su sektörü) ve kültürel işbirliği (kültürel miras ve turizm gelişimi) (%6.3) oluşturmaktadır.

Ürdün'e MEDA I kapsamında verilen AB hibeleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

**TABLO 41: ÜRDÜN'E YAPILAN (1995-1999) MEDA I YARDIMI TAAHHÜT
MİKTAR VE KONULARI
(Milyon Avro)**

SEKTÖR/PROJE	MİKTAR
A.Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Destek	57
Özel Sektör Gelişim Programı	7
KOBİ Yardımları-AYB Kaynaklı Risk Sermayesi Yatırımları	10
Endüstriyel Modernizasyon	40
B. Yapısal ve Sektörel Uyum Faaliyetleri	180
Yapısal Uyum Eylem Yardımı I	100
Yapısal Uyum Eylem Yardımı I	80
C.Sosyo-Ekonomik Yardımlar	17,1
(AYB Destekli) Amman Su Rehabilitasyon Programına Geçiş	8,2
Amman Su Rehabilitasyon Programı Yönetim Birimi Kurulması	5
Turizm Destekleri ve Kültürel Varlıkların Korunması	3,9
TOPLAM	254

Kaynak: European Commission, **Annual Report of the Meda Programme, 2000, Jordan**
<http://unpan1.un.org/intrdoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf> , s.34, (02.02.2009)

9.3.2. MEDA II Dönemi Mali Yardımları (2000-2006)

AB'nin Ürdün ile olan mali işbirliğindeki 2000-2006 dönemi temel öncelikleri, i) Kurum inşası, ticaretin arttırılması ve bölgesel entegrasyon, ii) Sabit makro ekonomik çatı ve ekonomik reformlar, iii) Sosyal reformlar ve insan kaynakları gelişimi, iv) Bölgesel işbirliğini kapsayan altyapının gelişimi olarak belirlenmiştir.⁷⁸

- 2000 yılında KOBİ'ler için AYB kaynaklı 15 milyon avro;
- 2001 yılında reformların ve altyapıya odaklanan özelleştirmelerin desteklenmesi amacıyla 20 milyon avro;
- 2004 döneminde yoksulluğun azaltılması ve su kaynakları yönetimi için 35 milyon avro; (TEMPUS programı için ayrıca 1,5 milyon avro) mali yardım sağlanmıştır.⁷⁹

⁷⁸ European Commission, **Jordan ENP Country Report, 2004** s.4,
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/jordan_enp_country_report_2004_en.pdf (27.02.2009)

⁷⁹ AB Komisyonu'nun 26 Kasım 2004 tarihli Basın Açıklaması , "MEDA: over €700 million in 2004 to support the EU's Mediterranean partners"
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/04/276&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (22.01.2009)

Aşağıdaki tablo ile 2002-2004 dönemi mali işbirliğinin ayrıntıları görülmektedir:

**TABLO 42: ÜRDÜN'E YAPILAN 2002-2004 DÖNEMİ
AB MALİ YARDIMLARI MİKTAR VE KONULARI**
(Milyon Avro)

YARDIM KONULARI	2002	2003	2004
Birlik anlaşmasının uygulanmasına destek			
Bölgesel gelişme Aqaba	10		
Ekonomik reform yardımı	60		
Yoksulluk azaltma stratejisinin dizaynı ve yerinden edilmiş işgücünün yeniden ekonomik sürece eklenmesi: MEDA Global ödeneği			
Çoğulculuk ve insan haklarının güçlendirilmesi	2		
Geniş kapsamlı sosyal gelişim/yoksulluğun azaltılması stratejisinin uygulama desteği		17.5	
Su altyapısına geliştirilmiş özel katılımın desteklenmesi		5	
Yerinden edilmiş işgücünün yeniden ekonomik sürece eklenmesi: MEDA Global ödeneği mekanizmasının tasarlanmasına ilişkin hazırlık çalışmaları			
TEMPUS III'e katılım		1.5	
Yerinden edilmiş işgücünün yeniden ekonomik sürece eklenmesi için destek			17.5
Şınırdaki su kaynaklarının geliştirilmiş yönetimi: Bu operasyonun gerçekleştirilmesi için kesin zamanlama ilgili ülkelerin politik karar alma gelişmişliklerine bağlıdır			5
Bölgesel Akdeniz altyapı ağının kurulmasına destek: Bölgesel altyapı ağlarına ilişkin olarak çalışmaların gerçekleştirilmesi için zamanlama ilgili ülkelerin politik karar alma gelişmişliklerine bağlıdır: 2 milyon Avro		1	1

Kaynak: European Commission, Euromed Partnership, **Jordan Country Strategy Paper 2002-2006, National Indicative Programme 2002-2004**, http://ec.europa.eu/external_relations/jordan/csp/02_06_en.pdf, s.39, (10.01.2009)

2005-2006 döneminde ise demokrasi, insan hakları ve iyi yönetim, komşuluk politikasının hazırlanması ve birlik anlaşmasının uygulanması, sosyal sektör ve bilgi toplumunun gelişimi için 110 milyon avroluk destek öngörülmüş olup, fiili kullanım oranı bu yardım miktarını aşacak şekilde (2005'de 58, 2006'da 69 milyon avro) olmak üzere toplam 117 milyon avro düzeyinde gerçekleşmiştir.

Aşağıda Ürdün için 2005-2006 dönemi mali yardımların ayrıntıları yer almaktadır:

**TABLO 43 : ÜRDÜN 2005-2006 AB MALİ YARDIMLARI
BÜTÇESİ VE PROGRAM AŞAMALARI**

PROGRAMIN STRATEJİK ÖNCELİKLERİ	BİLDİRİLEN MİKTAR	
	2005 ⁸⁰	2006
1.Öncelik: AB- Ürdün Birlik Anlaşmasının geliştirilmesi / Komşuluk Politikasının hazırlanmasının desteklenmesi - Birlik Anlaşması yoluyla komşuluk politikasının desteklenmesi - Sektör reform yardımı	10 40	5
2.Öncelik: Sosyal sektörün desteklenmesi		42
3.Öncelik: Bilgi toplumunun desteklenmesi - Araştırma ve icat - TEMPUS Programı	2	5
4.Öncelik: Demokrasinin gelişimine teknik destek, İyi yönetim ve İnsan Hakları	3	2
Toplam 110 Milyon Avro	55	55

Kaynak:European Commission, **Euromed Partnership Jordan National Indicative Programme 2005-2006**,
http://ec.europa.eu/external_relations/jordan/csp/nip_05_06_en.pdf , s.21,(11.01.2009)

Ürdün'ün makro-ekonomik çerçevesine destek olmak için, tekrar eden operasyonlar, her ne kadar Ürdün'ün bölgesel gelişmelere yüksek oranda maruz kalması nedeniyle kimi zaman savunmasız kalsa da önemini sürdürmektedir. Buna rağmen, yakın işbirliği, IMF'in denetimi ve Ürdün hükümeti ile düzenli politik diyalog sayesinde operasyonlar zamanında ve başarılı biçimde uygulanmıştır. AB desteği giderek Ürdün'ü AB ile gelecekteki ticaretindeki zorluklar için hazırlayacak mali ve yapısal reformların hız kazanması ile bağlantılı hale

⁸⁰ 2005'de Birlik Anlaşması yoluyla komşuluk politikasının desteklenmesi için tahsis edilen 10 milyon avro yardım tutarı 15 milyon avro olarak revize edilmiştir. Bkz.
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1464&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (21.02.2009)

gelmiştir. AB mali yardımları sayesinde Ürdün'ün geniş bir KDV sistemi oluşturmasını sağlanmıştır.

Bütün bu pozitif görüntüye rağmen Avrupa Birliği-Ürdün işbirliği birtakım sıkıntılarla karşı karşıyadır. Uygun teknik destek programları, fazla zaman harcanan proje hazırlıkları ile onay ve tekliflerle engellenmiş olup, bazı durumlarda değişik nitelikteki uzmanlar ve yenilenme ihtiyaçları yüzünden işbirliğinin etkileri daha da azalmıştır. AYB tarafından yönetilen fonların değerlendirilmesi çevre projelerini ve risk sermayesi operasyonlarını sübvans etmiş; çevre projelerini ve risk sermayesi operasyonlarının başarısının potansiyel etkisi yüksek olarak hesaplamıştır. Genel olarak, değerlendirme bulguları etkililiğin, etkinin ve sürdürülebilirliğinin artırılabilceğini göstermektedir. Bu itibarla, Komisyon ve AYB arasındaki operasyonların sinerjisi daha yakın stratejik diyalog, orta dönemli işbirliği programları ile AYB borç politikasının koordinasyonu yönünde geliştirilmesi önerilmektedir.⁸¹

Ürdün, bir dizi ulustan ulusa temasları ve sivil toplum aktörleri, sivil toplum kuruluşları ve birlikler arasındaki işbirliğini ilerleten EuroMed programlarına katılmaktadır. Ürdün Tempus ve Erasmus Mundus topluluk programlarına katılım için de gerekli nitelikleri haizdir.

Ürdün'e Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Girişimi (EIDHR) kapsamında, 2002–2004 arası bölgesel projeler kapsamında destek için ödenek tahsis edilmiştir. EIDHR demokrasi, insan haklarını hedefleyen sivil toplumu desteklemektedir.

⁸¹ European Commission, Euromed Partnership, **Jordan Country Strategy Paper 2002-2006, National Indicative Programme 2002-2004**, http://ec.europa.eu/external_relations/jordan/csp/02_06_en.pdf, s.17, (10.01.2009)

Ürdün, sınır dışı işbirliğine ve yeni başlayan alt bölge ulaşım, enerji ve telekomünikasyon ağının ve Trans Avrupa ağları ile bağlantısının desteklenmesi önceliği ile Komşuluk Programlarına katılacaktır.

Avrupa Yatırım Bankası'nın Ürdün'e yönelik kredi hacmi 1995-2001 dönemi boyunca, potas ve fosfat madenciliği endüstrisi, Büyük Amman için su tedarik ağı, Amman atık suları arıtması ve Aqaba limanına yönelik olmak üzere 362.2 milyon EURO tutarına ulaşmıştır. Ürdün ayrıca; özellikle KOB ve Akdeniz ülkelerindeki ekonomik ve sosyal yatırımı iyileştirici özel sektör gelişimini destekleyici Avrupa-Akdeniz Yatırım ve Ortaklığı Yardımından (FEMIP) yararlanabilecek konumdadır.⁸²

9.3.3. 2007-2010 Dönemi Mali Yardımlar

Ürdün'e yönelik 2007-2010 dönemi mali yardımları Avrupa Komşuluk Ve Ortaklık Aracı (European Neighbourhood Instrument-ENPI) çerçevesinde verilmekte olup, bu dönem için toplam yardım miktarı 265 milyon avro seviyesindedir:

⁸² European Commission, **Jordan ENP Country Report, 2004** s.4,
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/jordan_enp_country_report_2004_en.pdf (27.02.2009)

**TABLO 44: ÜRDÜN ULUSAL PROGRAMI İÇERİSİNDEKİ 2007 – 2010 AB
YARDIMLARININ MİKTAR VE KONULARI**

PROGRAM	2007	2008	2009	2010	TOPLAM	%
Siyasi Reformlar, İnsan Hakları, Adalet ve Güvenlik Alanında İşbirliği					17	6,50%
İnsan Hakları, Demokrasi ve İyi Yönetişim		7		10	17	
Ticaret ve Yatırımların Geliştirilmesi					78	29,50%
Hizmet Sektörünün Geliştirilmesi	15		15		30	
İşletmeler ve İhracatın Gelişimi		15			15	
Ticaret ve Ulaşım Faaliyetleri		33			33	
Sürdürülebilir Büyüme					63	24%
Eğitim ve İstihdam Politikası			43		43	
Su Kaynakları Yönetimi				10	10	
Yenilenebilir ve Alternatif Enerji Kaynakları			10		10	
Mali Denge ve Düzenleyici Faaliyetler					107	40%
SAPP		10		20	30	
Kamu Yönetimi ve İşletme İdaresi Reformları	47			30	77	
TOPLAM	62	65	68	70	265	100%

Kaynak: European Commission, Euromed Partnership, **Jordan Country Strategy Paper 2007-2013, National Indicative Programme 2007-2010**, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_jordan_en.pdf , s.37, (11.01.2009)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'YE SAĞLANAN AVRUPA BİRLİĞİ MALİ YARDIMLARI

Türkiye-AB mali işbirliği, ortaklık ilişkisinin başlangıcından Gümrük Birliği'ne kadar olan dönemde (1964-1996) esas olarak Mali Protokollerle yürütülmüştür. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesini teşvik amacıyla 1964-1981 yılları arasında üç Mali Protokol ile bir Tamamlayıcı Protokol imzalanmıştır. 1981 yılı sonrasında ise Dördüncü Mali Protokol hazırlanmış, ancak Yunanistan'ın vetosu nedeniyle yürürlüğe girememiştir. Mali Protokoller kapsamındaki yardım türü ağırlıklı olarak hibelerden, ayrıca Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Topluluk kaynaklı kredilerden oluşmaktadır. 1 Ocak 1996'da tamamlanan Gümrük Birliği çerçevesinde ise, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Türkiye'ye, AB bütçe kaynaklarından ve Topluluğun Akdeniz ülkelerine yönelik programından kredi ve hibe yardımları öngörülmüştür. 1996-1999 döneminde hibe yardımlar bütçe kaynaklı yardım, MEDA, İdari İşbirliği Fonu gibi başlıklar altında toplanmıştır.⁸³

1999 yılının Aralık ayında yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye AB üyeliğine aday ülke olarak ilan edilmiştir. Bu yeni statüyle, Türkiye'nin ortaklık döneminde yararlandığı yardımların niteliği değişmiş, AB 'ye üyelik sürecini desteklemek amacıyla katılım öncesi yardımlardan yararlanmaya başlamıştır. Avrupa Birliği'nin Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirdiği Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylık statüsünün teyit edilmesiyle Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir sürece girilmiş ve bu gelişme Türkiye'ye sağlanan mali yardımın niteliği ve miktarında değişikliğe sebep olmuştur. Avrupa Birliği, bu süreçte Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit koşullarda yer alacağını belirterek Aralık 2001 ' de

⁸³ Arzu Odabaşı, **Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları**, İKV Yayınları No:180, İstanbul, Haziran 2004

kabul ettiği "Türkiye için Katılım Öncesi Mali Yardıma Yönelik Çerçeve Tüzük"⁸⁴ ile Türkiye'ye yapılacak hibe niteliğindeki mali yardımlar tek bir çerçeve altında toplamıştır. Çerçeve Tüzük'ten önce mali yardım; MEDA, Türkiye'ye Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Yardımı ve Türkiye-AB Gümrük Birliği'ni Güçlendirme Yardımı olmak üzere üç ayrı bütçe kalemi altında toplanmıştır.⁸⁵

AB Konseyi'nin Aralık 2004 tarihli kararı⁸⁶ doğrultusunda, 3 Ekim 2005 tarihinde katılım müzakereleri süreci başlamış ve ilk aşama olarak 2006 yılında tarama süreci tamamlanmıştır. Bu çerçevede, özellikle 2004-2006 dönemindeki hazırlık niteliği taşıyan Türkiye'ye yönelik AB mali işbirliğinin yapısı kapsam ve süreçler açısından oldukça değişmiştir.

Avrupa Birliği zaman içerisinde, karmaşık graplardan oluşan ve farklı yasal temele dayanan geniş bir yelpazede 30'dan fazla dış yardım programı geliştirmiştir. Dış yardım programları arasındaki tutarlılık ve uyumunun artırılarak kaynaklarla daha iyi sonuçlar elde etme ihtiyacı ise, Avrupa Komisyonu'nun Şubat ve Temmuz 2004'de yayımladığı 2007-2013 AB Mali çerçevesi'ne ilişkin tekliflerde⁸⁷ ön görüldüğü üzere Komisyon'un 29 Eylül 2004'de dış yardımlarla ilgili yeni bir yapısal değişiklik teklifinde bulunmasına yol açmıştır.⁸⁸ Komisyon ayrıca 11 Temmuz 2005'de AB dış yardımlarının reforme edilmesine ilişkin değerlendirmesini yayımlamıştır.⁸⁹ AB'nin dış yardımlarına ilişkin çerçevesi 2007-2013 mali

⁸⁴ 17 Aralık 2001 tarih ve 2500/2001/EC sayılı Konsey Tüzüğü, 26 Şubat 2001 tarihli ve 390/2001/ EC sayılı Konsey Tüzüğü

⁸⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), **Avrupa Birliği'nin Katılım Öncesi Mali Aracı IPA ve Türkiye**, İKV Yayınları No:222 İstanbul, Kasım 2008

⁸⁶ Ibid s.10

⁸⁷ Communication from the Commission, **Building Our Common Future**, February 2004 [COM(2004) 101]; Financial Perspectives 2007 to 2013, 14.7.2004, [COM(2004) 487]

⁸⁸ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the Instruments for **External Assistance under the Future Financial Perspective 2007-2013**, Brussels, 29.9.2004, COM(2004) 626 final

⁸⁹ Commission Staff Working Document, **Qualitative Assessment of the Reform of External Assistance**, Brussels, 11.7.2005, SEC(2005) 963

perspektifini de belirleyen 17 Mayıs 2006 tarihli Kurumlar arası Anlaşma⁹⁰ ile son halini almıştır.

2007-2013 döneminde uygulanacak olan 6 dış yardım aracından biri aday ülkelere yönelik yeni katılım öncesi mali araç olan IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance- Katılım Öncesi Mali Araç) AB Komisyonu'nun teklifi uyarınca, 17 Temmuz 2006 tarihinde kabul edilen Konsey Tüzüğü⁹¹ ile oluşturulmuştur. 2007-2013 mali perspektifinde "Global bir Aktör olarak AB" başlığı altında yer alan ve 2000-2006 mali perspektifinde yürürlükteki beş mali yardım programı olan PHARE, ISPA, SAPARD, Türkiye Katılım Öncesi Mali Yardımı ve CARDS' ın 1 Ocak 2007 itibariyle yerini alan IPA, aday ülkeler Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya'nın yanı sıra ayrıca potansiyel aday ülkeler olarak değerlendirilen Batı Balkan ülkelerine (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ ve Sırbistan) yönelik harcamaları kapsamaktadır. IPA' nın getirdiği temel yeniliklerden biri yardımdan yararlanacak bölgeleri tanınmış aday ülkeler ve potansiyel aday ülkeler olmak üzere iki kategoriye ayırmasıdır. Bunun nedenlerinden biri potansiyel aday ülkeler olarak belirtilen Batı Balkan ülkelerinin de tanınmış aday ülke statüsüne geçişinin kolaylaştırılmasıdır.

Yeni Katılım Öncesi Araç, kurumsal yapının güçlendirilmesi, bölgesel ve sınır ötesi işbirliği, bölgesel kalkınma, insan kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal kalkınma alanlarına odaklanmaktadır. IPA, söz konusu ülkelere 2007-2013 arasında kabul edilen bütçe uyarınca toplam 11 milyar 468 milyon avro değerinde mali yardım sağlayacaktır. Ülkelere tahsis edilen yardım miktarı aynı süre içinde yıldan yıla artış gösterebilecektir.

Bu çerçevede 1965'den bu yana devam eden AB yolculuğu süresince Türkiye'ye yönelik mali yardımların niteliği değişmiş ve miktarı artmıştır.. AB ile ilişkilerin en başından günümüze devam eden mali işbirliği süresince Türkiye, AB projesi üretme ve yönetmede

⁹⁰Interinstitutional Agreement on budgetary discipline and sound financial management, OJ C 139 of 14,6.2006

⁹¹ Council Regulation (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)

önemli bir deneyim elde etmiş; AB projeleri, kamu sektöründen özel sektör ve sivil toplum alanına yayılan geniş bir çerçevedeki faaliyetlerin uyum sürecinde ivme kazanmasına katkıda bulunmuştur.

1. GÜMRÜK BİRLİĞİ ÖNCESİ DÖNEM MALİ YARDIMLARI (1964-1995)

1.1. Birinci Mali Protokol (1964-1969)

Birinci Mali Protokol 12.9.1963 tarihinde imzalanmış olup, söz konusu Protokol kapsamında 1964-1969 dönemi için 175 milyon avro tutarında kredi sağlanmış olup, söz konusu dönemde tahsis edilen kredilerin tamamı kullanılmıştır.⁹²

1.2. İkinci Mali Protokol (1971-1977)

1971-1977 dönemini kapsayan İkinci Mali Protokol 23.11.1970 tarihinde imzalanarak, 1.1.1973 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Türkiye, söz konusu Protokolle birlikte, toplam 219.936.000 ECU tutarında kredi sağlamıştır.⁹³ İkinci Mali Protokol çerçevesinde finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi Tablo-2’de verilmektedir.

1.3. Ek Protokol (Kredi)

Danimarka, İngiltere ve İrlanda’nın Topluluğa katılmalarının ardından, Ortaklık Anlaşmasının bu ülkelere onaylanmasını sağlamak amacıyla, 1973 yılında Tamamlayıcı Protokol imzalanmıştır. Söz konusu ülkelerin İkinci Mali Protokole katkılarını sağlamak amacıyla, Tamamlayıcı Protokole ek bir hüküm konularak Türkiye’ye 47 milyon ECU tutarında ek kredi sağlanmıştır. Topluluk tarafından 1977 yılında onaylanmış olmasına

⁹² Birinci Mali Protokol çerçevesinde finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz: Ek:1

⁹³ İkinci Mali Protokol çerçevesinde finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz: Ek:2

rağmen, Türkiye’deki onay prosedürü 1986 yılında tamamlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu dönemde sağlanan kredilerin tamamı kullanılmıştır.⁹⁴

1.4. Üçüncü Mali Protokol (1979-1982)

Türkiye ile Topluluk arasındaki Üçüncü Mali Protokol, 12.5.1977 tarihinde imzalanmış, ancak değişik aksaklıklar nedeniyle 1.5.1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Protokolün, başlangıçta 31.10.1981 tarihine kadar uygulanması öngörülmüş ancak, bu süre daha sonra uzatılmıştır.

Üçüncü Mali Protokol kapsamında Türkiye’ye 220 milyon ECU’lük kısmı Topluluk bütçesinden, 90 milyon ECU’lük kısmı ise, AYB özkaynaklarından olmak üzere, toplam 310 milyon ECU tutarında kredi sağlanmıştır.⁹⁵ Topluluk kaynaklarından sağlanan 220 milyon ECU tutarındaki özel şartlı kredinin tamamı kamu sektörü alt yapı projelerinde, 90 milyon ECU tutarındaki AYB kredisinin de 60 milyon ECU’lük kısmı özel sektör sanayi projelerinde, 30 milyon ECU’sü ise kamu sektöründe kullanılmıştır.

1.5. Özel İşbirliği Fonu -Hibe (1980-1988)

1980 yılında Türk ekonomisinin içine düştüğü sıkıntılı durum nedeniyle, yeni mali protokol beklenmeden, acil bir önlem olarak 30.6.1980 tarihli Ortaklık Konseyinin 2/80 sayılı Kararı gereğince, Topluluk bütçesinden Türkiye’ye Özel İşbirliği Fonu adı altında 75 milyon ECU tutarında hibe sağlanmıştır.⁹⁶

⁹⁴ İkinci Mali Protokole Ek protokol çerçevesinde finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:3

⁹⁵ Üçüncü Mali Protokole Ek protokol çerçevesinde finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:4

⁹⁶ Özel İşbirliği Fonu çerçevesinde finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:5

1.6. Yenileştirilmiş Akdeniz Programı - Kredi (1992-1996)

Yenileştirilmiş Akdeniz Programı (YAP) kapsamında Türkiye, 1992-1996 döneminde, 339,5 milyon tutarında bir mali kaynaktan yararlanmıştır.⁹⁷

1.7. Özel Mali İşbirliği (İdari İşbirliği Fonu (1993) 3 milyon ECU – (Hibe)

1993 yılında Topluluk bütçesinden Türkiye'ye İdari İşbirliği faaliyetleri için 3 milyon ECU'lük bir kaynak tahsis edilmiştir. Söz konusu kaynak, Jeant Monnet bursları, gümrük yetkililerinin eğitimi, mini iş haftaları, AT Ticaret Politikası ve Ortak Tarım Politikası konularında eğitim, sosyal konularda işbirliği projeleri ve mevzuat uyumu konusundaki işbirliği çalışmaları alanlarında kullanılmıştır.

1.8. Körfez Savaşı Kredileri – 175 milyon ECU (Kredi)

1991 yılında, Topluluğun Körfez Savaşından en çok etkilenen ülkelere yönelik mali yardımları kapsamında, Türkiye'ye 175 milyon ECU tutarında faizsiz kredi sağlanmıştır.

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ SONRASI DÖNEM MALİ YARDIMLARI (1996-1999)

2.1. MEDA-I Kapsamında -Hibe (1996-1999)

MEDA-I Programı kapsamında, 1996-1999 yılları arasında Türkiye'ye Topluluk bütçesinden 376 milyon ECU tutarında hibe nitelikli yardım sağlanmıştır.⁹⁸

2.2. EURO-MED-I Kapsamında- Kredi (1995-2000)

Avrupa-Akdeniz işbirliğinin sadece hibelerden oluşan kısmının MEDA kapsamında düzenlenmesi üzerine, 12 Akdeniz ülkesine AYB'den yatırım kredisi temin etmek amacıyla yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. 1995-2000 yılları arasında uygulanan EURO-MED-I

⁹⁷ Yenileştirilmiş Akdeniz Programı çerçevesinde finanse edilen projeler için Bkz. Ek:6

⁹⁸ MEDA I çerçevesinde 1996-1999 dönemi için finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:7

kapsamında, Türkiye'ye 205 milyon ECU tutarında kredi olanağı sağlanmıştır.⁹⁹ Söz konusu kredi kapsamında Türkiye'nin finansman desteğinden faydalandığı projeler Tablo-9'da verilmektedir.

2.3. Diğer Mali Yardımlar

AB, Türkiye'ye 1996-2000 döneminde İdari İşbirliği Fonu kapsamında 3 milyon ECU tutarında hibe, 1999 yılında risk sermayesi kapsamında AYB'den 12 milyon ECU tutarında kredi desteği (Risk Sermayesi), 1992-1999 yılları arasında çeşitli programlar kapsamında sağlanan yardımlar şeklinde 14 Milyon ECU mali yardım sağlamıştır.

2.4. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Sonrasında Yapılan Mali Yardımlar

Türkiye'de 17 Ağustos tarihinde meydana gelen deprem felaketinin ardından AB, depremzedelerin geçici barınak ihtiyacını karşılamak üzere 30 milyon avro Acil Yardım, 4 milyon avro Avrupa Topluluğu İnsani Yardım Ofisi (ECHO) yardımı ve 1 milyon avrosu AYB tarafından olmak üzere toplam 35 milyon avro hibe niteliğinde yardım sağlanmıştır.

Ayrıca, Avrupa Yatırım Bankasından deprem bölgesi için 600 milyon avroluk kredi sağlanmış olup, bunun 150 milyon avro kısmı KOBİ'lere ayrılmıştır. Deprem Kredisinin (Turkish Earthquake Rehabilitation and Reconstruction Aid: TERRA) 450 milyon avro kısmının her biri 150 milyon avro üç bölümde verilmesi kararlaştırılmış ve 2003 yılı Eylül ayı itibarıyla söz konusu tamamına ilişkin anlaşmalar imzalanmıştır.¹⁰⁰

⁹⁹ EURO-MED-I kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:8

¹⁰⁰ Deprem Yardımları kapsamında sağlanan hibe ve krediler ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:9

3. ADAYLIK SONRASI DÖNEM MALİ YARDIMLARI (2000 - 2006)

3.1. 2000 Yılı AB Mali Yardımları

Türkiye'ye mali işbirliği çerçevesinde, 2000 yılında 209 milyon avro tutarında kaynak tahsis edilmiştir.¹⁰¹ Söz konusu kaynağın 59 milyon avro'luk kısmıyla ilgili projeler tespit edilmiş ve 150 milyon avroluk kısmını oluşturan Yapısal Uyum Desteğinin tamamı serbest bırakılmıştır.

3.2. 2001 Yılı AB Mali Yardımları

2001 yılından ise, 167 milyon Avro'luk bölümü MEDA- II ve 47 milyon Avro' luk bölümü Türkiye' deki ekonomik ve sosyal gelişmenin desteklenmesi çerçevesinde olmak üzere, toplam 214 milyon Avro tutarında bir kaynak tahsis edilmiştir.¹⁰²

3.3. 2002 Yılı AB Mali Yardımları

2002 yılında Türkiye'ye, 126 milyon Avro tutarında bir kaynak tahsis edilmiştir.¹⁰³ 2002 yılı mali işbirliği programı kapsamında AB tarafından finanse edilecek projelerin yatırım bölümlerine, katılım öncesi mali yardımın kullanılmasına yönelik yeni esaslar çerçevesinde, Türkiye'nin yüzde 25 oranında katkı sağlaması gerekmektedir. Bu çerçevede, söz konusu proje paketine, Türkiye de 54 milyon Avro tutarında yerli katkı sağlamıştır.

¹⁰¹ 2000 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:10

¹⁰² 2001 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:11

¹⁰³ 2002 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:12

3.4. 2003 Yılı AB Mali Yardımları

2003 yılında Türkiye'ye, 144 milyon Avro tutarında bir kaynak tahsis edilmiştir.¹⁰⁴ Katılım öncesi mali yardım kuralları çerçevesinde, söz konusu proje paketine, Türkiye tarafından 78,3 milyon Avro tutarında yerli katkı sağlamıştır.

3.5. MEDA II Programı Kapsamında Krediler

MEDA II kapsamında Türkiye, AB'den 870.000.000 avro kredi sağlamıştır.¹⁰⁵

3.6. Özel Eylem Programı Kapsamında- Kredi

AB, adaylık sonrası dönemde, Türkiye'deki yatırım projelerinin desteklenmesi amacıyla 450 milyon Avro tutarında bir kredi imkanı sağlamıştır.¹⁰⁶

3.7. Katılım Öncesi Kolaylığı

Tüm aday ülkelere yönelik olarak 2000 – 2003 dönemi için öngörülen ve kamunun yanı sıra özel sektör kuruluşlarına da açık olan toplam 8,5 milyar Avro'luk “Katılım Öncesi Kolaylığı” Fonundan, aday ülke olarak Türkiye'nin de yararlanabilmesine imkan veren hukuki süreç, Avrupa Yatırım Bankası tarafından 15 Mayıs 2001'de tamamlanmıştır.

“Katılım Öncesi Kolaylığı” Fonundan her ülke için başlangıçta belirli tahsisatlar öngörülmemiş olup, tahsisatlar proje esasına göre ve ülkeler için herhangi bir kısıtlama olmaksızın, “ilk gelen-ilk faydalanır” esasına göre yapılmış olup, bu bağlamda 2002 yılında “Toyota Motor Fabrikasının Genişletilmesi” Projesi (Özel Sektör Kredisi) çerçevesinde 150.000.000 avroluk kredi kullanılmıştır.

¹⁰⁴ 2003 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:13

¹⁰⁵ MEDA II dönemi kullanılan krediler ile finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:14

¹⁰⁶ Özel Eylem Programı kapsamında krediler ile finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:15

3.8. 2004 Yılı AB Mali Yardımları

2004 yılında Türkiye'ye, 250 Milyon Avro tutarında bir kaynak taaahhüt edilmiş olup, 235.600.000 avroluk kısmı fiilen kullanmıştır.¹⁰⁷ Katılım öncesi mali yardım kuralları çerçevesinde, söz konusu proje paketine, Türkiye tarafından 94.170.260 Avro tutarında yerli katkı sağlamıştır.

3.9. 2005 Yılı AB Mali Yardımları

2005 yılında ise Türkiye'ye, 300 Milyon avro tutarında bir kaynak tahsis edilmiş olup, bu kaynak kapsamında gerçekleştirilen projelere 276 milyon avro fiili hibe sağlanmıştır.¹⁰⁸ Katılım öncesi mali yardım kuralları çerçevesinde, söz konusu proje paketine, Türkiye tarafından 141,1 avro tutarında yerli katkı sağlamıştır.

3.10 2006 Yılı AB Mali Yardımları

2006 yılında Avrupa Komisyonu tarafından ülkemize 500 milyon avro tutarında kaynak tahsis edilmiştir. Söz konusu kaynağa ilişkin programlama çalışmaları iki programlama dönemi içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, hazırlanan ilk programlama paketi içerisinde 24,5 milyon avro ulusal iç katkı olmak üzere 129,9 Milyon avro tutarında proje yer almıştır.¹⁰⁹

4. 2007-2013 AB MALİ YARDIMLARI VE TÜRKİYE PERSPEKTİFİ

Avrupa Komisyonu, Bulgaristan ve Romanya'nın da üye olmasıyla birlikte aday ülkelere yönelik gerçekleştirdiği adaylık dönemi mali yardım sistemini yeniden tasarlamış, olup, 2007-2013 döneminde katılım öncesi AB mali yardımları, Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance-IPA) olarak adlandırılan altında yürütecektir.

¹⁰⁷ 2004 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:16

¹⁰⁸ 2005 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:17

¹⁰⁹ 2006 Yılı AB Mali Yardımları kapsamında finanse edilen projelerin ayrıntılı listesi için Bkz. Ek:18

Programa ilişkin 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü 31 Temmuz 2006 tarihinde Topluluk Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. IPA'nın temel amacı, Topluluk müktesebatına uyum sağlamak amacıyla; aday ve potansiyel aday ülkelerin AB politikalarına ve standartlarına aşamalı olarak uyumunu sağlamak ve bu ülkeleri üyelik sonrasında faydalanılacak Yapısal Fonlara ve Uyum Fonuna hazırlamaktır. 11,468 milyar avro bütçeye sahip olan IPA Programı kapsamında, aday ve potansiyel ülkeler olmak üzere, iki kategori ülke tanımlanmıştır. Buna göre; Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya aday ülkeler ve Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek potansiyel ülkeler olarak belirlenmiştir.

Bu çerçevede IPA kapsamında yardımlar beş bileşen kapsamında ele alınmaktadır. Bunlar;

- (1) Geçiş dönemi desteği ve kurumsal yapılanma,
- (2) Sınır ötesi işbirliği,
- (3) Bölgesel kalkınma,
- (4) İnsan kaynaklarının geliştirilmesi,
- (5) Kırsal kalkınma

Tüzüğe göre, IPA programı kapsamında faydalanıcı ülkelere tahsis edilecek kaynaklar, Komisyon tarafından, çok yıllık olarak her bir aday ve potansiyel ülkeye ve her bir bileşen için ayrı ayrı belirlenecektir. Bununla birlikte, tahsis edilecek kaynaklar, yıllık olarak, ihtiyaç analizi, ilgili ülkenin fonları absorbe etme ve yönetim kapasitesi gibi faktörler dikkate alınarak gözden geçirilecektir.

Yapısal fonların adaylık dönemindeki yansımaları büyük ölçüde IPA'nın Bölgesel Kalkınma ve İnsan kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede,

öncelikli olarak IPA'nın Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenlere yönelik Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda 2007 – 2013 yıllarını kapsayacak şekilde Stratejik Çerçeve Belgesi hazırlanmıştır. Bu belge, söz konusu dönemde her iki bileşene ilişkin önceliklerimizi ortaya koymaktadır.¹¹⁰

1. Bileşen: Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma:

Finanse Edilen Proje Alanları:

- AB Müktesebatına uyum ve kurumsal yapılanma,
- Topluluk Programı ve Ajanslarına Katılım,
- Hukuk devletinin ve demokratik kurumların güçlendirilmesi,
- Kamu yönetimi ve ekonomik alandaki reformların desteklenmesi,
- İnsan Haklarının ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi,
- Sivil toplumun geliştirilmesi ile ilgili projeler öncelikli olarak finanse edilecektir.

2. Bileşen: Sınır Ötesi İşbirliği:

Finanse Edilen Alanlar:

- Ekonomik faaliyetleri canlandırıcı küçük ölçekli altyapı projeleri (çevre, turizm gibi alanlarda, sınır ötesi sosyal ve kültürel bağların kuvvetlendirilmesi)
- Ortak ekonomik ve çevresel planlamayı destekleyen teknik yardım hizmetlerinin sağlanması ile ilgili projeler öncelikli olarak finanse edilecektir.

3. Bileşen: Bölgesel Kalkınma:

Söz konusu bileşen kapsamındaki programlama çalışmaları, Ulaştırma, Çevre ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programları çerçevesinde yürütülmektedir.

¹¹⁰Devlet Planlama Teşkilatı, **AB-Türkiye Mali İşbirliği**, 2009 <http://www.abfonlari.gov.tr/2007-2013donemimaliyardimlar.html> (13.03.2009)

4. Bileşen: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

Söz konusu bileşen kapsamındaki programlama çalışmaları, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı başlığı altında yürütülmektedir.

5. Bileşen: Kırsal Kalkınma:

IPARD Planı ile ilgili hazırlıklar devam etmektedir. IPARD Planında öngörülen illerde IPARD ajansı sıfatıyla uygulama ve ödemelerden sorumlu Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun faaliyete geçmesi ile birlikte programlama çalışmaları başlatılacaktır. Bu nedenle, mevcut durumda 5. bileşene ilişkin bir programlama takvimi bulunmamaktadır.

Finanse Edilen Alanlar:

- Tarımsal işletmelerinin yeniden yapılandırılması ve yenilenmesi,
- Tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması,
- Kırsal altyapı,
- Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi,
- Üretici grupları,
- Çevre dostu üretim metotları,

TABLO 45: 2007-2012 DÖNEMİ TÜRKİYE'YE YÖNELİK AB MALİ YARDIMLARI
PERSPEKTİFİ
(Milyon Avro)

Bileşenler	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	252.2	250.2	233.2	211	230.6	250.9
Sınır Ötesi İşbirliği	6.6	8.8	9.4	9.6	9.8	9.9
Bölgesel Kalkınma	167.5	173.8	182.7	238.1	291.4	350.8
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	50.2	52.9	55.6	63.4	77.6	89.9
Kırsal Kalkınma	20.7	53	85.5	131.3	172.5	197.9
TOPLAM	497.2	538.7	566.4	653.7	781.9	899.5

Kaynak: AB Ekonomik ve Sosyal Uyum Fonları, 2007-2013 Mali Yardımları,

<http://www.abfonlari.gov.tr/2007-2013donemimaliyardimlar.html>

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Avrupa –Akdeniz Ortaklığı’nın temellerinin atıldığı 1995 Barselona Deklarasyonu ile birlikte izleyen süreçte AB tarafından Akdeniz Ülkelerine yönelik mali yardımlar 1995-2006 dönemi için MEDA I-II Programları ile sağlanmış, 2007-2013 dönemi için ise MEDA kaldırılarak mali yardımların Avrupa Komşuluk Politikası (ENPI) kapsamında Ulusal Programlar (NIP) aracılığı ile tahsis edileceği hükme bağlanmıştır.

Bu bağlamda; çalışmamızda inceleme konusu yapılan; finanse edilen plan ve projeleri ile miktarları ayrıntıları ile incelenen ülkelere ilişkin mali yardımların Türkiye özelinde analizinin yapılması önem arz etmektedir.

Aşağıdaki tabloda öncelikli olarak MEDA döneminde Akdeniz ülkelerinin AB’den aldıkları mali yardımların yıllık ortalaması, kişi başına düşen miktarları bulunmaktadır:

**TABLO 46: 1995 – 2006 DÖNEMİ KİŞİ BAŞINA DÜŞEN AKDENİZ ÜLKELERİNE
YÖNELİK AB MALİ YARDIMLARI**

(Milyon Avro)

	FAS	MISIR	TUNUS	ÜRDÜN	FİLİSTİN	CEZAYİR	LÜBNAN	SURİYE
NÜFUS (2000 yılı)	28.7	63.8	9.6	5	3	30.6	3.5	16.1
GSYİH (Kişi Başı)	1217	1490	2210	1680	1381	1590	4810	990
TOPLAM MEDA I YARDIMLARI 1995-1999	644	685	431	257	106	164	182	107
<u>MEDA I YILLIK ORTALAMA YARDIM</u>	129	137	86	51	21	33	36	21
MEDA II YARDIMLARI 2000-2004	632	353	328	204	397	201	77	127
MEDA II ULUSAL EYLEM PLANI (NIP) 2005-2006	275	243	144	110		106	50	80
MEDA II 2000-2006 YARDIMLARI	907	596	472	314		307	127	207
<u>MEDA II YILLIK ORTALAMA YARDIM</u>	130	85	67	45		44	18	30
MEDA I + MEDA II TOPLAM*	1541	1271	903	571		471	309	314
MEDA I <u>KİŞİ BAŞI</u> YILLIK ORTALAMA YARDIM MİKTARI	4.49	2.15	8.99	10.28	7.05	1.07	10.41	1.32
MEDA II <u>KİŞİ BAŞI</u> YILLIK ORTALAMA YARDIM MİKTARI	4.52	1.33	7.02	8.97		1.43	5.18	1.84
MEDA I-II <u>KİŞİ BAŞI</u> YILLIK ORTALAMA YARDIM MİKTARI	4,50	1,74	8,00	9,62		1,25	7,79	1,58

* Tabloda, MEDA I ve MEDA II Programlarına dahil olmayan İsrail yer almamaktadır.

Kaynak: European Commission, **Euro MED Report, Regional Strategy Paper (2007-2013) and Regional Indicative Programme (2007-2010) For The Euro-Mediterranean Partnership**, s.55
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_euomed_rsp_en.pdf , (24.02.2008)

Görüleceği üzere; 1995-2006 MEDA I ve MEDA II dönemi toplam AB mali yardımlarında Fas (1541 milyon), Mısır (1271 milyon), Tunus (903 milyon) ve yıllık ortalama yardım miktarlarında yine Fas (129,5 avro), Mısır (111 avro) ve Tunus (76,5avro) payına en fazla yardım alan ülkeleri oluşturmaktadır.

Esas değerlendirme kriteri olan kişi başına düşen yardım ortalamasında (MEDA I-II) Ürdün (9,62 avro) en çok yardım alan ülkedir. AB mali yardımlarından en çok faydalanan

lkeler sıralamasında rdn sırası ile Tunus (8,00 avro) ve Lübnan (7,79 avro) izlemektedir.

Aşağıda 1995-2006 dönemi için Akdeniz ülkelerine yönelik mali yardım miktarlarının aynı dönemde Türkiye ile karşılaştırılması için Tablo 43de Trkiyeye tahsis edilen mali yardım miktarları verilmektedir:

**TABLO 47: 1995-2006 DÖNEMİ TÜRKİYE'NİN
AB'DEN SAğLADIğI MALİ YARDIMLAR**

	DÖNEM	HİBE	YIL BAşINA HİBE	Kİşİ BAşINA HİBE
Türkiye (2000 Nüfusu:67,8 milyon)	06.03.1995- Aralık1999	381	76	1,1
	2000-2004	943	188	2.6
	2005	300	300	4
	2006	500	500	6.9
	2000-2006 Dönemi	1.743	249	3,6

Kaynak: Nurettin Bilici, **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.131, 142

Yukarıda verilen tablo değerleri çerçevesinde, Türkiye MEDA dönemi mali yardımlarından 1995-1999 dönemi için faydalanmış olup sırası ile 1996da 33, 1997de 70, 1998de 132, 1999da 140 milyon avro civarında yardım sağlamıştır. 2000 yılı itibariyle 67,8 milyon nüfusa sahip¹¹¹ ülkemiz için AB'nin 1995-1999 dönemi için tahsis ettiği yardımların yıllık ortalaması 75 milyon avro düzeyinde kalmış olup, bu miktarın kişi başına düşen kısmı ise 1,1 avro düzeyindedir. Diğer bir ifade ile 1995-1999 döneminde ülkemizde kişi başına düşen AB mali yardım miktarında Lübnan (10,41 avro), Ürdün (10,28 avro) gibi ülkeler yaklaşık 8 katımıza yakın mali yardım sağlamışlardır. Türkiye, kişi başı ortalama yardım miktarında Suriye (1,32 avro) ile eř düzeyde kalırken, sadece Cezayir'i (1,07 avro) ile geride bırakabilmiştir.

¹¹¹ Devlet İstatistik Enstitüsü, **2000 Genel Nüfus Sayımı**, <http://www.die.gov.tr/nuts/81d3.xls>

2000-2006 dönemi için Türkiye’de kişi başı AB mali yardımları, 1995-1999 dönemine göre artış göstererek 3,6 avro düzeyinde gerçekleşmiştir. Kuşkusuz bu yardımların artmasında Türkiye’ye Aralık 1999 Helsinki Zirvesi’nde adaylık statüsü verilmesinin olumlu etkileri olmuştur, ancak söz konusu 7 yıllık periyotta ülkemize verilen ve nihai 3,6 avroluk kişi başı mali yardım; AB’nin adaylık değil sadece komşuluk ilişkisi içerisinde olduğu Akdeniz ülkelerine yönelik Ürdün (9,62), Tunus (8), Lübnan (7,79) kişi başı mali yardım miktarları ile karşılaştırıldığında oldukça azdır. Söz konusu 3 ülkenin üçte biri düzeyinde seyreden kişi başı mali yardım payımızda Fas dahi (4,5) ülkemizden % 30 fazla yardım sağlamıştır.

Akdeniz ülkelerine yönelik MEDA I-II dönemi AB mali yardımlarının genel ortalaması ise 4,92 avro düzeyinde gerçekleşmiştir.

2007-2010 dönemi içerisinde AB’nin Akdeniz ülkelerine tahsis ettiği toplam ve yıllık ortalama mali yardımlarında Fas, Mısır ve Tunus en çok mali yardım alan ülkeleri teşkil ederken; Suriye, Lübnan ve Cezayir en az payı alan ülkeler olmuştur. Kişi başına düşen yardım miktarında 1995-2006 dönemine kıyasla 2007-2010 döneminde en çok artış sağlayan ülke % 46’lık artış ve 7,79 ‘dan 11,4 avroya çıkan payı ile Lübnan olmuştur.

Yine Ürdün % 20 ‘lik artış sağlayarak 9,62’den 11,5 avroya yükselen kişi başı geliri ile AB mali yardımlarından en çok fayda sağlayan ülke olarak lider pozisyonunu devam ettirmiştir.

Aynı dönemde Türkiye’ye yönelik 2254 milyon avro mali yardım sayesinde ülkemiz 1995-2006 dönemine göre yararlandığı mali yardım miktarını Akdeniz Ülkelerine kıyasla oldukça arttırmıştır.

Söz konusu yardımlara ilişkin tablo aşağıda sunulmaktadır:

**TABLO 48: 2007-2010 DÖNEMİ TÜRKİYE VE AKDENİZ ÜLKELERİNE
SAĞLANAN AB MALİ YARDIMLARI**
(Milyon Avro)

	FAS	MISIR	TUNUS	ÜRDÜN	CEZAYİR	LÜBNAN	SURİYE	TÜRKİYE
Nüfus (2007)	30.8	75.5	10.2	5.7	33.8	4.1	19.8	70.4
2007-2010 Mali Yardım Miktarı*	654	558	300	265	220	187	130	2254
Yıllık Ortalama Yardım	163.5	139.5	75	66	55	46.75	32.5	563.5
Kişi Başına Yardım	5.3	1.8	7.3	11.5	1.6	11.4	1.6	8

*Tablo içerisinde, yüksek ekonomik gelişmişliği nedeniyle 2007-2010 dönemi için sadece 8 milyon avro yardım tahsis edilen İsrail'e yer verilmemiştir.

Kaynak: Tez çalışması içindeki verilerle oluşturulmuştur.

2007-2010 döneminde ülkemize tahsis edilen mali yardımlardaki artışın ve kişi başına düşen rakamın 8 avroya çıkmasının en büyük nedeni AB'nin Türkiye'ye 1999'da adaylık statüsü vermesidir. Avrupa Komisyonu ülkemizin de dahil olduğu aday ülkelere yönelik gerçekleştirdiği adaylık dönemi mali yardım sistemini yeniden tasarlamış olup, 2007-2013 döneminde katılım öncesi yardımları, Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (IPA) aracılığı ile yürütecektir.

Her ne kadar ülkemize yönelik yardımlarda artış olsa da kişi başına düşen mali yardım miktarında 8 avroluk Türkiye payına karşılık, Ürdün 11,5 avro ve Lübnan 11,4 avro ile halen önümüzde yer almaktadır.

Akdeniz ülkelerine yönelik 2007-2010 dönemi AB mali yardımlarının genel ortalaması ise 5,78 avro düzeyinde gerçekleşmiştir.

AB mali yardımlarının Akdeniz ülkeleri için kişi başına düşen ortalama yardım miktarı MEDA I-II döneminde 4,92 avro ve 2007-2010 döneminde 5,78 avro olmak üzere 1995-2010 dönemi 5,35 avro düzeyinde gerçekleşmiştir.

Akdeniz Ülkelerinin AB ile ortaklığının başladığı 1995 Barselona Deklarasyonu'ndan bu yana geçen 14 yıllık sürede en az yardım alan Suriye ve Cezayir'in kişi başı mali yardım miktarının dahi 1,5 avro düzeyinde olduğu bir portrede Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin başladığı 1963 yılından bu yana geçen 46 senede AB ile mali işbirliğinde oldukça gerilerde kaldığı aşıkardır. Bu itibarla, 1963'den beri 46 yıllık süreçte ülkemize tahsis edilen mali yardımların azlığı ve AB'nin mali işbirliği açısından Türkiye'ye yönelik bakış açısı her zaman eleştiri konusu olmaktadır.

Kuşkusuz bu eleştirilerin haklılık payı bulunmaktadır. Zira 1963-2005 yılları arasında 42 yılda verilen 1,7 milyar avro mali yardım ve 70 milyonu aşkın nüfusumuza oranla kişi başı düşen 0,5 avro miktar tartışma konusu yapılmayacak düzeyde az olup, söz konusu dönem AB ile mali işbirliğinde kayıp yıllar olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'ye tahsis edilen mali yardımların 2006-2010 döneminde, 1963-2005 dönemine göre oldukça arttığı ve bu dönemde 2754 milyon avro toplam mali yardım tahsis edildiği, kişi başına düşen mali yardım miktarının ise 7,8 avro düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir.

Sonuç itibariyle Türkiye'ye yönelik mali yardımların 1963-2010 dönemi için kişi başına düşen miktarı 4,15 avro seviyesinde kalmıştır. Bu rakam Akdeniz ülkeleri için kişi başına düşen genel ortalama olan 5,35 avronun altındadır.

Yarım asırlık AB üyesi olma yolunda çabalayan ve aday statüsü verilen ülkemiz için tahsis edilen mali yardımlar ile Akdeniz havzasında yer alan ancak genelde Kuzey Afrika ve

Ortadoğu ülkesi olarak bilinen, AB ile üyelik değil sadece iyi komşuluk ilişkileri bulunan Akdeniz Ülkelerine yönelik yardımlar kıyaslandığında Türkiye'nin mağdur edildiği düşünülebilir.

Ancak bu mağduriyetin sebeplerinin AB'nin sadece Türkiye'ye önyargılı davrandığı şeklindeki bir bakış açısında aranması da doğru değildir. Hali hazırda yapılması gereken, mali işbirliğinde geçmişte kalanlardan dersler çıkararak geleceği yönelik mali perspektife odaklanmak ve muhtemel kazanımları değerlendirmektir.

Bu amaçla, 2007-2013 yılları arasındaki dönemde 11,468 milyar avro bütçeye sahip olan IPA Programı ülkemiz için önemli bir fırsattır. Bu program kapsamında aday ülkeler olarak Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya'ya; potansiyel aday ülkeler olarak Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek'e tahsis edilecek mali yardımlar için bu ülkeler arasında 11,5 milyar avroluk yardım bütçesinden en büyük mali yardımı almak amacıyla yoğun bir proje rekabetinin yaşanacağı unutulmamalıdır.

AB tarafından tahsis edilen mali yardımlar esas itibariyle proje bazlı verilmektedir. Dolayısıyla AB mali yardımları için ülkemizin ihtiyaç duyduğu hangi proje ve programların ortaya konulması gerektiği hususunun dikkatli bir biçimde ele alınması önem arz etmektedir. Aksi takdirde gerekli planlamaların yapılmadığı durumlarda projelerin tamamlanmadan sonlandırılması, projelerin ilk tahminlemeden daha maliyetli olması, tamamlanamayan projelere ekstra zaman ve emek harcanması gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu itibarla, bir projenin uluslararası proje yönetim esasları için evrensel geçerliliği olan "Proje Yönetim Ofisi" (PMI-Project Management Institute) ve "Proje Yönetim Metodolojisi" (Project Management Methodology) esaslarına göre düzenlenmesi, doğru sonuçların alınması için gereklidir.

Anılan gerekçelerle izleyen süreçte doğru projeler üretilmesi, yürütülmesi ve başarılı şekilde sonuçlandırılması adına Türkiye'nin AB ile olan mali işbirliğinde proje yönetim metodolojisi esasları içerisinde hareket edilmeli, hedef ve önceliklerine planlanan bütçe dahilinde zamanında ulaşmak adına, proje yönetim sistematığını yaymayı hedefleyen fonksiyonel yönetim birimleri oluşturmalıdır.

KAYNAKÇA

ARAKON, Maya. **Avrupa Akdeniz Ortaklığı Mali Aracı MEDA ve Türkiye**, İKV Yayınları, Sayı 169, 2002

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, **Barselona Süreci**, http://min.avrupa.info.tr/QA/forum/viewthread.php?lang=1&forum_id=117&thread_id=3776 (16.07.2008)

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, **Avrupa Komşuluk Politikası ve Akdeniz Ülkeleri**, http://min.avrupa.info.tr/QA/forum/viewthread.php?lang=0&forum_id=117&thread_id=3783

Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 5. baskı, Ankara, 2002,

Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Komşuluk Politikası Temel Unsuru ve Amaçları**, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/AB/SanayiSektorDb/ABKomsuluk.doc>

BİLİCİ, Nurettin. **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri (Genel Bilgiler, İktisadi-Mali Konular, Vergilendirme)** Seçkin Yayınları, Üçüncü Baskı, Ankara, 2007

Communication from the Commission, **Building Our Common Future**, February 2004 [COM(2004) 101]; Financial Perspectives 2007 to 2013, 14.7.2004, [COM(2004) 487]

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the **Instruments for External Assistance under the Future Financial Perspective 2007-2013**, Brussels, 29.9.2004, COM(2004) 626 final

Council Regulation (EC) No 2698/2000 of 27 November 2000, **Amending Regulation (EC) No 1488/96 on financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership**, OJ NO. L 311, 12/12/2000 pp.1-8

Council Regulation (EC) No 2500/2001 of 17 December 2001 on **Concerning preaccession financial assistance for Turkey and amending Regulations (EEC) No 3906/89, (EC) No 1267/1999, (EC) No 1268/1999 and (EC) No 555/2000**, Official Journal L 342 ,27/12/2001 P. 0001 – 0005

Council Regulation (EC) No 1488/96, of 23 July 1996 on **Financial and technical measures to accompany (MEDA) the reform of economic and social structures in the framework of the Euro-Mediterranean partnership**, OJ NO. L 189, 30/07/1996 pp.1-9

Council Regulation (EC) No 1638/2006 of 24 October 2006 **Laying Down General Provisions Establishing A European Neighbourhood And Partnership Instrument**, OJ L 310,

European Commission, **Euro-MED Report, Regional Strategy Paper (2007-2013) and Regional Indicative Programme (2007-2010) For The Euro-Mediterranean Partnership**

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_euromed_rsp_en.pdf

European Commission, Staff Working Document, **Qualitative Assessment of the Reform of External Assistance**, Brussels, 11.7.2005, SEC(2005) 963

European Commission, **Towards a new Mediterranean Policy** - November 23rd 1989 – SEC (89) 1961 –Commission Communication to the Council

European Commission, **European Neighbourhood & Partnership Instrument, Cross Border Cooperation, Strategy Paper 2007-2013, National Indicative Programme, 2007-2010**.2004

http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_cross-border_cooperation_strategy_paper_en.pdf

European Commission, **EuroMed, Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities**, 2005,

http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf

European Commission, **EuroMed, Euro-Mediterranean Partnership and MEDA Regional Activities**, 2005

http://www.euromedtds.org/laws_regulation/meda%20regional%20activities.pdf

European Commission, **Annual Report of the Meda Programme**, 2000

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/CAFRAD/UNPAN003120.pdf>

European Parliament, **European Parliament resolution of 21 June 2007 on MEDA and financial support**, [http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//EN)

[//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//EN](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//EN)

European Commission, **Tenth Anniversary of the Euro-mediterranean Partnership**, 2005

http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/barcelona_10/docs/10th_comm_en.pdf

European Commission, External Trade and Trade Issues, **Bilateral Trade Relations, Algeria 2009** http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/algeria/index_en.htm

European Commission, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Algeria 2009**

<http://www.euromedinfo.eu/site.156.content.en.html>

European Commission, **Algeria Strategy Paper 2007-2013 National Indicative Programme, 2007-2010**. 2004, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_algeria_en.pdf

European Commission, Europeaid, **External Cooperation Programmes, Algeria 2009**,

http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/algeria/algeria_en.htm

European Commission, **Bilateral Trade Relations, Morocco 2009**

http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/morocco/index_en.htm

European Commission The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Morocco 2009**

<http://www.euromedinfo.eu/site.161.content.en.html>

European Commission, European Neighbourhood Policy, **Morocco Country Report, 2004**,
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/morocco_enp_country_report_2004_en.pdf

European Commission, Europeaid, **External Cooperation Programmes, Morocco 2009**,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/morocco/morocco_en.htm

European Commission, **External Trade and Trade Issues, Palestine 2009**
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/palestine/index_en.htm

European Commission The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Palestine**
<http://www.euromedinfo.eu/site.165.content.en.html?PHPSESSID=ff196b3ea3fb4f0f30d4495441e76dfe>

European Commission, Europeaid, **External Cooperation Programmes, Palestine 2009**,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/occupied_palestinian_territory/occupied-palestinian-territory_en.htm

European Commission, **Israel Strategy Paper 2007-2013, National Indicative Programme, 2007-2010**. 2004. http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_israel_en.pdf

European Commission , External Trade and Trade Issues, **Bilateral Trade Relations, Israel 2009** , http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/israel/index_en.htm

EuroMed, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Israel 2009**
<http://www.euromedinfo.eu/site.158.content.en.html>

European Commission, External Trade and Trade Issues, **Bilateral Trade Relations, Lebanon 2009**, http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/lebanon/index_en.htm

Euro-Med, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Lebanon 2009**
<http://www.euromedinfo.eu/site.160.content.en.html>

European Commission, **External Cooperation Programmes, Lebanon 2009**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/lebanon/lebanon_en.htm

European Commission, **Lebanese Republic Country Strategy Paper 2007-2013 and National Indicative Programme, 2007-2010**
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_lebanon_en.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/october/tradoc_136439.pdf

European Commission, **External Trade and Trade Issues, Egypt 2009**,
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/egypt/index_en.htm

European Commission, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Egypt 2009**
<http://www.euromedinfo.eu/site.157.content.en.html>

European Commission, **Egypt Country Strategy Paper 2007-2013**
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_egypt_en.pdf

European Commission, **ENPI Country Report for Egypt**, SEC (2005) 287,
http://www.eu-delegation.org.eg/en/cr_egypt.pdf

European Commission, Euromed Partnership, **Egypt Country Strategy Paper 2002-2006, National Indicative Programme 2002-2004**,
http://ec.europa.eu/external_relations/egypt/csp/02_06_en.pdf

European Commission, **External Cooperation Programmes, Egypt**,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/egypt/egypt_en.htm

European Commission, **Bilateral Trade Relations, Syria 2009**,
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/syria/index_en.htm

European Commission, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Syria 2009**
<http://www.euromedinfo.eu/site.162.content.en.html>

European Commission, EuropeAid, **External Cooperation Programmes, Syria**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/syria/syria_en.htm

European Commission, Euromed Partnership, **Syria Country Strategy Paper 2002-2006, National Indicative Programme 2002-2004**,
http://ec.europa.eu/external_relations/syria/csp/02_06_en.pdf

European Commission, **External Cooperation Programmes, Syria 2009**,
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/syria/syria_en.htm

European Commission, **External Trade and Trade Issues, Tunisia 2009**,
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/tunisia/index_en.htm

European Commission, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Tunisia**
<http://www.euromedinfo.eu/site.163.content.en.html>

European Commission, **External Cooperation Programmes, Tunisia 2009**
http://ec.europa.eu/europeaid/where/neighbourhood/country-cooperation/tunisia/tunisia_en.htm

European Commission, **External Trade and Trade Issues, Jordan 2009**
http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/jordan/index_en.htm

EuroMed, The EuroMed Partnership, **Partner Countries, Jordan 2009**
<http://www.euromedinfo.eu/site.159.content.en.html>

European Commission, **Jordan ENP Country Report**, 2004
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/jordan_enp_country_report_2004_en.pdf

European Commission, Euromed Partnership, **Jordan Country Strategy Paper (2002-2006) & National Indicative Programme (2002-2004)**
http://ec.europa.eu/external_relations/jordan/csp/02_06_en.pdf
<http://www.coppem.org/backoffice/downloadEuro/Eu-Jordan.pdf>

European Commission, Press Release, “**MEDA: over €700 million in 2004 to support the EU’s Mediterranean partners**”
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/04/276&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

European Commission, Euromed Partnership, **Jordan National Indicative Programme 2005-2006**, http://ec.europa.eu/external_relations/jordan/csp/nip_05_06_en.pdf

European Commission, Euromed Partnership, **Jordan Country Strategy Paper 2007-2013, National Indicative Programme 2007-2010**,
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_csp_nip_jordan_en.pdf

Devlet Planlama Teşkilatı, **AB-Türkiye Mali İşbirliği**, 2009
<http://www.abfonlari.gov.tr/2007-2013donemimaliyardimlar.html>

FEATHERSTONE, Kevin. **The Mediterranean Challenge: Cohesion and External Preferences, The European Community and The Challenge of The Future**, London, 1990

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), **Avrupa Birliği’nin Katılım Öncesi Mali Aracı IPA ve Türkiye**, İKV Yayınları No:222 İstanbul, Kasım 2008

KARABACAK, Hakan. “**Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye ile Mali İşbirliği**”, Maliye Dergisi, Sayı 146, Ankara, 2004,

KUTLU, Melahat **Avrupa Akdeniz Ortaklığı**, ATAUM Yayınları, Ankara, 1997

MOUSSIS, Nicholas. **Guide to European Policies**, 10th revised edition, European Study Service, Belgium, 2004,

ODABAŞI, Arzu. **Türkiye’ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları**, İKV Yayınları No:180, İstanbul, Haziran 2004

Worldbank, **Algeria Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/dza_aag.pdf (Algeria)

Worldbank, **Egypt Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/egy_aag.pdf (Egypt)

Worldbank, **Jordan Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/jor_aag.pdf (Jordan)

Worldbank, **Israel Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N

Worldbank, **Lebanon Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/lbn_aag.pdf (Lebanon)

Worldbank, **Morocco Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/mar_aag.pdf (Morocco)

Worldbank, **Palestine Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N

Worldbank, **Syria Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/syr_aag.pdf (Syria)

Worldbank, **Tunisia Data Profile**, 2009, http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreports/ViewSharedReport?&CF=1&REPORT_ID=9147&REQUEST_TYPE=VIEWADVANCED&HF=N&WSP=N
http://devdata.worldbank.org/AAG/tun_aag.pdf (Tunisia)

EKLER

Ek 1: Birinci Mali Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları—175.000.000 ECU (Kredi)

Proje Adı	Kredi Tutarı ECU
Kamu Kesimi Projeleri:	
Fırat Nehri üzerinde Keban Barajı ve Hidroelektrik Santralı yapımı ve üretilen elektriği Ankara ve İstanbul'a taşıyan nakil hattı –DSİ-TEK	30.000.000
Keban Projesine ek kredi	10.000.000
Sakarya Nehri üzerinde Gökçekaya Barajı ve Hidroelektrik Santralı yapımı –DSİ	7.300.000
Gökçekaya-Seyitömer İzmir yüksek gerilim enerji nakil hattı yapımı -TEK	7.600.000
Antalya'da Kovada Gölü civarında elektrik santralı yapımı - DSİ	5.000.000
İstanbul Boguz Köprüsü Üçüncü Haliç Köprüsü ve Çevre Yolu yapımı - KGM	20.000.000
Demiryolları dizelizasyon programı birinci bölümü,10 dizel lokomotif alınması ve 50'sinin Türkiye'de imal ve montajı - TCDD	11.000.000
Gediz vadisinin sulanması ve geliştirilmesi – DSİ TOPRAKSU	15.000.000
Samsun'da suni gübre fabrikası yapımı - Azot Sanayi T.A.Ş.	5.600.000
İzmit, Yarımca'da sentetik kauçuk fabrikası yapımı - Petkim Kauçuk A.Ş	9.294.415
Zonguldak, Çaycuma'da kağıt hamuru ve kraft kağıdı fabrikası yapımı SEKA-Çaycuma Müessesesi	10.300.000
Muğla ,Dalaman'da kağıt hamuru,kağıt ve karton fabrikası yapımı SEKA-Dalaman Müessesesi	14.000.000
Kamu Kesimi Proje Toplamı	145.094.415
Özel Sektör Projeleri:	
İzmit'te çelik tel fabrikası ve kablo imalathanesi - Çelik Halat ve Tel Sanayi A.Ş.	1.500.000
İstanbul'da elektrikli ev aletleri yapan bir fabrikanın emaye hattı yapımı - Arçelik-Emaye	245.000
İzmit'te çelik boru fabrikasının genişletilmesi - Mannesman-Sümerbo-ak Boru End. A.Ş	430.000
İstanbul'da saç levha üreten bir fabrikanın genişletilmesi ve modernizasyonu Çelik Endüstrisi AŞ	700.000
İstanbul'da alüminyum profil üreten bir fabrikanın genişletilmesi ve modernizasyonu Aksan Metal Sanayi ve Tic.A.Ş	420.000
Bir önceki projeye ek	68.500
İstanbul'da Kartal Çimento fabrikasının genişletilmesi - Anadolu Çimentoları A.Ş	2.250.000
İzmit Hereke'de çimento fabrikası - Nuh Çimento Sanayii A. Ş.	2.500.000
İstanbul Büyük çekmece'de çimento fabrikasının genişletilmesi - Akçimento Ticaret A. Ş.	699.661
İsparta'da kaplama levhaları üreten bir fab. yapımı -Orman Mahsûlleri EntegreSan.Tic.A.Ş.	1.200.000
İstanbul'da bir kontrplak fabrikasının modernizasyonu - Yeni Kontrplak A. Ş.	358.000
İstanbul, Çayırovada pencere camı fab. genişletilmesi -Türkiye Şişe ve Cam Fab.A.Ş	2.125.000
Bursa 'da bir naylon fabrikasının genişletilmesi - Sentetik İplik Fab.A.Ş. (Sifaş I)	1.300.000
Bursa 'da bir fabrikaya naylon iplik üreten bir ünite eklenmesi- Sifaş II	2.000.000
Bursa'da Sentetik iplik tesisinin genişletilmesi -Sifaş III	450.000
İstanbul'da kurşun kalem fabrikası yapımı - Adel Kalemcilik Tic.ve San. A.Ş.	550.000

İstanbul İstinye'de bir kibrit fabrikasının genişletilmesi -Türkiye Endüstri ve Tic.A.Ş.	350.000
İstanbul'da antibiyotik üreten bir fab. yapımı - Antibiyotik ve İlaç Hammaddeleri A.Ş	467.000
İstanbul'da ftalik anhidrid üreten bir fabrikanın yapımı - Plastifay Kimya Endüstrisi A.Ş	525.000
İzmit'te akrilik iplik tesisi yapımı - Aksa Akrilik Kimya San. A.Ş.	5.000.000
İzmit'te akrilik iplik üretiminde kullanılan sıvı azot üretimi ünitesi eklenmesi- Aksa Akrilik Kimya San.A.Ş	171.339
İstanbul Gebze'de el aletleri tesisleri yapımı -Aftaş El Aletleri Dövme Çelik San.A.Ş.	415.500
İstanbul Kartal'da bağlama elemanları üreten bir tesisin modernizasyonu ve genişletilmesi Haymak Döküm ve Fitting San. ve Tic. A.Ş	251.000
İstanbul'da elektrik malzemeleri üreten bir fab. yapımı- Kaleporselen Elektronik San.A.Ş.	301.500
İzmit'te elektrik ampulü üreten bir fabrikanın yapımı - Birleşik Aydınlatma Sanayi AŞ.	844.000
İzmir'de pamuklu kumaş üreten bir fab. modernleştirilmesi - Taç Sanayi ve Tic.A.Ş.	190.000
Adana'da bir pamuklu tekstil fab. modernizasyonu ve yeni dokuma tesislerinin eklenmesi Güney Sanayi ve Tic. İşl. .A.Ş	395.585
İstanbul'dadır tekstil fab. pamuk artıklarını işleyen bir ünite yapımı-Mensucat Santral A.Ş.	720.000
İstanbul Bakırköy'de sentetik iplik fab.sı genişletilmesi- Aksu İplik ve Dokuma Fab.A.Ş.	450.000
Çanakkale Biga'da konsantre domates salçası üreten bir fabrikanın yapımı Demirci Konserveçilik A.Ş.	438.500
İstanbul Gebze'de oluklu mukavva ve mukavva kutu üreten bir fabrika yapımı Mukavva San.ve Tic.A.Ş.	740.000
İzmit'te karton fabrikası yapımı - Kartonsan Karton San.ve Tic.A.Ş.	1.350.000
İzmit'te bir lastik fabrikasının genişletilmesi - Türk Pirelli Lastikleri A.Ş.	500.000
Özel Sektör Projeleri Toplamı	29.905.585
I.MALİ PROTOKOL TOPLAMI	175.000.000

**Ek 2: İkinci Mali Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB
Mali Yardımları- 220.000.000 ECU (Kredi)**

Proje Adı	Kredi Tutarı ECU
Kamu Kesimi Projeleri	
Afşin Elbistan'da linyit kömürleri termik santralı entegre projesi I TKİ-TEK	58.000.000
Afşin Elbistan linyit yatağı açılması ve termik santral yapımı entegre projesi II TKİ-TEK	19.000.000
TCDD Dizelizasyon Programı ikinci bölümü 40 dizel lokomotif imal ve montajı - TCDD	23.500.000
İstanbul- Adapazarı demiryolunun elektrifikasyonu ve 15 elektrikli lokomotif satın alınması -TCDD	4.350.000
Türk Hava Yolları iç hatlar modernizasyonu için 5 adet Fokker uçağı satın alınması-THY	8.650.000
Gediz vadisi sulama ve geliştirme programının ikinci bölümü Gediz II Projesi DSİ TOPRAKSU	10.000.000
Berdan Sulama Projesi - DSİ	11.000.000
İzmit Yarımca'da sentetik kauçuk üretecek bir fab. yapımı. Ek finansman Petkim Kauçuk A.Ş.	6.400.000
Silifke yakınlarında bir kağıt hamuru ve kraft kağıdı fabrikası ile tomruk kesim ünitesi yapımı – SEKA Akdeniz Müessesesi ve Orman Bakanlığı	20.000.000
Bir önceki projeye ek	5.000.000
Muğla Dalaman'da kağıt hamuru kağıt ve karton fabrikası yapımı projesine ek SEKA Dalaman Müessesesi	6.300.000
Ön yatırım çalışmalarının ve teknik yardımlarının finansmanı için Türk Hükümeti aracılığı ile kamu sektörüne verilen kredi	2.015.000
TEK ile Avrupalı bir teknik müşavir arasında akdedilen teknik yardım sözleşmesi	60.000
SEKA Kağıt fabrikaları teknik personelinin eğitimi için yabancı müşavir alınması	270.000
Ankara- İstanbul Karayolunun İzmit -Adapazarı bölümü mühendislik çalışması	400.000
Kamu Kesimi Proje Toplamı	174.945.000
Özel Sektör Projeleri	
Bolu Göynükte traverten istihracı v Kireç fabrikası yapımı Göksan Göynük Kalkan Yapı San. A.Ş.	765.000
Bursa'da Emaye hammaddesi frit üretecek bir fabrikanın yapılması Özmay Emaye Hammaddeleri San. A. Ş.	508.000
İstanbul Kartal'da alimünyum parça üreten bir fabrikanın genişletilmesi Elba Basınçlı Döküm San. A.Ş.	258.807
Yozgat'ta çimento üretecek bir fabrikanın yapımı YİBİTAŞ Yozgat İşçi Birliği İnş. Malz..Tic. ve San. A.Ş.	6.260.887
Manisa'da prefabrik konut elemanları üretecek ve montajını yapacak bir fab. kurulması Betonsan Konut San. va Tic. A.Ş.	1.495.478
Eskişehir'de yaş sistemle çimento üreten bir tesise kuru sistemle çalışacak bir ünite eklenmesi - Eskişehir Çimento Fabrikası T.A.Ş.	2.060.000
Sakarya Hendekte kereste ve parke üreten bir tesise mobilya üretim ünitesi eklenmesi Tamsan Tomruk ve Ağaç Mam. San. A.Ş.	690.000
Uşak Banaz'da karofayana üretecek bir fabrika yapımı - Upaş Uşak Eloktroporselen A.Ş.	1.129.380

Kütahya'da porselen yemek takımı üreten bir fabrikanın yapımı Kütahya Porselen ve Gıda San. A.Ş.	1.125.000
Çanakkale Çan'da seramik ve duvar karosu üreten bir tesisin genişletilmesi Kalebodür Seramik San. A.Ş.	758.000
Muğla Yatağan'da rafine yağ sabun ve gliserin üretecek bir fabrika yapımı Anadolu Sabun Yağ San ve Tic. A.Ş.	1.060.000
Bursa'da sentetik iplik ve elyaf üreten bir tesise yeni üniteler ilavesi Sifaş Sentetik İplik Fab. A.Ş.	3.500.000
İstanbul'da ilaç aktif hammaddeleri üreten bir fabrikanın genişletilmesi FAKO ilaçları A.Ş.	368.179
Erzincan'da serbest boru üretecek bir fabrikanın yapımı Doğusan Asbest Boru ve Yapı Ger. Tic.ve San. A.Ş.	1.028.821
Rize'de çay paketlenmesinde kullanılacak teneke kutu üretecek bir fabrika yapımı Çaysan Doğu Karadeniz Çay Entegre San. A.Ş.	1.267.489
Konya'da ambalaj için alüminyum tüp ürete bir fabrika yapımı Konaltaş Konya Alüminyum San ve Tic. A.Ş.	860.000
Bilecik Osmaneli'de demir döküm banyo küveti ve radyatör üreten bir fabrika yapımı Odöksan Osmaneli Döküm San ve Tic. A.Ş.	625.000
İstanbul'da su ve gaz boruları üreten bir fabrika yapımı Altılar Sanayi A.Ş.	452.000
Edirne'de sıhhi tesisat ara ürünleri üreten bir fabrikanın tevsi ve modernizasyonu Eltor Sıhhi Tesisat Armatörleri A.Ş'	433.246
Ankara'da alüminyum döküm radyatör imal eden bir fabrikanın tevsi Alpres Alüminyum Presdöküm San. A.Ş.	627.255
Ankara'da tarım makineleri imal eden bir fabrikanın genişletilmesi Yıldırım Tarım Makineleri San.Tic. A.Ş.	349.079
Uşak'ta alüminyum radyatör imal edecek bir fabrikanın kurulması Ara Alüminyum Radyatör San A.Ş.	403.465
Tekirdağ Çerkezköy'de motor kompresör grupları imal edilecek bir fabrikanın yapımı Panko Profilo Elektrik Mot. ve Komp. San. A.Ş.	794.140
Bir önceki projeye ek	194.400
Manisa'da basınçlı döküm tekniği ile alüminyum parça üretecek bir fabrika yapımı Elba Basınçlı Döküm San A.Ş.	345.486
Uşak'ta radyatör dilimleri için ve tapa imal edecek bir fabrikanın yapımı Nip El Akseuar San. A.Ş.	173.450
Bir önceki projeye ek	189.000
Manisa' da piston ve kovan imal edecek bir fabrikanın yapımı Ege Kalıp San A.Ş.	226.856
Bilecik'te sınav ve tıbbi gazların taşınması için treyler vinç satın alınması Habaş Sınav ve Tıbbi Gazlar İst. End. AŞ.	291.000
İstanbul Kartal'da motor imal eden bir fabrikaya yeni üniteler eklenmesi Çelik Montaj Tic ve Sani A.Ş.	1.000.000
İstanbul Kartal'da transformatör imal eden bir fabrikanın genişletilmesi Esaş Elektrik San va Tic.A.Ş.	618.465
Bir önceki projeye ek	381.532
İzmir'de elektrik motorları imal edecek bir fabrikanın yapılması Yumsan Elek. Mot. Elek. Cihazlar San ve Tic. A.Ş.	180.607
Çanakkale Çam'da elektroporselen imal edecek bir fabrikanın genişletilmesi Çanakkale Seramik Fab. A.Ş.	557.715
Van'da yün halı ipliği üretecek bir fab yapımı - Van Yün İpliği San ve Tic. A.Ş.	1.065.700
İzmir'de pamuk ipliği ve mamul kumaş üretecek bir fabrika yapımı	1.094.855

İzmir Pamuk Mensucatı A.Ş.	
Mardin Kızıltepe'de halı ipliği üretecek bir fabrika tesisi Kıdaş İplik ve Dokuma San. Tic. A.Ş.	1.175.000
İzmir'de yün ipliği ve makine halısı üretecek bir fabrika tesisi – Sezik Tekstil San. A.Ş.	890.000
İstanbul'da entegre pamuklu tesisinin tevsi ve modernizasyonu – Akfil San. Tic. A.Ş.	1.000.000
Edirne'de pamuk ipliği dokuma ve boyama üniteli kombine bir tekstil fab. yapımı Kartaltape Mensucat Fab. A.Ş.	1.975.000
Bolu'da İrmik ve Makarna Üretecek bir fabrika yapımı - Filiz Gıda. San ve Tic. A.Ş.	1.500.000
Trabzon Yumra'da balık unu ve balık yağı üretecek bir fabrikanın yapımı Karadeniz Su Ürünleri A.Ş.	734.450
Balıkesir Ayvalık'ta rafine yemeklik yağ üretecek bir fabrikanın yapımı Komili Yağ Sabun Gliserin San ve Tic.A.Ş.	875.000
İstanbul'da ayçiçeği işleyecek bir fabrikanın yapımı -Ayeks Yag San. ve Tic.A.Ş.	715.000
Malatya'da pastörize süt ve peynir üretecek bir tesisin yapımı - Nurettin Soykan	158.000
Lüleburgaz'da ayçiçeği yağ imal edecek bir fab. yapılması -Doysan Yağ Sanayii A.Ş.	508.092
Bursa İnegöl'de bitkisel yağ üretecek bir fabrikanın yapılması -Marmara Gıda San A.Ş.	640.400
İzmit'te karton türleri üreten bir fab. genişletilmesi -Kartonsan Karton San ve Tic A.Ş.	1.497.940
İzmir Bornova'da yapay mermer faraerit üreten bir fabrikanın genişletilmesi Famerit San ve Tic.A.Ş.	183.826
Özel Sektör Kredi Toplamı	44.991.000
II.MALİ PROTOKOL TOPLAMI	219.936.000

Ek 3: İkinci Mali Protokole Ek Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları—47.000.000 ECU (Kredi)

Proje Adı	Kredi Tutarı ECU
İletim Hatları - TEK	17.000.000
Özlüce Barajı - DSİ	30.000.000
EK PROTOKOL TOPLAMI	47.000.000

**Ek 4: Üçüncü Mali Protokol Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB Mali Yardımları—
310.000.000 ECU (Kredi)**

Proje Adı	Kredi Tutarı ECU
Kamu Kesimi Projeleri	
Fırat nehri üzerinde kurulu Keban Barajı ve Hidroelektrik Santralına yeni türbin eklenmesi - DSI	36.000.000
Afşin-Elbistan termik santrali yapımı ve santral yakınlarında linyit kömürü yatağı açılması - TKİ - TEK	75.000.000
Fırat nehri üzerinde Karakaya Barajı ve hidroelektrik santrali yapımı - DSI	60.000.000
Fırat nehri üzerinde kurulan Karakaya Barajı ve Hidroelektrik santrali, güç istasyonu inşaatı - TEK	25.000.000
Ankara Gölbaşı'nda ulusal elektrik şebekesi kontrol merkezi ve yüksek gerilim dağıtım şebekesi yapımı - TEK	14.000.000
Bir önceki projeye ek	10.000.000
Antalya, Mersin, Adana ve Kahramanmaraş ı kapsayan bölgede bir milyon 400 bin hektarlık verimli orman alanının düzenlenmesi projesi – T.C. Orman Bakanlığı	10.000.000
Muğla Dalaman'da kurulan kağıt hamuru ve kağıt fabrikasına yeni kağıt ve kuşe karton üniteleriyle fabrikada kullanılan suyun arıtılması tesisinin yapımı SEKA Dalaman Müessesesi	4.000.000
Silifke yakınlarında kağıt hamuru kağıt ve tomruk kesim ünitelerinden oluşan entegre tesisin tamamlanması - DYB vasıtasıyla SEKA Akdeniz Müessesesi	16.000.000
Kamu Kesimi Proje Toplamı	250.000.000
Özel Sektör Projeleri	
Bursa'da emaye hammaddesi frit üreten bir tesisin genişletilmesi Özemay Emaye Hammaddeleri San.A.Ş.	368.000
Eskişehir'de mobilya üretecek bir fabrikanın kurulması Emiştas Eskişehir Mobilya İm.San.ve Tic.A.Ş.	1.224.000
Manisa'da seramikten sihi tesisat gereçleri üretecek bir fabrika yapımı Serel Seramik Sıhhi Tes.Ger.San.ve Tic.A.Ş.	2.500.000
İstanbul'da züccaciye ve kristal imal eden bir tesisin otomatik züccaciye kısmının tevsii – Paşabahçe Cam Sanayii A. Ş.	1.537.000
İstanbul'da şişe ve cam üreten bir fabrikanın makine kalıp tesisinin tevsii ve modernizasyonu - Türkiye Şişe ve Cam Fab. A.Ş.	1.501.000
Çanakkale'de karoseramik üreten bir tesisin genişletilmesi Kalebodur Seramik San. A.Ş.	1.209.000
Bilecik Söğüt'te karofayans üreten bir tesisin genişletilmesi- Söğüt Seramik San.A.Ş.	619.000
Bir önceki projeye ek	52.000
Adana'da pet şişe üretim tesisine postpolimer ünitesi eklenmesi Sasa Suni ve Sentetik Elyaf San.A.Ş.	2.144.325
Giresun'da kurşun ve boyalı kalen üretecek bir tesisin kurulması Adel Kalemcilik Tic.ve San.A.Ş.	899.557
İzmir'de likit oksijen ve azot üretecek bir fabrikanın yapılması Habaş Sınai ve Tibbi Gazlar İst. End. A.Ş.	3.398.000

Yılda 240 ton narkoz gazı üretecek bir tesisin kurulması Habaş Sinaî ve Tıbbî Gazlar İst. End. A.Ş.	204.000
İstanbul'da ilaç aktif hammaddesi üreten bir fabrikaya yeni bir ünite eklenmesi Ansa Antibiyotik ve İlaç Hammaddeleri San.A.Ş	386.000
İstanbul'da ilaç hammaddesi üreten bir fabrikada iki yeni hammadenin üretilmesi Fako İlaçları A.Ş.	383.000
Adana'da kurulu tesislerde, üretilen polietilenden şişe üretecek ünitelerin kurulması Sasa Suni ve Sentetik Elyaf San.A.Ş	1.950.000
İskenderun'da iş makinaları filtreleri üretecek bir fabrikanın kurulması Asaş Filtre San.ve Tic.A.Ş.	847.000
Tekirdağ'da kesici takımlar üreten bir fabrikanın tevsii Evar Kesici Takımlar San.A.Ş.	1.472.075
Gaziantep'te dikişli boru ve profil üretecek bir fabrikanın kurulması Gabosan Gaziantep Boru San.ve Tic.A.Ş.	972.482
İzmit'te çelik halat ve tel üreten bir fabrikanın genişletilmesi Çelik Halat ve Tel San.A.Ş.	1.814.000
Nevşehir'de motor contası üretecek bir fabrikanın kurulması Contasan Conta San. ve Tic. A.Ş.	1.576.000
İstanbul Kartal'da benzin ve dizel motorları üreten bir fabrikanın tevsii Çelik Montaj Tic.ve San.A.Ş.	2.487.000
Bir önceki projenin tekrar tevsii	402.000
İstanbul'da kalıp üreten bir tesisin tadil ve tevsii - Pimaş Plastik İnş .Malz. A.Ş	570.443
Kırklareli Lüleburgaz'da fittings, temper döküm ve sfero döküm üretecek bir fabrika yapımı - Trakya Döküm San.ve Tic. A.Ş	1.549.608
Bir önceki projeye ek	1.657.000
Bir önceki projeye ek	132.000
Uşak' ta sıhhi tesisat armatürleri üretecek bir fabrikanın yapımı Nisel Armatör San.A.Ş.	3.583.000
Bursa'da enjektör memesi üreten tesise yeni bir ünite ilavesi Hobert Bosch Türk Motorlu Araçlar Yan San.A.Ş	1.057.260
Yılda 45 bin kamyon otobüs jantı, 75 bin otomobil jantı ve 20 bin traktör jantı üretecek bir fabrikanın yapımı - Jamak Jant ve Makine İm.San.ve Tic.A.Ş.	95.000
Bir önceki projeye ek	1.685.000
Tekirdağ Çerkezköy'de pik döküm tesisleri kurulması Pemko Profilo Elek.Mak.ve Komp.San.A.Ş.	863.000
Sıhhi Tesisat malzemesi ve armatür üreten bir fabrika yapımı Artema Armatür ve Tesisat Malz. San.ve Tic.A.Ş	1.087.000
Kırklareli Lüleburgaz'da alçak gerilim salt cihazları üretecek bir fabrika yapımı Tetsaş Trakya Elektrik Tic.ve San.A.Ş.	3.500.000
İstanbul'da aydınlatma ampulü üreten bir fabrikanın tevsii Telefon Endüstri ve Tic.A.Ş.	1.020.000
Bilecik Bozüyük'te enerji kablosu üretecek bir fabrikanın yapımı. Demirer Kablo Tesisleri San.ve Tic.A.Ş.	3.500.000
İzmit Gebze'de trafo, elektrik motoru ve salt üreten bir tesisin tevsii AEG Eti Elektrik End.A.Ş.	3.500.000
Çanakkale'de çeşitli tipte elektrik sigortaları üreten bir fab. yeni üniteler ilavesi Kaleporselen Elektroteknik San.A.Ş.	596.000
Mardin Kızıltepe'de kamgarn iplik üretmek üzere kurulan tesise ek kredi Kıdaş Mardin Kızıltepe İplik ve Dok. San. ve Tic. A.Ş.	25.250

Adana da high count iplik tesisi ile poy tesisi kurulması Sasa .Sun'i Sentetik Elyaf San.A.Ş.	2.720.000
İzmir'de süt mamulleri üreten bir tesisin tevsii ve yeni üniteler ilavesi Pınar Süt Mamulleri San.A.Ş.	1.200.000
Şarbetçiotu isleyen bir tesisin genişletilmesi ve ambalajlama ünitesi eklenmesi. Tarbes Tarım Ürünleri ve Besicilik San. Tic A.Ş.	202.000
Yılda 45 bin ton kapasiteli kristal rafine tuz üretecek tesislerin yapımı Kristal Tuz Rafinerisi San.ve Tic.A.Ş.	260.000
Ham tuz rafine ederek yılda 30 bin ton kristal rafine tuz üretecek tesislerin yapımı Kristal Tuz Rafinerisi San.ve Tic.A.Ş.	1.252.000
Hurda kağıt ve selülozdan, tuvalet kağıdı ve mendil yapacak tesisin kurulması Toksan Tuvalet Kağıdı San.ve Tic.A.Ş	2.000.000
Özel Sektör Kredi Toplamı	60.000.000
III.MALİ PROTOKOL TOPLAMI	310.000.000

**Ek 5: Özel İşbirliği Fonu Çerçevesinde Türkiye'ye Sağlanan AB
Mali Yardımları —75.000.000 ECU (Hibe)**

Proje Adı	Kredi Tutarı ECU
I-Beypazarı-Linyit (TKİİ)	22.000.000
Soma-Tunçbilek (TKİ)	16.000.000
Linyit Arama (MTA)	8.000.000
II-Batı Anadolu Jeotermal Etüdü (MTA)	8.000.000
Sıtma ile Mücadele (sağlık ve Sosyal Yrd. Bak.)	1.500.000
AET İş Haftası Toplantısı (DPT)	500.000
III-Çeşitli sahalarda küçük projeler	19.000.000
GENEL TOPLAM	75.000.000

**Ek 6: Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası Çerçevesinde
AYB'den Finanse Edilen Projeler (339.500.000 ECU)**

Proje Adı	Kuruluş	Kredi Tutarı ECU
1) Antalya Kanalizasyon Projesi	Antalya Büyükşehir Belediyesi -ASAT	35.000.000
2) Ankara Kanalizasyon Projesi	Ankara Büyükşehir Belediyesi - ASKİ	45.000.000
3) Türkiye-Suriye Enterkonneksiyon Projesi	TEAŞ	13.500.000
4) Konteyner Terminalleri Ekipman Alımı Projesi	TCDD	36.000.000
5) Modernizasyon Projesi	Türk Telekom	40.000.000
6) Yeniköy Termik Santralı Baca Gazı Arıtma Projesi	Özelleştirme İdaresi -TEAŞ	40.000.000
7) CS2 and CS3 Kompresör İstasyonları ve Marmara-Ereğli Ekipman Alımı Projesi	BOTAŞ	80.000.000
8) Endüstriyel Atık Projesi	İzmit Büyükşehir Belediyesi - ISU	50.000.000
TOPLAM		339.500.000

**Ek 7: MEDA-I Programı Kapsamında 1996-1999 Döneminde
Türkiye’ye Sağlanan AB Mali Yardımları(376.000.000 ECU)**

Ek 7.1: 1996 Yılı MEDA I Kapsamında AB Yardımları

Proje Adı	Kuruluşu	Hibe Tutarı (ECU)
1) Gıda Denetimi Laboratuvarları Projesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	10.123.000
2) Mesleki Eğitim Projesi	Milli Eğitim Bakanlığı	14.000.000
3) İş Geliştirme ve Yenilik Merkezleri	KOSGEB	3.165.000
4) Jean Monnet Bursları Programı	Dışişleri Bakanlığı	5.000.000
5) Ekonomik ve Sosyal Kalkınmanın Mobilizasyonu	Uluslararası Yerel Otoriteler Bir. Doğu Akdeniz ve Orta Doğu Bölümü (IULA-EMME)	855.000
1996 YILI TOPLAM		33.143.000

Ek 7.2: 1997 Yılı MEDA I Kapsamında AB Yardımları

Proje Adı	Kuruluşu	Hibe Tutarı (ECU)
Şanlıurfa İçme Suyu Temini	Şanlıurfa Belediyesi	21.300.000
İzmit Sınai Atıksu Toplama ve Arıtma (Faiz Sübvansiyonu)	İzmit Büyükşehir Belediyesi	11.395.000
Adana Atıksu Arıtma: Kanalizasyon Sistemini Genişletme ve Arıtma Tesisi İnşaatı (Faiz Sübvansiyonu)	Adana Büyükşehir Belediyesi	10.800.000
Kanser Öntanı ve Araştırma	Sağlık Bakanlığı	1.900.000
Risk Sermayesi Kredisi	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	12.000.000
Kadın Müteşebbisler İçin Eğitim Projesi	TESK	1.040.000
Otomotiv Yan Sanayii Organize Küçük Sanayi Bölgesi	KOSGEB	1.245.000
Ayakkabıcılık Sektörü İçin Mesleki Eğitim Merkezi	KOSGEB	1.962.000
Tekstil Sektörü İçin Mesleki Eğitim Merkezi	KOSGEB	1.490.000
KOBİ’ler İçin Enformasyon Ağı	KOSGEB	773.000
Tüketici Bilinci Oluşturma Projesi	Tüketicileri Koruma Derneği	410.000
“Anadolu Dergisi” Yayınlanması	Anadolu Ajansı	250.000
Türk Toplumunun Kültürel Eklemlenmesi	Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü ve Alman Şark Enst.	300.000
Avrupa Çalışmaları Merkezi	Galatasaray Üniversitesi	150.000
Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkili Çalışması için Yönetmel Eğitim	Umut Vakfı	200.000
Diyarbakır ve Van’da Kadın ve Genç Kızların Sosyal Statülerini Geliştirmeye ve	Türkiye Kalkınma Vakfı	150.000

İstihdam Olanakları Yaratmaya Yönelik Eğitim Programları		
Çocuk Sorunları Merkezi: Çocukların İstismar ve İhmalinden Korunmalarına Yönelik Merkez	Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği	150.000
Demokratik İlkelerin ve İnsan Haklarının Güçlendirilmesine Yönelik Eğitim	Türk Demokrasi Vakfı	250.000
Kentte Kadın	Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi Akademisi	250.000
İşitsel ve Görsel Medyada Kadın İmajı ve Kadınlara Yönelik Şiddet	Dünya Kitle İletişim Araştırmaları Vakfı	130.000
Uluslararası Kadın Demokrasi Merkezi Bölge Ofisi Kurulması	Kadın Siyasetçiler Derneği	100.000
Kadın İnsan ve Vatandaşlık Hakları Okulu	Ankara Enstitüsü Vakfı ve Türk Sosyal Bilimler Derneği	170.000
Genç Kız ve Kadınların Sosyal Ve Kültürel Kalkınması	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı	100.000
Türkiye'nin Ekonomik ve Sosyal Kalkınmasına Kadınların Katkısı	TESAR, Kadın Araştırmaları Derneği ve Friedrich Naumann Vakfı	100.000
Umut Evi	Sokak Çocukları Gönüllüleri Derneği	70.000
SHÇEK Bünyesindeki Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi	Türkiye Felsefe Kurumu	70.000
Seçilmiş Bazı Ülkelerde Çocuk Hakları Alanındaki Durumun Karşılaştırılması	Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, TESAR, Friedrich Naumann Vakfı	80.000
Demokratikleşme Programı	Antalya Barosu ve Friedrich Naumann Vakfı	100.000
Adli Kararların Verimliliği	Helsinki Yurttaşlar Komitesi – Türkiye Şubesi	60.000
Umut Otobüsü	Kayıp Yakınlarıyla Dayanışma Derneği	20.000
Sağlıklı Başlangıçlar Projesi	İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü – İstanbul Uluslararası Kadınlar Derneği	100.000
Kent Toplumunun Güçlendirilmesi: Muhtarlıklar İçin Kapasite Geliştirme ve Rol Artırımı	Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi Akademisi	1.000.000
Türkiye’de Devlet Reformu Programı	TESEV-Türk Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı	600.000
Avrupa-Türk Diyalogu	Sabancı Üniversitesi	500.000
1997 YILI TOPLAMI		70.200.000

Ek 7.3: 1998 Yılı MEDA I Kapsamında AB Yardımları

Proje Adı	Kuruluşu	Hibe Tutarı (ECU)
Kadın, Sağlık ve Güvenli Annelik Programı	Sağlık Bakanlığı	55.000.000
Mesleki Eğitim ve Öğretim Projesi	MEKSA-Milli Eğitim Bakanlığı	51.020.000
İstanbul'un Fener Balat Tarihi Yörelerinin Restorasyonu	Fatih Belediyesi	7.000.000
Avrupa-Türk İş geliştirme Merkezleri	TOBB	17.300.000
Mekatroniks	Boğazici Üniversitesi	1.800.000
Toplumsal Gelişme için Kadın Liderliğini Destekleme	Kadın Çalışmalarını Destekleme Vakfı	200.000
İnsan Hakları Seminerleri	Marmara Üniversitesi	120.000
Türkiye'de Basın Özgürlüğü Bilgileri Merkezi		35.000
1998 YILI TOPLAMI		132.475.000

Ek 7.4: 1999 Yılı MEDA I Kapsamında AB Yardımları

Proje Adı	Kuruluşu	Hibe Tutarı (ECU)
Temel Eğitime Destek Projesi	Milli Eğitim Bakanlığı	100.000.000
İdari İşbirliği Projesi	Dışişleri Bakanlığı	12.000.000
Sivil Toplum Geliştirme Programı	AB Temsilciliği	8.000.000
Sınai Mülkiyetin Etkin Korunması	Adalet Bakanlığı	1.700.000
TOPLAM		121.700.000
AYB'ye Aktarılan Faiz <u>Sübvansiyonları</u> :		
Tarsus Kanalizasyon Prj.-		9.550.000
Diyarbakır Kanalizasyon Prj.		9.100.000
Diğer (İdari Harcamalar, Proje Revizeleri v.s.)		232.000
1999 YILI TOPLAMI		140.350.000
1996-1999 MEDA-I TOPLAMI (Ek7.1+ Ek 7.2+Ek7.3+Ek7.4)		376.400.000

Ek 8: EURO-MED-I Kapsamında (1995-2000) AB Yardımları (205.000.000 ECU)

Proje adı	Kuruluşu	Kredi Tutarı ECU
Global Krediler (KOBİ'lerin yatırımlarına yönelik projeler) (1997)	TSKB; TSYB ve Halk Bankası'nca kullanılmıştır	50.000.000
Adana Kanalizasyon Prj. (1997)	Adana Büyükşehir Belediyesi	45.000.000
Diyarbakır Kanalizasyon Prj. (1998)	Diyarbakır Büyükşehir Beld.	32.000.000
Tarsus Kanalizasyon Projesi (1999)	Tarsus Belediyesi	38.000.000
Enerji Otoprodüksiyonu Prj. (1999)	TSKB-SYB	40.000.000
TOPLAM		205.000.00

Ek 9: Türkiye'ye (17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Sonrası)
AB Tarafından Sağlanan Deprem Yardımları (635.000.000 Avro)

Mali Finansman Aracı	Mali Yardım Şekli	Dönem	Öngörülen Miktar Avro
Acil yardım	HİBE	1999	30.000.000
Rehabilitasyon	HİBE	1999	1.000.000
İnsani Yardım	HİBE	1999	4.000.000
TERRA-I	KREDİ	2000	450.000.000
TERRA-II	KREDİ	2000	150.000.000
TOPLAM			635.000.000

Ek 9.1: TERRA I-II Programı Kapsamında Sağlanan Krediler

Proje Adı	Anlaşma Tarihi	Uygulayıcı Kur.	Tutar (Avro)
TERRA1A, Altyapı ve Konut, İşyeri İnşası	09.02.2000	Başbakanlık, PIU	150.000.000
TERRA2A, KOBİ Finansmanı	21.06.2000	TSKB, Vakıfbank	75.000.000
TERRA1B, Altyapı ve Konut, İşyeri İnşası	06.11.2000	Başbakanlık, PIU	150.000.000
TERRA2B, KOBİ Finansmanı	14.12.2001	TSKB, Vakıfbank	75.000.000
TERRA1C, Altyapı ve Konut, İşyeri İnşası	02.04.2003	Başbakanlık, PIU	150.000.000
TOPLAM			600

Ek 10: 2000 yılında AB'den Sağlanan Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler
(209.058.000 Avro)

Proje Adı	Uygulayıcı Kuruluş	Hibe Tutarı Avro
Bursa Atık Su İşlemesi (AYB faiz sübvansiyonu)	Bursa Büyükşehir Belediyesi	16.058.000
Yapısal Uyum Desteği	Hazine Müsteşarlığı	150.000.000
Jean Monnet Programı	Dışişleri Bakanlığı	10.000.000
MEDA (B-7 4100) TOPLAM		176.058.000
Türkiye'de Kalite Altyapısının Desteklenmesi	Dış Ticaret Müsteşarlığı-KALDER	13.000.000
Marmara Depremi Rehabilitasyon Programı	Başbakanlık Acil durum Yönetimi Genel Müdürlüğü	20.000.000
TOPLAM		209.058.000

**Ek 11: 2001 yılında AB'den Sağlanan Hibe Yardımıyla
Finanse Edilen Projeler (214.000.000 Avro)**

Proje Adı	Uygulayıcı Kuruluş	Hibe Tutarı Avro
Yargı Modernizasyonu ve Cezaevi Reform Programı	Adalet Bakanlığı	10.700.000
Küçük İşletmeler Kredi Programı		20.000.000
Türk İstatistik Sisteminin Geliştirilmesi	Devlet İstatistik Enstitüsü	15.300.000
Doğu Anadolu Kalkınma Programı	Devlet Planlama Teşkilatı	45.000.000
Sanayi Kirliliği ile Mücadele Kolaylığı (AYB Faiz Sübvansiyonu)		16.700.000
Mersin Atık Su Arıtma Projesi (AYB faiz sübvansiyonu)		14.300.000
Kamu Yönetimi Modernizasyonu	Maliye Bakanlığı/Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	2.500.000
Yerel Yönetimler Reformu	İçişleri Bakanlığı	3.500.000
KOBİ Finansman Kolaylığı'nın Türkiye'ye Açılması	Sınai Yatırım Bankası	4.000.000
Topluluk Programlarına ve Ajanslarına Türkiye'nin Katılımı		11.000.000
TAIEX		6.000.000
İdari İşbirliği Fonu II	ABGS	8.000.000
Katılıma Yönelik Proje Faaliyetlerinin Ara Değerlendirilmesi	ABGS	5.000.000
Katılım Öncesi Yardımının Genel Tahsisatı		5.000.000
TOPLAM		167.000.000
GAP Bölgesel Gelişimi	GAP İdaresi	47.000.000
TOPLAM		214.000.000

Ek 12: 2002 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (126.000.000Avro)

Proje Adı	Uygulayıcı Kuruluş	Hibe Tutarı Avro
İfade Alma Odaları Yöntemlerinin ve İfade Odalarının Geliştirilmesi	İçişleri Bakanlığı	2.044.000
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	1.047.000
Telekomünikasyon Kurumunun Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Telekomünikasyon Kurumu	2.260.000
Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumunun İdari Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumu	1.000.000
İş Sağlığı ve Güvenliğinin İyileştirilmesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (İŞGÜM ve İSGGM)	7.000.000
Türkiye’de Deniz Taşımacılığı Güvenliğinin Desteklenmesi	Denizcilik Müsteşarlığı	2.299.000
Çevre Alanında Kapasitenin Geliştirmesi	Çevre Bakanlığı	15.550.000
Uygunluk Değerlendirme / Piyasa Gözetim Altyapısı	İstanbul Üniversitesi	2.250.000
Veterinerlik Alanında Türkiye’nin AB Uyumunun Desteklenmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	13.333.000
Bitki Sağlığı Alanında Türkiye’nin AB Müktesebatına Uyumunun Desteklenmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	4.235.000
Entegre Sınır Yönetimi Stratejisine Uygulanmasına Yönelik Eylem Planının Geliştirmesi	İçişleri Bakanlığı	807.000
Türkiye’nin İltica ve Göç Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Eylem Planının Geliştirmesi	İçişleri Bakanlığı	807.000
Ulusal Uyuşturucu İzleme Merkezinin Oluşturulması ve Ulusal Uyuşturucu Stratejisinin Geliştirilmesi ve Uygulanması	İçişleri Bakanlığı	1.350.000
Kara Para Aklama ile Mücadelenin Güçlendirilmesi	Maliye Bakanlığı (MASAK)	7.750.000
Organize Suçlarla Mücadelenin Güçlendirilmesi	İçişleri Bakanlığı	1.493.000
Aktif İşgücü Pazarı Stratejisi	İŞKUR	40.000.000
Avrupa Birliği’ne Entegrasyon Sürecinin Desteklenmesi Faaliyetleri	ABGS	4.000.000
Topluluk Programlarına ve Ajanslarına Katılım	Dışişleri Bakanlığı	18.775.000
TOPLAM		126.000.000

Ek 13: 2003Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilecek Projeler (144.000.000 Avro)

Proje Adı	Uygulayıcı Kuruluş	Hibe Tutarı Avro
Türk Polisinin Etkinliğinin ve Hesap Verilebilirliğinin Güçlendirilmesi	İçişleri Bakanlığı	2.521.375
İnsan Hakları, Demokrasi ve Vatandaşlık Eğitiminin Geliştirilmesi	Milli Eğitim Bakanlığı	5.000.000
STK'lar ile Kamu Kesimi Arasındaki İşbirliğinin Geliştirilmesi ve STK'ların Demokratik Katılım Seviyelerinin Güçlendirilmesi	ABGS	2.000.000
Adli Polisin Kapasitesinin Güçlendirilmesi	İçişleri Bakanlığı	5.235.500
İnsan Kaçakçılığı ile Mücadele Eden Kurumlarının Güçlendirilmesi	İçişleri Bakanlığı	1.200.000
Kara Para Aklama, Mali Suçlar ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele	İçişleri Bakanlığı	2.056.750
Vize Politikası ve Uygulamaları	Dışişleri Bakanlığı	1.775.250
Gümrüklerin Modernizasyonu Projesi	Gümrük Müsteşarlığı	5.406.250
Türk Uygunluk Değerlendirme Kurumlarının Güçlendirilmesi ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığına Yeni Yaklaşım Direktiflerinin Uygulanmasında Destek Verilmesi	San. ve Tic. Bak., Sağlık Bak., Telekomünikasyon Kurumu	4.970.000
Telekomünikasyon Sektöründe Piyasa Gözetimi Altyapısının Güçlendirilmesi	Telekomünikasyon Kurumu	3.580.000
Türkiye'de Kamu İhale Sisteminin Güçlendirilmesi	Kamu İhale Kurumu	1.690.000
Balıkçılık Sektörü - Müktesabata Yasal ve Kurumsal Uyum	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	6.168.622
Türk Elektrik Sistemi ile UCTE Elektrik Sisteminin Senkronizasyonuna Yönelik Teknik Destek Çalışmaları	Enerji Bakanlığı	1.337.500
EPDK için Düzenleyici Bilgi Sisteminin Geliştirilmesi	EPDK	1.050.000
Gaz İletimi Konusunda BOTAŞ'a Destek Sağlanması	BOTAŞ	1.800.000
Türkiye'de Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi	Enerji Bakanlığı	1.250.000
Demiryolu Sektörünün Yeniden Yapılanması ve Güçlendirilmesi	Ulaştırma Bakanlığı (TCDD)	4.264.000
Hava Kalitesi, Kimyasallar ve Atık Yönetimi Alanında Destek	Çevre Bakanlığı	5.450.000
Moda ve Tekstil Kümesi	İstanbul Tekstil ve Hazır Giyim İhracatçıları Birliği	4.000.000
DPT – Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü'nün Kurumsal ve İdari Kapasitesinin Güçlendirilmesi	DPT	800.000
Samsun (Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat), Kastamonu (Çankırı, Kastamonu ve Sinop) ve Erzurum (Erzurum, Erzincan ve Bayburt)	DPT	40.000.000

NUTS II Bölgeleri Bölgesel Gelişme Projesi		
Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği Projesi – Ortak Küçük Proje Fonu	Dışışleri Bakanlığı	500.000
Türk İç Mali Kontrol Siteminin Uluslararası Standartlar ve AB Uygulamaları ile Uyumlaştırılması	Maliye Bakanlığı	2.700.000
Sayıştayın Denetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Sayıştay	1.350.000
Yatırım Teşvik Ajansında Doğrudan Yabancı Yatırımların Teşvik Fonksiyonlarının Düzenlenmesi	Hazine Müsteşarlığı	3.750.840
Sigorta Genel Müdürlüğü ile Sigorta Murakabe Kurulunun Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Hazine Müsteşarlığı	2.825.000
AB'ye Uyum Sürecinin Güçlendirilmesine Yönelik Destek Faaliyetleri	ABGS	4.000.000
Topluluk Program ve Ajanslarına Katılım	Dışışleri Bakanlığı	27.318.913
TOPLAM		144.000.000

Ek 14: MEDA II Kapsamında Türkiye'ye Kredi Sağlanan Projeler (870.000.000 Avro)

Proje adı	Uygulayan Kuruluş	Kredi Tutarı Avro
KOBİ II (2000)	TSKB	50.000.000
Endüstriyel Kirliliğin Önlenmesi	TSKB - Vakıfbank	70.000.000
Bursa Su ve Kanalizasyon.(2000)	Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi	80.000.000
Sanayi Global Kredisi (2001)	TSKB - Vakıfbank	125.000.000
Mersin Su ve Kanalizasyon.(2001)	Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi	60.000.000
Eskişehir Kentsel Gelişim (2001)	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	110.000.000
Türkiye Çerçeve Eğitim Programı (2002)	Milli Eğitim Bakanlığı	50.000.000
KGM- Şehirlerarası Bölünmüş Yol Projesi (2002)	Karayolları Genel Müdürlüğü	225.000.000
Sanayi Sektörü Global Kredisi III (2003)	TSKB - Vakıfbank	100.000.000
TOPLAM		870.000.000

Ek 15: Özel Eylem Programı Kapsamında Türkiye'ye Kredi Sağlanan Projeler
(230.000.000 Avro)

Proje adı	Uygulayan Kuruluş	Kredi Tutarı Avro
Silivri Yerlatı Gaz Depolama (2002)	TPOA	90.000.000
Belediye Su ve Kanalizasyon Altyapısı Kurulması Programı -MUWIT (2002)	Siirt, Sivas, Batman Belediyeleri	40.000.000
Sanayi Sektörü Global Kredisi III (2003)	TSKB - Vakıfbank	100.000.000
TOPLAM		230.000.000

Ek 16: 2004 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (235.600.000 Avro)

Proje Adı	Uygulayıcı Kurum/Kuruluş	Hibe Tutarı (Avro)
Türkiye’de İnsan Hakları Alanında Reform Programlarının Uygulanması	Başbakanlık İnsan Hak. Başkanlığı Adalet Bakanlığı İçişleri Bakanlığı	5.392.500
Türkiye’de İstinaf Mahkemelerinin Kurulması	Adalet Bakanlığı	1.400.000
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Kamu Hizmetleri ve Kalite Standartlarının İyileştirilmesi	İçişleri Bakanlığı	6.019.000
Sivil Toplumun Geliştirilmesi Amacıyla Örgütlenmenin Desteklenmesi	ABGS	2.520.000
Türkiye’de Ombudsman Sisteminin Kurulması	Adalet Bakanlığı	1.170.000
Kültürel Haklara Destek	Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü/ Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.500.000
Tekstil, İnşaat Malzemeleri, Gübreler, Asansörler, Otomatik Olmayan Tartı Aletleri ve Yasal Metroloji Kapsamındaki AB Direktiflerinin Uygulanmasına Yönelik Olarak Piyasa Gözetimi Laboratuvarlarının Desteklenmesi Projesi	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	2.871.420
Belirli Alanlardaki Piyasa Gözetimi Faaliyetleri İçin Türkiye’deki Bakanlıkların Kapasitelerinin Güçlendirilmesi Projesi	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sağlık Bakanlığı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	6.000.000
Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın İyi Laboratuvar Uygulamaları Alanındaki Müktesebat Uyumu ve Uygulama Çalışmalarını Güçlendirme	Sağlık Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	1.500.000
Korsanlıkla Mücadele Odaklı Olmak Üzere Türkiye’nin Fikri Mülkiyet Hakları Alanındaki Mevzuatının Uyumu ve Etkin Uygulanmasına Destek Sağlanması Projesi	Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.455.500
Tüketicinin Korunması Alanında Türkiye’nin AB Mevzuatına Uyumu ve İlgili Uygulama Çalışmalarına Destek Verilmesi	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	2.703.000
Sermaye Piyasası Kurulu’nun AB Sermaye Piyasalarına Uyumunun Desteklenmesi	Sermaye Piyasası Kurulu	2.450.000
Organik Tarımın Geliştirilmesi ve Organik Tarım Alanında AB ile Mevzuat Uyumunun Sağlanması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	1.172.500
AB Ortak Tarım Politikasının Uygulanmasına Hazırlık Projesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2.075.000
Çevre ve Orman Bakanlığı’nın Özel Atık Yönetimi ve Gürültü Yönetimi Kapasitelerinin Güçlendirilmesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	3.100.000
Sağlık Bakanlığı’nın Biyosidal Ürünler ve Su	Sağlık Bakanlığı	4.500.000

Alanlarında Yürüttüğü Mevzuat Uyumu ve Uygulama Çalışmalarının Desteklenmesi		
Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektör Politikalarına Entegrasyonu	DPT Müsteşarlığı	3.000.000
Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu	Gümrük Müsteşarlığı	22.552.100
Türk Vergi İdaresinin Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Maliye Bakanlığı	5.198.750
Gıda Güvenliği ve Kontrol Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	3.712.500
Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	5.300.000
Yenilik ve Değişim İçin Sosyal Diyalogun Güçlendirilmesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	4.165.000
Bulaşıcı Hastalıkların İzleme ve Kontrolünün Güçlendirilmesi	Sağlık Bakanlığı	3.000.000
Kansersiz Yaşam	Sağlık Bakanlığı	4.708.750
Türkiye'deki Karayolu Taşımacılığı Sektörünün AB Müktesebatı ile Uyumlu Hale Getirilmesi İçin Destek Sağlanması	Ulaştırma Bakanlığı İçişleri Bakanlığı	4.612.500
Türk Elektrik Sisteminin Frekans Kontrol Performansının UCTE Kriterleriyle Uyumlu Hale Getirilmesi	Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı(TEİAŞ)	2.500.000
Hazine Kontrolörleri Kurulunun Denetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi	Hazine Müsteşarlığı	800.000
Türkiye'de Çocuklar İçin İyi Yönetişim,Koruma ve Adalet	İçişleri Bakanlığı (Jn.Gn.Kom.) İçişleri Bakanlığı(Em.Gn Müd) Adalet Bakanlığı Sosyal Hiz. ve Çocuk Esirgeme Kurumu Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye Barolar Birliği	6.041.200
Türkiye'de Denetimli Serbestliğin Geliştirilmesi	Adalet Bakanlığı	1.525.000
Jandarmanın Modernizasyonu Projesi	İçişleri Bakanlığı(Jandarma Genel Kom.)	2.082.500
Sınır Polisi İçin Eğitim Sistemi Geliştirilmesi	İçişleri Bakanlığı	1.840.000
Ön Ulusal Kalkınma Programının Uygulanmasına ve Yapısal Fonlara Hazırlığa Destek Sağlanması	DPT Müsteşarlığı	2.500.000
Konya(Konya ve Karaman),Kayseri(Kayseri,Sivas ve Yozgat),Malatya(Malatya,Bingöl,Elazığ ve Tunceli) ve Ağrı(Ağrı,Iğdır,Kars ve Ardahan) NUTS 2 Bölgelerinde Bölgesel Kalkınma Programı	DPT Müsteşarlığı	70.000.000
Edirne Ekmeçizade Kervansarayının Restorasyonu	DPT Müsteşarlığı	2.500.000
Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği (Küçük Ölçekli Ortak Proje Fonu)	DPT Müsteşarlığı	500.000
Türkiye-Yunanistan Sınır Ötesi İşbirliği	DPT Müsteşarlığı	2.056.000
AB Entegrasyon Sürecini Güçlendirici Destek Faaliyetleri	AB Genel Sekreterliği	7.000.000
Topluluk Programları ve Ajanslarına Katılım	Dışişleri Bakanlığı	32.176.780
TOPLAM		235.600.000

Ek 17: 2005 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (276.000.000 Avro)

Proje Adı	Uygulayıcı Kurum/Kuruluş	Hibe Tutarı (Avro)
E-devlet Kapsamında Genel Devlet Sektörü İçerisinde Yer Alan Tüm Kurumların Muhasebe Verilerinin Toplanması İçin Kapasite Geliştirilmesi Projesi	Maliye Bakanlığı	2.000.000
Türkiye’de Adalete Erişimin Güçlendirilmesi	Adalet Bakanlığı	3.585.000
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Konusunda Avukatların Eğitimi	Türkiye Barolar Birliği	1.300.000
Bulgaristan ile Sınır Ötesi İşbirliği,Küçük Ölçekli Ortak Proje Fonu	DPT Müsteşarlığı	500.000
Türkiye İçin İş Kümesi Politikasının Hazırlanması	Dış Ticaret Müsteşarlığı	6.000.000
Türkiye’de Bulaşıcı Hastalıkların Gözetimi ve Kontrolünün Güçlendirilmesi Projesi 2.Aşama	Sağlık Bakanlığı	5.507.325
Kolluk Şikayet Sistemini Geliştirmek ve Bağımsız Bir Kolluk İnceleme Komisyonu Kurmak	İçişleri Bakanlığı	1.600.000
Bölge İstinaf Mahkemelerinin Kuruluşunun Desteklenmesi	Adalet Bakanlığı	22.500.000
Kuşadası Bölgesel Katı Atık Yönetimi Projesi	Kuşatac Birliği	13.800.000
Binalarda Enerji Verimliliği Konusunda Kamu Bilincinin Arttırılması	Elektrik İşeri Etüd İdaresi/Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı	1.040.000
Sınır Kontrol Noktalarının Kurulması Projesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	10.000.000
Katılım Öncesi Yardım Aracı(IPA) Kırsal Kalkınma Ajansının Kurulması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	4.249.000
Ulusal Gıda Referans Laboratuarının Kurulması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	4.849.000
Moda ve Tekstil İş Kümesi 2.Aşama	ITKIB(İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri)	6.750.000
Cinsiyet Eşitliğinin Desteklenmesi	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	5.838.180
Türkiye Telekomünikasyon Piyasasında Erişim Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Teknik Destek	Telekomünikasyon Kurumu	1.200.000
Türk Limanlarında ve Kıyılarında Deniz Güvenliğinin Geliştirilmesi	Denizcilik Müsteşarlığı	1.327.500
Türkiye-Yunanistan Sınır Ötesi İşbirliği(Interreg 3A)	DPT Müsteşarlığı	3.509.000
Jean Monnet Burs Programının Sürdürülmesi	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	3.820.000
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Hibe Programı	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği-Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu	10.500.000

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Güçlendirilmesi 2.Aşama	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	2.250.000
Topluluk Programlarına ve Ajanslarına Katılım	Dışişleri Bakanlığı	36.710.620
Türkiye’de Kuduz Hastalığının Kontrolü	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	9.103.750
RAPEX Benzeri Bir Sistemin Türkiye’de Kurulmasına Yönelik Olarak Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	Dış Ticaret Müsteşarlığı	1.500.000
Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi	KOSGEB TESK	4.725.000
Küçük İşletmeler Kredi Programı 2.Aşama	Hazine Müsteşarlığı	20.000.000
DPT Müsteşarlığı Bünyesinde Devlet Yardımları Genel Müdürlüğü’nde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi	DPT Müsteşarlığı	1.000.000
AB Entegrasyon Sürecini Güçlendirici Destek Faaliyetleri	ABGS	14.000.000
Yeni Sıcak Su Kazanları, Gaz Yakan Aletler, Kozmetikler, Vücut Dışında Kullanılan Tıbbi Tanı Cihazları ve Veteriner Tıbbi Ürünler Sektörlerindeki AB Mevzuatının Uygulanması için Piyasa Gözetimi Laboratuvarlarına Destek Projesi	Sağlık Bakanlığı/ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı/ Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2.473.875
Çanakkale Bölgesel Katı Atık Yönetimi Projesi	Çanakkale Belediyeler Birliği	11.900.00
Türkiye İçin FEMIP Destek Programı	Hazine Müsteşarlığı	3.000.000
Bölgesel Kalkınma Programlarının Hazırlanması, Yönetimi ve Uygulanması ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kurulmasına Teknik Destek Sağlanması Projesi	DPT Müsteşarlığı	18.500.000
TR90(Trabzon,Rize,Giresun,Ordu,Artvin,Gümüşhane) NUTS 2 Bölgesel Kalkınma Planı	DPT Müsteşarlığı	18.000.000
Adli Tıp Konusunda Uzman Olmayan Hekimler ile Hakim ve Savcıların İstanbul Protokolü Konusunda Eğitimi	Adalet Bakanlığı-Adli Tıp Kurumu	2.925.000
Türk İstatistik Sisteminin Geliştirilmesi Projesi 2.Aşama	Devlet İstatistik Enstitüsü	10.361.750
NUTS II Bölgelerindeki Kentsel Ekonomik ve Sosyal Sorunların Çözümüne Destek Projesi	Erzurum, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Gaziantep Yerel İdareleri	10.375.000
TOPLAM		276.700.000

Ek 18: 2006 Yılında AB Hibe Yardımıyla Finanse Edilen Projeler (500.000.000 Avro)

Proje Adı	Uygulayıcı Kurum/Kuruluş	Hibe Tutarı (Avro)
Pilot Çiftlik Muhasebe Veri Ağının Kurulması	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	1.080.000
Şap Hastalığının Kontrolü	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	49.078.350
Türkiye'de Sınır Ötesi Elektrik Ticareti Ortamının Kurulması	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (TEIAS)	1.380.000
Su Sektöründe Kapasite Geliştirme	Devlet Su İşleri	2.375.000
Tokat Atık Su Arıtım Tesisi	Tokat Belediyesi	10.200.000
Nevşehir Atık Su Arıtım Tesisi	Nevşehir Belediyesi	6.600.000
İltica ve Menşei Ülke Bilgi Sistemi Kurulması Projesi	İçişleri Bakanlığı (Emniyet Genel Müdürlüğü)	9.793.250
Jean Monnet Burs Programı	AB Genel Sekreterliği	3.350.000
AB-Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogunun Teşviki	AB Genel Sekreterliği	135.299.850
Kuş Gribiyle Mücadele Projesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Sağlık Bakanlığı	252.356.450
İç Güvenlik Sektörüne Sivil Gözetim	İçişleri Bakanlığı	3.000.000
Jandarmanın Avrupa İnsan Hakları Standartları Konusunda Eğitimi	İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı)	1.773.125
Mahkeme Yönetim Sistemine Destek	Adalet Bakanlığı	3.300.000
Şiddete Maruz Kadınlar İçin Sığınma Evleri	İçişleri Bakanlığı	8.110.000
Uyuşturucu Kaçakçılığı İle Mücadeleye Destek	İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı)	3.232.500
İnsan Kaçakçılığı İle Mücadeleye Destek	İçişleri Bakanlığı	3.000.000
Yolsuzluğun Öncelenmesi İçin Etik	Başbakanlık/Etik Kurulu	1.350.000
Aktif İşgücü Önlemleri ve İŞKUR'a Yerel Düzeyde Destek	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (İŞKUR)	16.000.000
Mesleki Eğitim Yoluyla İnsan Kaynakları Gelişimine Destek	Milli Eğitim Bakanlığı	12.980.920
Göç Alan İller Olarak İstanbul, İzmir, Ankara ve Bursa'da Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Problemlerinin Çözümüne Destek	İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa Yerel İdareleri	11.905.854
Avrupa-Türkiye İş Merkezleri Ağının Yaygınlaştırılması	TOBB	24.125.000
Esnaf ve Sanatkarların Finansal Erişimi	TESKOMB	4.879.500
Şanlıurfa'nın Endüstriyel Yeniden Yapılandırılması	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	15.513.000
Türkiye'de Yol Güvenliğinin Artırılması	Karayolları Genel Müdürlüğü	20.475.000
Amasya Bölgesel Katı Atık Yönetimi Projesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	18.000.000
Kütahya Bölgesel Katı Atık Yönetimi Projesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	16.800.000
Bitlis Bölgesel Katı Atık Yönetimi Projesi	Çevre ve Orman Bakanlığı	14.600.000
Edirne Ekmekçizade Kervansarayının Yönetimi İçin Teknik Destek	DPT Müsteşarlığı	157.500

Kırklareli-Dereköy –Aziziye Türkiye-Bulgaristan Sınır Yolunun İyileştirilmesi	DPT Müsteşarlığı	4.000.000
Türkiye-Bulgaristan Sınır Bölgesinde Sel Tahmini ve Kontrolü İçin Kapasite Geliştirme	DPT Müsteşarlığı	3.255.000
Yıldız Dağlarında Doğal Kaynaklar ve Bioçeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilir Gelişimi	DPT Müsteşarlığı	1.862.500
Ortak Küçük Projeler Fonu	DPT Müsteşarlığı	700.000
Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kapasitesinin Geliştirilmesi	Türkiye Büyük Millet Meclisi	1.002.825
Yasal Çerçeveye Düzenleyici Etki Analizi Kavramının Getirilmesi	Başbakanlık	1.000.000
Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu-III	Gümrük Müsteşarlığı	16.532.854
Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarının Uygulanmasında Türk Polisine Destek	İçişleri Bakanlığı (Emniyet Genel Müdürlüğü)	1.332.500
Türkiye'de Tohumculuk Sektörünün Gelişimi ve AB ile Uyumu	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2.020.000
İş Teftiş Sisteminin Geliştirilmesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	1.300.000
Milli Eğitim Bakanlığının Kapasitesinin Geliştirilmesi	Milli Eğitim Bakanlığı	3.700.000
Türkiye'de Çevresel Bilgi Paylaşım Ağının Kurulması	Çevre ve Orman Bakanlığı	9.875.000
Avrupa Birliği ile Entegrasyon Çalışmalarının Desteklenmesi	AB Genel Sekreterliği DPT Müsteşarlığı	36.000.000
Sivil Toplum Diyalogu: AB-Türkiye Odalar Forumu	TOBB Avrupa Ticaret Odaları Birliği	4.500.000
Sivil Toplum Diyalogu: Ortak İş Kültürü Çerçevesinde Türkiye ve AB'den İşçilerin Biraraya Gelmesi	TURK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, KESK, ETUC	3.500.000
Türkiye'de Sivil Toplumun Geliştirilmesi ve Diyalog	Sivil Toplum Geliştirme Merkezi	4.000.000
Topluluk Programlarına ve Ajanslarına Katılım	Dışişleri Bakanlığı	62.510.322
TOPLAM		336.293.400

ÖZET

Yücel, Erkan, Akdeniz Ülkeleri ve Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımlarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Danışmanlar: Prof. Dr. Belgin Akçay, Prof. Dr. Nurettin Bilici, 2009,150 s.

Bu tez çalışmasında, Avrupa Birliği'nin Türkiye ve Akdeniz Ülkelerine tahsis ettiği mali yardımlar değerlendirilmek suretiyle; Türkiye ve Akdeniz Havzası içerisinde yer alan Cezayir, Fas, Tunus, Mısır, İsrail, Ürdün, Filistin, Suriye, Lübnan'a yönelik AB mali yardım taahhütleri ve ödemeleri incelenmektedir. Söz konusu ülkelerin Avrupa Birliği'nden mali yardım alma gerekçeleri, mali yardımların tahsisinde kullanılan programlar ve özellikle yardımların finansmanında kullanıldığı proje ve programların ayrıntılı olarak değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Çalışma 3 bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde Avrupa Birliği ve Akdeniz Ülkeleri mali işbirliğine dair genel bilgi verilmekte, siyasi, mali ve ticari işbirliği sürecinde en önemli dönüm noktası olan Barselona Süreci hakkında ayrıntılı inceleme yapılmaktadır.

İkinci bölümde Akdeniz Ülkelerinin temel ekonomik göstergeleri, AB ile ticari, siyasi, ekonomik ilişkileri ve bu ülkelerin AB'den aldıkları mali yardımların miktarları ile finansmanında kullanıldığı plan ve projelerin ayrıntıları açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde 1963 tarihli Türkiye- AET Ortaklık Anlaşması'ndan 2013 yılına kadar Türkiye'ye yönelik AB mali yardımlar, finansmanında kullanılan plan ve projelerin ayrıntıları ile birlikte incelenmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç kısmında ise; Türkiye ve Akdeniz Ülkelerine yönelik mali yardımların karşılaştırılması yapılmış olup, Türkiye'ye ve Akdeniz Ülkelerine yönelik mali yardımların genel bir değerlendirilmesi ve Türkiye'nin proje yönetim metodolojisine sahip programlar ile AB ile mali ilişkilerini düzenlemesi gerektiği vurgulanmıştır.

İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT)

Yücel, Erkan, The Analysis of European Union Financial Assistance to Mediterranean Countries and Turkey, Master Thesis, Supervisors: Prof. Dr. Belgin Akçay, Prof. Dr. Nurettin Bilici, 2009,150 p.

In this thesis, financial assistance provided by the European Union to the Mediterranean Countries and Turkey is analysed, also made an evaluation of EU assistance to Turkey and Mediterranean Countries; Algeria, Morocco, Tunisia, Egypt, Israel, Jordan, Palestine, Syrian Lebanon. There is a detailed information about EU's financial commitments and payments to the countries above mentioned, and the programmes to channel the financial assistance, as well as the projects in which the payments used to finance.

This thesis comprises of three chapters.

In the first chapter, information about the financial cooperation between EU and Mediterranean Countries is given generally, afterwards Barcelona Process which is a critical path in politics, finance and trade in the cooperation is examined particularly.

In the second chapter, the main economic indicators of Mediterranean Countries and the relations with EU upon trade, economy and politics is explained, also EU's financial assistance of which to finance the plans and programmes to these countries are fully assessed.

In the third chapter, there is a detailed evaluation of EU's financial assistance to Turkey and financed plans and programmes from the Ankara Agreement-1963 to 2013.

Finally in the 'Evaluation and Conclusion' part; a comparative assessment is made on the financial assistance provided to Mediterranean Countries and Turkey. Also a general evaluation about financial assistance is made and it is emphasized in Turkey's financial cooperation with EU should be based on project management methodology.